ISAACI CASAUBONI

2

AD FRONTONEM DUCÆUM

S. I. Theologum

EPISTOLA,

In qua de Apologia differitur, communi Iesuitarum nomine ante aliquot menses Lutetiæ Parisiorum edita.

Juxta exemplar
LONDINI
Per JOANNEM NORTON Excusum.

PROSTAT
FRANCOFURTI,
In Bibliopolio Commeliniano.

CIↃ.IↃ.C XII.

ISAACVS CASAVBONVS FRONTONI DVCÆO,

S. I. Theologo, V. Cl.

S. P. D.

EGI ſuperioribus diebus, Fronto Ducæe, vir eruditiſſime, librum Apologeticum nuper iſthic ab uno Patrum Societatis veſtræ ſcriptum, & de communi omnium ſentẽtia publicatum. Legi autem eò diligẽtius & accuratius, (præter morem ſanè meum, qui nullius cujuſquã mortalium famam ſolitus appetere, in polemicis hoc genus ſcriptis operam non amo abuti meam:) non ſolum, quia in magna exſpectatione eam Apologiam priuſquam prodiret in lucem fuiſſe intellexeram: verùm etiam, & multò quidem magis, quia Epiſtolam non ita pridem à te acceperam, quæ Reſponſionis eius legendæ cupiditate non mediocri me accenderat: quippe qua ita aiebas eſſe confutatas famoſi cuiuſdam libelli calumnias, ut iam multorũ animi à Societate veſtra prius admodum alieni, eius lectione pacati & vobis penitus ſint conciliati. Quin etiam literis iiſdẽ, ſi meminiſti, me pro eâ cõſuetudine, quæ plures annos Lu-

tetiæ Parisiorum inter nos intercessit, rogabas, ut Serenissimo Potentissimoq MAGNÆ BRITANNIÆ REGI, omni maximarum, exquisitissimarumq; laudũ genere Principi dignissimo, hoc ipsum significare vellem; & postquã per nouam hanc Apologiam caussæ vestræ æquitatem cognouisset; id agerem apud MAIESTATEM ipsius, quò religionis vestræ hominum persecutioni, (sic enim dicebas, & ita multis credere lubet,) finis tandem aliquis imponeretur. Atq; hæc eadem alium etiam Societatis vestræ non obscuri nominis Patrẽ, à spectatissimæ virtutis & integerrimo viro D. Fabricio Boderiano Christianissimi Regis Legato, qui munere suo felicissimè hîc perfunctus, in Galliã ante paucos dies est reuersus, per literas enixè petiisse, (& erat literis adiectum Apologetici exemplar,) non clam me erat. Itaque nihil mediocre iam de eo libro mihi spondebam, cuius freti genio & tu, doctissime Fronto, & ille alter tuus οὐχ ὁ τυχὼν συμμύστης, Regi maximo, literatissimo, indiciique acerrimi, cuius offensum erga Societatem vestram animum reformidare poteratis, probari ipsum tamen posse nihilo secius consideratis. Mirificè verò gestiebat animus mihi, ex eius lectione cognoscere, quid auctor ad illa responderet, quæ à grauissimis viris, atque inculpatæ vitæ, eandem vobiscum religionis formam profitentibus, multis ex Ordine vestro solent passim obiici: quasi erga Reges & Principes præpostero quodam religionis zelo parum æqui essetis, & iura ipsorum ac dominationem alienæ potentiæ amplificandæ studio, multimodis, quoties se daret occasio, scriptis, factis, iretis imminutum. Equidem persuasissimum habebam, fieri vix aut ne vix quidem posse, ut quæ tibi scriptio tantopere probaretur, (vide quanti te faciam) cuius effectus adeò insignes prædicares, de qua tantam spem concepisses, quicquam eorum affine contineret, propter quæ non Magnæ tantum Britanniæ optimi clementissimique Regis offensionem incurristis; sed & multis aliis Illustrissimis Principibus, multis Rebuspublicis prudentissimis, vniuerso etiam Ordini amplissimo Senatus

Non vnus è multis consceratus.

Pari-

Parisiensis, & (de quo vos video non dubitare, ac multum queri,) omnibus Politicis Societas vestra dudùm grauis euasit & suspecta, ne dicam ingrata & inuisa. Quo magis sum demiratus, & stupore quodam inter legendum defixus, cum exspectationi meæ adeo pleraq; animaduerterem non respondere, ut caussam dicere aut comminisci nullam possem, cur tibi viro intelligenti & perspicaci, cur cuiquam alii, non planè Mamacutho & communis etiam sensus experti, eos facere animos scriptum eiusmodi potuerit; quod rectè æstimantibus non caussæ vestræ iusta proferre in lucem queat videri: sed illam potius opinionem de vobis, quæ plurimorum mentes occupauit, (scitis ipsi, & in HENRICI MAGNI morte experti estis) voluisse confirmare, & magis magisque in legentium animos defigere. Atq; ego iam hic profiteor, de iis duntaxat loqui me, quæ ad Principum iura, dignationem, securitatem, salutem denique & vitam pertinent. Nam si quæ alia vestris hominibus à quoquam obiecta eâdem Responsione diluuntur; ea nihil ad hanc caussam: neque ego iam illa quicquam moror. Opto magis eâ ut vestri Ordinis Theologis mentem Deus immortalis inspiret, ita det se gerere, ita faxit ipsos ἀγάπην ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος ἐνδύσασθαι nihil ut posthac inimici vestri præter calumnias & ficta crimina habeant, quod vobis obiiciant. *Charitatem induere, quæ est vinculum perfectionis. Col. 3. 14.*

Καί κε τὸ βουλοίμην, καὶ κεν πολὺ κέρδιον εἴη. *Istud ego optarem, foret & magis vtile multo.*

Scio quem hodie in multis orbis Christiani regionibus locum Societas vestra obtineat, quid quantumq; valeat: quæ si à defensione doctrinæ Hildebrandicæ & Bonifacianæ animiq; rigore illo præfracto, quam in plerisq; vestrûm homines εἰρηνικοὶ obseruant, ad æquitatem, lenitatem, & illam quam pii Patres Græci appellant συγκατάβασιν, Latini condescensionem, animitus traduceretur; magnum haud dubiè ad communem Christianorum concordiam & re & exemplo momentum afferretis. Me ut hæc ad te simplici animo scriberem, vir amicissime, non odium aliquod impulit, aut obtrectandi cuiquam prurigo: à quo pestilente

morbo, nimis hodiè latè grassante, mores meos abhorrere τὰ προβεβιωμένα nisi fallor, vel tacente me fidem fecerint: sed illa ipsa, quam dixi, Epistola, petitioque tua, ab optima quidem, credo, voluntate profecta: verùm quæ malè posito prorsusque ruinoso nitens fundamento, planè mihi visa est parum æqua & ἀπροσδιόνυσος ac proinde superuacua & ἀδύνατος. Magno enim in errore versati estis, & tu, optime Ducæe, & tuus ille συμμύστης, cùm putastis eiusmodi Apologiam, eo filo contextam, eo scopo scriptam, & Principibus ita apertè inimicam, non dico Magnæ Britanniæ sapientissimo Regi, aut vlli alii Principi, cui salus sua non fuerit vilis, placere posse; sed cuiquam omninò, qui Principi suo, & dignitati securitatiq; ipsius optet esse consultum. Equidem sic à libri illius lectione discessi, ut pro satis comperto haberem, te cùm illa ad me scriberes, aut ipsum non legisse, aut non tam iudicium fuisse tuum secutum, quàm alienæ voluntati obsecutum. Noui enim te & quàm miti ingenio sies; neque memoria mihi crebri illi in mutuis colloquiis nostris sermones tui exciderunt, omni moderatione & mansuetudine conditi, in quibus te semper publicæ tranquillitatis studiosum, subditum φιλοβασιλέα, & in natis ante pauca secula controuersiis, nostro hoc acerrimè agitatis, quæ ad iura Principum pertinent, plerisque aliis animaduerti multò æquiorem; deque auctoribus & defensoribus doctrinæ adeo exitiabilis sanè, pieque & liberè non semel audiui iudicantem. Quo diligentius faciendum duxi, ut non magis meum, quam Regis ipsius, & aliorum virtute præstantium virorum, qui ἔμιξαν τῇ περιστερᾷ τὸν ὄφιν, de illa Apologia iudicium & iudicii potissimas caussas indicarem: si fortè multarum rerum præsertim Anglicarum quæ ibi ceu verissimæ produntur, & tanquam indubitatæ fidei affirmantur, horribili falsitate cognita, impetrare, qua auctoritate es, à Sociis tuis posses, ut posthac falsas narratiunculas spernerent, veris, certis, atque adeo publicis Actis fidem ne abrogarent, & ad necessarium, nedum iustum sui

Præterita vitæ actiones.

absurda, non impetrabilia.

Regis amantem.

Columbæ serpentem miscuerunt.

odium

odium Regem φιλαληθέστατον ac ſimul omnes veri amantes prouocare deſinerent. Quod ſi fecerint, honori ſuo, mihi crede, & totius Societatis veſtræ melius in poſterum conſuluerint. Enimuerò quàm parum candidè, parumq; aptè ad conciliandã vobis Principum beneuolẽtiam Apologeticon illud ſit ſcriptum, non eſt difficilis demonſtratio. Nempe hoc agitur magna totius libri parte, ut dicta quędã & ſententiæ defendantur nonnullorum è veſtris, eruditorũ quidem hominum, fateor, ſed quorum opiniones non paucas Principibus & Rebuspublicis eſſe pernitioſas magno conſenſu prudentes contendunt, & triſtiſſima confirmat experientia. Et appello conſcientiam tuam, mi Fronto, num iudicio tuo omnia probentur, quæ in tuorum libris de hoc argumento legiſti? an paratus ſis omnes illorum ſententias, ceu κυρίας δόξας defendere? quod tamen ſine vlla exceptione Auctor Apologię facit. Omnia defendit, omnes tuetur, omnes laudat, uno Marianâ ęgrè excepto. Equidem is non ſum, qui ſi quid fortè incautius aut inconſultius viro docto in ſcribendo exciderit, protinus in deteriorem partem id velim interpretari, & in malæ mẽtis argumentum rapere. Bonum virum hæc κακοήθεια & malignitas non decet, Chriſtianam vero charitatem multo minus. At quoties ſalus principum agitur, quoties publica res, cuius incolumitas in Principis incolumitate vertitur, ſiue aperta molitione, ſiue per cuniculos in diſcrimen adducitur; tum enimuerò longè alia res eſt, alia ratio, neq; iam vlli ἀνεξικακίᾳ aut molliori interpretationi quærendæ locus. Quin imo haud ſecus ac ſi eſſet Pyrrhus, aut Hãnibal ad portas, cõmoueri tũ bonos ciues, cõtremiſcere totis artubus, diriſſima quæq; exempla ob oculos ſibi ponere, & præ anxia ſolicitudine oĩa etiã tuta timere, nõ dico fas, ſed omninò neceſſe eſt. Oĩs hic honeſtus pauor: oĩs trepidatio fortis & laudabilis: omne durius dictũ factũve iuſtæ ſuſpicioni mouẽdę idoneũ eſt iudicãdũ. In patria pręſertim noſtra, mi Ducęe, & hoc maximè tẽpore. Quid enim; Vidit Gallia nõ ita multos ante annos, q̃ iura principalia violabãtur,

Veri amãtiſſimum.

Ratas certasq; ſententias.

æquanimitati.

diuina humanaq; iura fœdum in modum subuerti, omnia susque deque misceri, homines hominibus, ciues ciuibus lupos fieri. Vidit Gallia postquam Majestas Vnctorum Domini in animis ciuium malorum, & praua doctrina corruptorum euiluit, duos optimos & fortissimos Reges suos teterrimo parricidio (& quidem eodem fere pacto vtrumq;) sibi esse ereptos; vidit & luxit, ac nunc etiam luget. Et erit aliquis tamen in Gallia, qui cæde tam recente Henrici Magni, Regis heu nuper nostri, bonis omnibus acerbè gementibus, patrocinium eorum scriptorum securus suscipiat, quos nouit Orbis terrarum Principibus omnibus esse infestos, eorum Coronas imperio Iouis Capitolini totis viribus ire subiectum; Maiestatem modis indignis minuere; & clara iam atque alta voce, *Cornua quæ vincatq; tubas* contendere, vnicum esse mundi vniuersi Dominum, vnicum ut ipsi appellant, Vice-deum, vnum Imperatorem, vnum Regem, vnum verè Principem, Pontificem nempe Maximum; cuius imperio si quis Regum aut Principum parum se præbeat morigerum, siue in spiritualibus, ut multi sæpe, siue in temporalibus, ut superiore seculo Iohannes Rex Nauarræ; hunc illa etiam falsa imagine Principatus, quam doctrina ista Regibus concedit, ipso iure, etiam ante prolatam à Pontifice sententiam, ut multis placet, vel certè statim à prolata sententia, excidere; eius subditos omni vinculo naturalis subiectionis esse solutos; ipsum vel subjectorum populorum viribus, vel aliorum Principum solio detrahendum, & tanquam piacularem victimam finibus ditionis, aut etiam è numero viuentium, si opus sit, esse exterminandum. Non ignota loquor, neq; tibi incomperta. Teruntur omniū manib. Doctoris Martæ Neapolitani libri, quibus hęc omnia totidem ferè literis, & quidem potissima horum in Epistola ad ipsum Pontificem, Paulum V. cui opus nuncupatur, & cuius priuilegio est editum, continentur. Neque verò infrunitus hic Marta quicquam dicit quod alij multi & ante ipsum & post ipsum, ore pleno, non dixerint, & voce, scriptisq; docuerint. Nisi tu fortè ignoras

quæ

quæ ſuper hac quæſtione noſtris temporib. (ne vetuſtiora attingã) ab Alano, Sãdero, Andrea Philopatro, Treshamo, Carerio, Boziis Fratribus, Moſconio, Mancino, Peſantio, Cõſtantino Veruna, Simancha, & innumeris aliis, quà Iuris Canonici interpretibus, quà Theologis, ſunt ſcripta. Omnium inſtar eſſe queant duo Illuſtriſſimi Cardinales, Baronius & Bellarminus; quorum ille cum Eccleſiaſticos Annales, ingens opus & laborioſum, ſuſciperet contexendos, id vnum emunctæ naris hominibus videtur negotii ſibi dari crediſſe, ut hanc de infinita Summi Pontificis potentia mirificam doctrinam, per totam ſeriem temporũ εὐκαίρως, ἀκαίρως, confirmaret qui; etiam Paulo V. Pontificatum ineunti, Gregorium VII. ceu perfectam aliquã ideam legitimæ adminiſtrationis cum propoſuit; hoc videlicet non obſcurè ſignificauit; cum demum ſe iudicare laude dignum Pontificem, qui dominationis ſuæ cauſſa cælum terrę miſcere, & vniuerſam Europam cædibus & parricidiis implere non dubitaret. Cardinalis verò Bellarminus quantum in ſimili propoſito vrgendo ſudarit, quãta contentione & ſtudio negotium geſſerit, tot editæ ab ipſo lucubrationes, tot libri nuper in cauſſa Veneta, contra Patrem Paulum excellentis doctrinæ virum, & alios ſcripti, abundè teſtantur: omnium verò maximè qui poſtremus eo ſuper argumento, ab illo eſt paulo ante publicatus, Liber aduerſus virum doctiſſimum Gulielmum Barclaium ICtum, de quâ ſcriptione quod debeat eorum eſſe judicium, qui publicas res ſuas cupiunt eſſe ſaluas, ne vel ego, aut tu, vel quiſquam alius poſſet ignorare: Senatus primum Venetus (nam ad hos liber prius peruenit) deinde Pariſienſis Curię Patres, quibus ſalus noſtrorum Regum propria ſalute charior, ſatis cauerunt. Sed quid verbis opus? Idem ille Cardinalis Bellarminus in illo ſuo infauſti nominis Torto & aliis aduerſus Sereniſſimum Magnæ Britanniæ Regem ſcriptis, hoc vnum habet, cur Iuſiurandum Fidelitatis nolit à Regis ſubditis Regi præſtari: quia id illi videatur aliquo pacto (obliquè ſanè &

Opportunè, importunè.

indirectè, quanquam ne sic quidem: & sunt vel rei ignari, vel meri Sycophantæ qui hoc dicunt,) Summi Pontificis omnipotentiæ repugnare: in quo peccâsse, ut quidem illi placet, fidem Catholicam sit abnegâsse, & appellatione Christiani sese indignum reddidisse. Hinc videlicet illæ lacrymæ, & labor ille vestrorum præsertim hominum; qui ita persuasi, nunc cum maximè, quia vident ferrum suum in igne esse, vt aliis quoque idem persuadeant, *Pro se quisque viri summa nituntur opum vi*. Atqui doctrina hæc quàm sit Principibus metuenda, euidentissimè docent tot intra paucos annos aut patratæ Principum maximorum cædes, aut tentatæ; tot proditiones nouæ, inauditæ, quibus nihil simile priora vlla secula viderunt. Quem verò esse existimas γνήσιον Gallum, cuius intimis præcordiis non hæreat infixa & æternum sit hæsura parricidæ, qui τῷ μακαρίτῃ Regi nuper vitam eripuit, vox obseruatione & acri Politicorum omnium meditatione dignissima? Qui à supremæ auctoritatis iudicibus de caussa suscepti parricidii interrogatus, quum more patrio in reorum sellula sederet, non per ambages aut ænigmata, sed liquidò & disertè respondit; ideo se quod fecisset fecisse, quia Rex Protestantib. Germaniæ Principib. opē ferre parans in Caussâ Cliuiensi, Pontifici Maximo rem faceret ingratam; ac proinde dignus esset qui periret. Deum enim se in terris Romanum Pontificem agnoscere, cuius voluntati, qui sese quouis pacto opponeret, eum se habere αὐτοκατάκριτον, & exitio deuotum. Ipsissima feralis illius prodigii verba sunt, *Papa est Deus, & Deus est Papa.* Tantos iste parricida in hac noua doctrina, quæ Papam facit in terris Deum, fecerat progressus. Quæ quum ita sint, nemo opinor, sanus cerebri dicat parricidarum sicas magis esse Principibus metuendas, quàm venenata Alastorum scripta, quæ doctrinâ Satanicâ infectas mentes ad parricidia ducunt. Non enim tunc incipit aliquis esse parricida, cùm ad scelus patrandum manum expedit. Tunc tunc scelus contrahitur, quando incipit mens doctrina Marianæ aut similium illius corrumpi: & par-

germanũ.

Beatæ memoriæ.

Suomet ipsius facto condemnatum.

& parricidii horror ac deteſtatio, omnium hominum mẽtibus à Deo indita, minuitur paulatim & labefactatur: quando, mutatis rerum appellationibus, quod prius exiſtimabatur, ut eſt reuera, ἄγος inexpiabile. iam facinus laudabile aut etiam meritorium (dictu horribile, ſed multos ita hodie ſentire infanda ſcripta faciunt fidem) incipit videri. Scias hunc certum eſſe parricidam, cuius animus doctrinam parricidiorum magiſtram ſemel imbibit. Præclarè, ut ſemper, B. Ambroſius, ſermone primo in Pſalmum CXVIII. libidinoſum compellans, *An putas*, inquit, *tunc primùm te intrare meritorium, cùm fornicem Meretricis ingrederis? Intraſti jam, quando cogitationes tuas meretrix intrauit. Intraſti jam, quando ad potiendam proſtibuli cupiditatem greſſu mentis intraſti. Pulſaſti lupanaris fores, quando ad mulieris concupiſcendæ decorem oculos mentis aperuiſti.* Nihil hoc verius, nihil certius. Sed & Stoici rectè docent, probatque multis ſapiens Epictetus; facta mortalium quæ mirari vulgo ſolemus, ex altâ firmaque perſuaſione mentis (πρόληψιν ipſi appellant) proficiſci: neque aliquid poſſe fingi tam arduum, tam durum, aut dirum, quod non alacriter ſuſcipiat, &, quod in ſe fuerit, intrepidè ac conſtanter det effectum, ſiue vir, ſiue fœmina, ſiue etiam puer, cui fuerit mens firmiter perſuaſa, ſic eſſe opus facto. Igitur omnem laborem & difficultatẽ eſſe, in perſuaſione illa informanda & παγίως conſtabilienda: quo ſemel facto, nihil iam mirum videri debere, ſi Calanus aliquis Indus, ſi multę Græcorum ciuitates, ſi plurimę hodieq; mortuis maritis mulieres Barbaræ, incendio voluntario vitam finiant: Si Mutius aliquis aut Theodotus ſui periculi oblitus, per medios hoſtiles exercitus perrumpat, & per tela per hoſtes haud dubiã in mortem vadat, quo Duci inimico iugulum petat, & morti illius ipſe quoque immoriatur: ſi Heroſtratus aliquis cupiditate famæ, quàm leuis, Deus bone! rei & friuolæ, ædem ſacram nobiliſſimã, futuri ſecurus, incendat: ſi aliqua Arria viro ſuo ad mortẽ ſibi conſciſcendã præeat exemplo, & ſimul dicat, Pæte non dolet: Si alia fœmina, quò ſibi grauem vitam adimat, *Firmiter*;

aut caput in parietes impingat, quia alia ad letum nulla patet via, aut prunam candentem in os immittat: Si Castellus aliquis (ut de hodiernis exemplis vnum ponam) ętate penè puer, malitia senex recoctus, in Regem suum, Regem gloriosissimum & optimum, nullaq; re quàm clementiæ laude magis admirabilem, audet conspirare, audet exitium illi machinari, audet sacram eius Maiestatem pro nihilo ducere, audet deniq; securi, & Procerum suorum coronâ cincti, os augustum cultro temerare. ô vim admirabilem persuasionis! Mihi hæc scribenti, & magnitudinem sceleris animo reputanti, totum horrore corpus perfunditur; vix manus officium facit; vix oculi lacrymas tenent: illi ephebo, rerum imperito, nullo vsu docto aut firmato, ad patrãdum quod destinarat scelus prodigiosum, mens constitit, vultus non concidit, neque refugit manus, quod mens cõscelerata jubebat exequi. Omnino res admiranda: sed memores tamen eius, quod modo dicebamus, admirari desinamus. Nam vbi semel honestatis, nedum pietatis, verę an falsæ, specie mens est occupata: ilicet, periculorum respectus omnis cessat, cessat mortis & cruciatuum, quamuis quæsitissimorum, metus. Quid autem non potest, qui perfectam mortis ἀφοβίαν inducere in animum potest? Dominus est alienæ vitę, quisquis prodigus suę, Nosti vetus verbum,

Vacuitatem metus.

Τίς ἐστι δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν.

Quis, rogo, Mori paratus seruitutem seruiat.

Quamobrem male rationem subducunt, si qui existimant securitati Principum suorum fore abundè consultum, vbi in parricidas nouis & inauditis suppliciorum generibus fuerit animaduersum. Atqui parum est, iam consummatum scelus vlcisci & punire, nisi ἄνωθεν τὴν πηγὴν διορύττομεν, vt Græcorum habet prouerbium, & ad fontem ipsum vnde scaturiit malum ascendimus, nisi omnes aditus, omnes viæ, omnes semitæ, quæ siue recto siue obliquo tramite eò ducunt, sollerter inuestigatæ, & maturè fuerint obstructę. Quis porrò sanus cerebri ambigit, nouam hanc doctrinam & libros ei asserendæ conscriptos,

Fontem à capite fodere.

ſcriptos, quibus hodie nihil frequentius, ad Principum contemptum viam munire, ex contemptu autem facile homines impelli ad praua quæuis conſilia, rebelliones, conſpirationes, cædes denique & parricidia, omnes intelligunt. At quorſum hæc? inquies. Nemo enim eorum qui in Apologia hac defenduntur, Principum occidendorum auctor vnquam fuit. Viderimus poſtea, num alicuius Galli innocentia hic defendatur, num aliquis Anglus dilaudetur, & cælis inſeratur, qui eiuſmodi criminis fuerint affines; interim hoc dico, & eò confidentius dico, quia apud te, quem videor noſſe; etſi nemo eorum quibus Apologia iſta patrocinatur, ad Principum mactationem diſertè lectorem inſtigat; multa illos tamen docere, ac velut è ſacro tripode pronuntiare, quæ parricidium meditantibus animos facere, & in nefando incepto confirmare ſint idonea. Itaque talia ſcripta, & quidem ea ipſa illorum loca, tam accuratè defendere, an in eo ſit ferendum, qui ſe bonum ciuem, ſubditum fidelem, & Domini IESV diſcipulum ac ſectatorem haberi poſtulet; te, mi Fronto, judicem fero. Simul velim illud cogites, quàm ſit periculoſum, docuiſſe aliquid virum inſignem, puta aliquem è veſtra ſchola Theologum, quod per πορισμάτων & conſecutionum myſteria, conſilia dira animo voluentibus videatur fauere. Sępe enim quod dicitur exiguum eſt, quod è dicto ſequitur magnum. Hoc quam vim habeat, & habet meo iudicio maximam, peto à te etiam atque etiam, ut mecum hæc æquo placidoque animo velis expendere. Nam & opera eadem cognoſcemus, quo candore Apologiæ auctor in hac defenſione ſit vſus; Principibus æquum an iniquum ſe præbuerit; ſpes deniq; illa veſtra an ex merito venerit. Primus de quo agitur eſt Petrus Ribadeneira, ſcriptor de nomine ſatis mihi notus; de ſcriptis non adeo. Nam præter libellum, *De tribulationibus hujus ſeculi*, ſanè pulcherrimũ, pauca illius adhuc vidi: & ille ipſe liber, vnde ſunt deſumpta verba quæ in controuerſiam veniunt, ad manum mihi

Corolariorum.

mihi non est. Sequar igitur Apologistę fidem, & concedā illi non inuitus, venisse nunquam in mentem P. Ribadeneirę facinoris tam execrandi, ut parricidia Principum suaderet, aut etiam laudaret: per se quidem & ἁπλῶς: quia tamen non obscuram significationem dedit, Henrici III. dirissimam cędem se probasse; quia etiam parricidę Tartarei sic meminit, ut propiùs multo absit à laudante, quàm à detestante, quod in Sectatore Iesu non immerito aliquis demiretur: negari non potest, datam esse occasionem suspicioni haud iniustæ, quasi eorum saltem Principum cædem non improbaret, qui gratia Pontificis Maximi quoquo modo exciderint: quum præsertim, pessimo exemplo, Principi, quem perditissimus Monachus, proprius subditus, per immane scelus occiderat, ipse professione Theologus maledicat: Principi, inquā, mortuo, quod vix ab immanitate Barbara queat excusari: & quidē eiusmodi Regi, qui vel fatente Apologista, utut illi cum Papa tunc non conueniret, semper tamen dum vixit, & re & nomine fuit Christianissimus. Sed excusat Ribadeneiram auctor, & furore illorum temporum ait abreptum. Quasi nihil peccaret, qui furorem aliorum sequitur: præcipuè is, qui Theologus audiat, non vnus è multis, sed primarius, & quidem è Societate IESV: immo vero in peccato eodem non par culpa eorum, qui ducere docereq; debent, & eorū q. duci & doceri. Nā ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἁλισθήσεται; Laudo interim Apologistam, & quod dat accipio. Nam is ingenuè hîc confitetur, rebellionem aduersus Henricum III. furorem merum fuisse temporum; quam verissimam sententiam suam nescio an Cardinali Bellarmino sit probaturus; qui Lutetiæ egit per illos annos, publici furoris, totius coniurationis (Ligam vocant) approbator, fautor, & fax præcipua. Nam de Papis duobus, à quibus profectæ excommunicationes funestissimum illud patriæ furentis (ut hic fatetur) incendium conflarunt, nihil dico. Ribadeneira igitur, expressis ille quidem verbis parricidia Principum non laudat: quem tamen probauimus videri posse

simpliciter.

Si sal evanuerit, in quo salietur? Matt. 5.3.

posse non absurda consequentia, quasdam Regum cædes non improbasse: hoc verò quid aliud est, nisi animos potius addere parricidia meditantibus, quam à scelesta cogitatione scelestos auertere? Istud autem peccatum Apologistæ videatur, an bonum factum, equidem nescio, verùm scit Deus ὁ καρδιογνώστης; omnes certè Principes, omnes Politci, omnes non ficti, neq; artibus corrupti exoticis subditi, Regum prǽsertim Christianissimorum, grauissimè Ribadeneiram peccasse contendent. Atque hoc si candide, ut bonos decet, Apologista esset confessus, ingenuo candori debitam laudem merito suo tulisset. Sequitur auctor Amphiteatri horroris, honoris volui dicere: quem librum Apologista cùm laudat, tanquam exquisitæ eruditionis plenum, suo ipsiusmet indicio sorex se prodit. Nam totius literaturæ melioris rudem esse oportet, ac planè quid sit Latine loqui, aut saltem, ut vetus Poeta ait, ἀνθρωπίνως λαλεῖν, hominum more loqui ignorare, cui nęuosus ille liber & κώδωνας ἐξημμένος, atque ut cum Petro Apostolo dicam, ὑπέρογκα ματαιότητος φθεγγόμενος, potest placere. Næ illis qui amphitheatralem illam & histrionicam verborum ampullatorum congeriem ex Apulei Asino, & aliis pręcipuè Africanis scriptoribus, nullo iudicio collectam admirantur, oleum miserè periit & opera, si quam in libris veræ Latinitatis euoluendis aliquando posuerunt: nam παιδείας quidem Ἑλληνικῆς & omnis solidioris eruditionis ipsos esse πλέως ἀμυήτους, & mediocriter docti possunt animadvertere. Sed huius litis ipsum te, Fronto eruditissime, καθίζω δικαστὴν, & vnà tecum, si lubet, Andream Scottum, virum in iis literis insignem, & Tullianę eloquentiæ strenuum vindicem. Verum hoc fortasse leue: illud ego non concoquo, & homine candido indignum iudico: quod dissimulat Apologista scire se, Clarũ Bonarsciũ per anagrammatismũ esse ipsissimũ Carolũ Scribaniũ. At quid illi sciunt, qui hoc nesciunt? an verò est aliquis vestrorũ in Rep. literaria adeo hospes & peregrinus, ut hoc ignoret? Statim ut in lucẽ τέρας illud prodiit, iacta-

Scrutator cordium. *Tintinabula habens appensa.* *Longinus.* *Superba vanitatis loquens.* *Eruditionis Græcæ.* *Penitus rudes.* *Fero iudicem.* *Prodigiũ.*

iactatus est Lutetię Parisiorum liber musteus non vnâ ex caussâ: docti prodigiosum dicendi genus mirari; magni viri, qui ad clauum sedent Reipublicę, doctrinam Principibus perniciosam detestari: omnes auctorem velle cognoscere & quęrere; quęsitus est, & nullo negotio statim inuētus: neq; dubitavit postmodum quisquā, scriptū esse librū

Prodigio sum. τέρατον à Carolo Scribanio, Collegij Iesuitici in inclyta Antuerpia Rectore: de quo homine quum amicos Flandros, viros ob doctrinam & simplicitatem morum mihi charissimos, interrogarem: nemo vnus est inuentus, qui vel specie saltem tenus, negaret ipsum esse Scribanium, qui se Bonarscium dici maluisset: virum cętera non inhumanum, (sic enim aiebant) & lectionis mulę: verùm qui vbi de hodiernis in negotio religionis controuersijs ageretur, aut de Romani Pontificis potentia, soleat δαιμονίως ἐνθουσιᾷν καὶ κορυβαντιᾷν;

Furore quodā ingenti more Corybantum agitari.

Qualibet in quemuis conuitia figere sanus.

Quod & verissimum est, & cuiuis compertissimum, qui vel semel, & in transcursu eius Amphitheatri infames ludos spectauerit. Neque hoc nescit auctor Apologiæ: verùm dissimulat & tergiuersatur: parum ingenuè hoc quidem.

Sui Patris filium. Reprobi. Nā si librum probabat, cur tam serio negat esse τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον? Si nō probabat, cur operis ἀδοκίμου, cui ne ipse quidē eius pater pręfigere nomen suum apertè est ausus, defensionem suscipit? Audiamus verò pręclaram defensionem: Negat Carolum Scribanium libri primi capite XII. quicquā dixisse, quo Regum Christianissimorum Maiestas sacrosancta & iura antiqua minuantur. Deū immortalem! adeone frontem perijsse de rebus, vt hoc dicere, hoc scribere, hoc publicare in Vrbe Regia, vix dū peracto Henrici Magni funere? certe τοῦ πένθους ἔτι ἀκμάζοντος, nec dum

Dum luctus adhuc viget. positis lugubribus aliquis sit ausus? Scilicet iniuriam Regibus nostris nullam facit, qui non obscurè Romanis Pontificibus ita eos subiicit in temporalibus, nam de his est quęstio: ut si eorum administratio fuerit culpabilis, in potestate sit Papæ: non dico spirituali gladio, paterno affectu in

viam

viam rectam revocare: sed temporali gladio, tanquam esset Papa Rex Regum in terris, Dominus dominantium, in ipsos sęuire, eos deponere & solio deturbare. At quid est Majestatem gloriosissimorum Regum lædere, & noua iura in eos statuere, si hoc non est? Non sunt igitur, vti video, Reges Francorum sui iuris, neque ab vnius Dei, sicut hactenus est certò creditum, pendent nutu: sed precariò regnant, & vicariam nescio quam potestatem habent, à Romano Pontifice, vero Gallorum Rege, ut Canonici sentire nos volunt, sibi demandatam. O Gallia, ô patria mea, quàm tu alia longè nunc es, atque olim fuisti! Sed ignoscamus Apologistæ: credamus eum non perfidia in Reges suos, verùm ignorantia peccare; nescit enim, credo, Regum Christianissimorum iura, quę nemo tamen germanus ciuis, & cordatus Gallus, aut potest aut debet ignorare. Nescit quid Papę Bonifacio VIII. Rex Philippus, Philippi Audacis F. Pulcher rescripserit. Nescit quid ejusdem Regis magnanimi auspiciis Sarra Columna & Nogaretus Narbonensis fecerint. Adiret igitur Sorbonam, & celeberrimę illius scholę Doctores consuleret. Doceret eũ Sorbona, quàm fuerit hactenus in Galliis periculosum hoc nescire: narraret quoties ipsa Ordini amplissimo assensum præbuerit: seuerè in eos animaduertenti, qui mitiora, longè quàm Scribanius dixissent. Commemoraret eorum exempla, qui vel prioribus seculis, vel hoc nostro, ut Ioannes Tanquarellus, Florentinus Iacobus, & Thomas Blanzius, quod de temporali potestate Papæ ausi essent mutire, pœnas meritissimas luerunt. Omitto recens exemplum in thesibus de iure Canonico editum, à viro docto & aliàs optimo, vtrique nostrum notissimo, bonarum literarum professori Regio, publicatis. Sed nihil agimus. Negat enim Apologista de Gallorum Regibus loqui pseudonymum Bonarscium: verùm de immanibus tyrannis, quales olim fuisse accepimus Dionysios Syracusis, & alibi alios. Negat? Hoc verò mirum & portenti simile mihi videtur: virum grauem, genere vitæ

Theologum, adeo ſine vllo pudore eſſe, vt quæ veriſſima ſciat eſſe, & omnium legentium oculis expoſita, negare ſuſtineat: quæ norit eſſe falſiſſima, ea affirmare non vereatur. At quid igitur ſibi vult, ô te appello quiſquis es Apologiæ huius Auctor, te appello, & conſcientiam tuam conuenio, quid (inquam) ſibi vult lemma hoc capiti illi ab Auctore præfixum? *Societas, inquit Caluiniſta, euertit Galliæ Regnum, cùm docet Pontificiam excommunicationem in Galliæ Reges eſſe validam.* Hæc eſt theſis aduerſus quam totius illius capitis diſputatio eſt inſtituta. En Galliæ Regnum: en Galliæ Reges: quorſum autem ſi de Galliæ Regibus non agitur? vbi Apologiſtæ candor? vbi ſinceritas? vbi conſcientia? Res ita habet. Scopus Bonarſcii eo capite eſt diſertiſſimum virum Arnaldum Aduocatum Pariſienſem refellere, & plures alios, qui ſcripſerunt, Ieſuitas contraria dogmata legibus Regni Gallici tueri: cùm docerent illam Paparum excommunicationem Regum noſtrorum debere eſſe validam; quæ non ſacris arcere, verùm regno; non emendare vitam Regum, ſed tollere niſi cedant imperio, propoſitum habet. Aduerſus hęc maiorum noſtrorum indubitata axiomata pertendit Bonarſcius, Romanum Pontificem habere poteſtatem, ſi quis legitimus, verus, certus Rex Galliarum, iure ſuo abutatur, ſubditos vexet, denique Regni formam in tyrannidis ſpeciem mutare videatur: hunc ut poſſit, non dico Eccleſiæ communione priuare, quod olim fecit Ambroſius in Theodoſio; nam de eo genere excommunicationis litem Arnaldus nullam mouerat: ſed deponere, deiicere, & in illius locum Regem alium inſtituere. Inde iſta verba in eius Capitis contextu: *Nihil tamen Pontifex in Galliæ Regem?* Audin'? Regem. Et paullo poſt. *Veſtigia P. Tarquinij in Collatini lecto ſat juſtam cauſam dederunt: nulla juſta eſt Gallum abrogandi?* Deinde: *Dices neminem retro Gallorum Regem anathemate percuſſum.* Quid apertius? quid clarius? ecquid Apologiſtam pudet? opto magis quàm ſpero. Nam qui æquiuoca-

uocationis emplaſtro fraudes, mendacia, periuria tegere norunt, his frontem æream licet habere, cor inuolutum & multiplex. Notum vero iam omnibus, quam lubrica vox ſit apud doctrinæ iſtius auctores TYRANNVS: neque iam hoc verbo aliud aptius ad κρησφύγετα diſtinctionum & æquiuocantium præſtigias. Apologiſta igitur cũ dicit, Bonarſcium non de Regibus Gallorum, ſed de tyrannis loqui: etſi manifeſtiſſimè, ut probauimus, falſo loquitur: non tamen mentiri, ſed ęquiuocationis beneficio vti dicendus. *Tyrannus* enim publica notione in Schola Sorbonæ, & alliis antiquæ ſimplicitatis, legitimo principi opponitur, & eum ſignificat, qui imperium non ſuum, per vim aut malas artes, inuaſit. In doctrina vero Hildebrandica Tyrannus audit, quamuis legitimus Rex, qui à Pontifice fuerit excommunicatus. In hac ambiguitate ludere Apologiſtam, & ferè omnes huius doctrinæ auctores, cæci ſunt, qui non vident: Principum ſuorum hoſtes ſunt profeſſi, qui vident & negare tamen ſuſtinent. Par omninò & ſimilis Apologiſtæ ingenuitas, cum aliquanto poſt negare non reformidat, eundem Bonarſcium octauo capite libri primi, Guignardum deſignaſſe, cum totis ingenii viribus quendam ordinis Ieſuitici deprædicat, & in cœlitum refert numerum: qui propter ſcripta ſeditioſa, (furore illorum temporum, hic quoque abreptus, cuius equidem doleo vicem: ſincerè loquor καὶ οὐκ ὀνειδίζω τύχας) & contra Regum noſtrorum jura, ſupplicio fuit Lutetiæ affectus. Minus miror Apologiſtam ingenio heic vti ſuo. Nam Scribanius cum illa ſcribebat, Ordinem ampliſſimum, cuius decreto ſupplicium illud fuerat exactum, reueritus, nomen eius quem cœlo donabat, nõ eſt auſus enuntiare. Voluiſſe illum, ſed magno aliquo metu fuiſſe impeditum, declarant hęc ex illius capitis indigitamentis verba: *Tenebris ego te nunc condam amica lux: patere, fors dabo te aliquando clariſſimũ ſidus liberiore cãpo.* Iterũ: *Recludã te illuſtris vrna clariſſimi ſideris fida cuſtodia.* Apparet voluiſſe, & vehemẽtiſſimè quidẽ voluiſſe nominare,

Latebras ad ſe occulendũ.

Et fortunam illi non exprobro.

Sortem cũ fœnore soluens.

nec ausum tamen: alio tempore constituisse nomen sideris noui effari, & quidem, sicut olim Pindarus fecit, *σὺν τόκῳ τὸ χρέος καταθεὶς*, pręsens silentium fœnore luculento velle pensare. Metus autem caussam fuisse hanc nemo ambigit: ne forte ea res Societati vestræ ante paucos tum menses Lutetiam admissę fraudi esset: & hoc Bonarscium ipsum significare voluisse, non ausim quidem pro certo affirmare, qui oraculorum interpretem non profiteor: suspicor tamen ex istis verbis: *Tegat illa membrana dignitatis.* Et statim: *Satis magnam carnificinam tenue velamentũ tegit.* Quicquid huius sit, Guignardum certè sequens disputatio de caussa supplicii, ita perspicuè demonstrat, ut ne Sol quidem meridie claro sit clarior. Nam suauiludius est Apologista, cum argutatur, non sentire auctorem illo capite de Guignardo, quia illum de quo sentiebat, appellet *vltimum nihil amplius dolitura domus innocuum piamentum.* Non enim posse nominari vltimum, qui solus ex illo ordine pœnas in Gallia luerit. O argutias! Iam primum istud falsum est: nam & alii sententiam passi, ut Alexander Haius, qui perpetui exilii damnatus: deinde quàm nugatoriũ est, exactam verborum proprietatem ab eo scriptore exigere, cui nihil placet nisi nouum & insolens? Sed iniuriam facit Bonarscio Apologista, ignorans cum Iurisconsultis ipsum esse sic locutum: qui vltimum posse dici non abnuunt, eum quem sequitur nemo, etiamsi præcedat nemo. Si per grauiora tua studia licet tibi, inspice sodes duo illa Amphitheatralia capita: non dubitabis hoc sentire Auctorem, hoc docere: nostros Reges, Francorum inquã Christianissimos Reges, non minoris duntaxat excommunicationis telo peti posse à Papa: verùm etiam maioris illius fulmine afflari, quę Principes aut mente aut viribus destitutos, (nam hiis solis metuitur id fulmen:) Regnis verè suis exuit, & subditos impia audacia armat in Christos Domini, Dominos suos: quod si propter doctrinæ huius assertionem, legibus antiquis & piissimis pœnę à quoquam fuerint exactę, hunc in beatorum Christi Martyrum, ô

nouam

nouam & doctrinæ Christi contrariam doctrinam! numerum esse referendum, pro martyre colendum. Hæc vbi cognoueris. non peto à te ut facias quod ante paucos annos Iohannes de Roa fecit in Hispania : qui Iesuita quum esset, professionem mutauit, & factus Augustinianus, librum scripsit, *De juribus principalibus defendendis & moderandis juste.* Quem librum ait Baronius Annalium Tomo sexto, Romæ se exspectare incredibili cupiditate, ut statim publicè cremandum curet: hoc ego à te non peto, illud te vehementer rogo, ut de Apologistæ fide & sinceritate erga Reges Christianissimos, quid sentire nos oporteat ipse statuas. Nam equidem inter pestilentis alicuius doctrinæ auctorem, & eiusdem defensorem, quid admodum intersit, non video. Sed omittamus Amphitheatralem istum scriptorem, melioris omnis doctrinæ pus atque venenum.

Tertius ordine Cardinalis Bellarminus sequitur: in cuius crebro repetita defensione vellem Apologistam, quàm acrem se suorum symmystarum, & nominatim huius propugnatorem ostendit: quod in caussa justâ justè in eo reprehendere nemo posset: tam ciuem bonum & dignitatis securitatisque Regum nostrorum, ac Principum etiam aliorum à Deo institutorum studiosum, probasset. Quod pietas, quod fides subditi, quod imitatio IESV, quod recens Regis nostri cædes, exigebant ab illo, ut seriò faceret. Nunc quis Principum suorum amans, & de salute eorum sollicitus, patienter ferat, eum sine exceptione auctorem defendi & laudari, idque Parisiis, cuius doctrinæ ceu Principibus inimicæ, exitiabilis & funestæ, Ordinis amplissimi Patres nigrum theta nuper adeo præfixerunt? Quid? An illi Senatus Parisiensis inane nomen sine re videtur? & nihilne sibi metuit, qui tam manifestò Patrum amplissimorũ autoritatem aspernatur? At vir magnus est Cardinalis Bellarminus, & de Romana Ecclesia benè meritus. Non iam disputo benè an secus de Ecclesia Romana esse meritus dici queat, is cuius scripta tantum iustissimæ inuidiæ Sedi illi & Pontifici, nihil tam insolens sibi fortasse vindicanti,

conflarunt. Poterat certe Bellarminus & de R. E. & de vniuerſo nomine Chriſtiano mereri haut paullo melius, ſi ingenium, quo excellit, & doctrinam, pio charitatis feruore ſuccenſus, ad tollendam potius quam augendam Eccleſię ſciſſuram contuliſſet; ſi quanto ſtudio & diligentia non jam τῦφον κοσμικῆς ἐξουσίας, quem Patres Epheſini Concilii olim fugiendum in Eccleſia monebant, ut & Patres Carthaginenſes typum ſeculi: ſed Principib. terribilem Papæ omnipotentiam, & ſpiritum ſuperbiæ Eccleſiæ exitiabilem, tot lucubrationibus ſuis acerrimè propugnauit; tantum ſtudii & diligentiæ impendiſſet, ut malis Eccleſiæ, per aliquot iam ſecula aſſiduè gementis, & ad priſtinam diſciplinam reuocari geſtientis, aliquod pro ſua virili, remedium procuraſſet. Tunc verè magnus Bellarminus ab vniuerſi Orbis Chriſtianis audiret: tunc vnanimi concentu, Principes pariter & Principum ſubditi, laudes eius nomenque celebrarênt. Nunc, quo pacto ſine perfidiæ notâ fideles Principum ſubditi laudabunt, quæ contra Regum jura, & in Principum certam pernitiem Cardin. Bellarminus ſcripſit tam multa? quę tibi quum ſint non incognita, eorum commemoratione hoc loco ſuperſedebo. Quare deſinat, moneo, Apologiſta, piis & prudentibus hominibus, quos ſalus & ſecuritas Regis Chriſtianiſſimi & θεοστεφοῦς Ludouici XIII. & Auguſtiſſimæ Principis, Reginę matris, habet ſollicitos: quorū oculis mentis obuerſantur quotidie, tot horrenda bella, jā inde à temporibus Hildebrandi ex hac cauſſa in Europa exorta & crudeliſſimè geſta: tot rebelliones, proditiones, cædes & parricidia noſtro ſeculo ab hoc fonte profecta: qui denique Gallici imperii maieſtatem illibatam & ſartam tectam conſeruari & ad poſteros tranſmitti cupiunt: deſinat inquam, nominis Bellarminiani μορμολύκειον & inane terriculamentum obiicere. Ad populum phaleras: ad pueros hanc μορμώ. Viri graues ſunt, qui ſe huic doctrinę opponunt, pietate erga Deum, fide erga ſuos Principes, conſtantia in dictis factiſq;, admirabiles. Hi doctrinā Gregorii

Typum ſeculi, ſeu potentia.

à Deo coronati.

Mormo, infantium terriculamentum.

gorii VII. & Bonifacii VIII. grauissimis Edictis sæpe olim, & nuper admodum à se damnatã, semper exsecrantur, semper exsecrabuntur. Neque vero indignari debet Cardinalis Bellarminus, hanc in Gallia prodigiosam doctrinam improbari, reiici, explodi: quã constat neq; fuisse hactenus ꝓbatam vnquã in regno Francorũ, neq; antiquis Ecclesię Patribus, per longã plurium seculorum seriem; fuisse cognitam: & cum disciplina atq; exemplo Domini IESV è diametro manifestissimè pugnare. At per Deum immortalem! quid illis venerat in mentem, qui sibi tibiq;, mi Ducæe, persuaserant, Apologiam istam, quæ tot locis Bellarmini scripta aduersus Serenissimum magnę Britanniæ Regem tuetur, & quæ Garnettum Martyrem toties dilaudat, eidem Regi prudentissimo ratione vlla posse probari? Existimarunt illi videlicet, Regem IACOBVM, multorũ aliorum Principum similem, susque deq; illa habere, neq; ad ipsius cognitionem libros eius argumenti peruenire. Itaque facilè esse Maiestati illius persuadere quicquid luberet. Qui, si Regem nossent, tantæ temeritatis nunquã sese obligassent. Nihil enim illum fugit eorum, quæ à vestris hominibus aut quibusuis aliis de hac Pontificis tẽporali potestate scriptitantur: adeoque Maiestatem eius nihil istorum latere patiuntur sui ministri, quos habet vbique fidissimos: ut hanc ipsam Apologiam ante plures menses, vix dum absoluta eius in Galliis editione, & nactus sit, & percurrerit, si quam fortè ingenuæ mentis & sinceræ notam obseruaret: ac mox cognito libri genio, cum hoc elogio reiecerit: *Qui hostes meos defendunt*, inquiens, *hostes mei sunt. Qui proditionis manifestæ compertos, ac voluntate saltem parricidas laudant & Martyres faciunt, pro communibus omnium Principum proditorib. & parricidis haberi digni sunt.* Rectè sanè hoc & prudenter, ut oĩa, Rex maximus: nam quid aliud de eo libro maiestatẽ ipsius par erat judicare, cuius pars magna Bellarminum hostẽ ipsius manifestũ, & nouos cœlites Garnettum atque Oldcornum tuetur & beatos prædicat? Ac de Bellarmino quidem, plura

nunc non addemus; qui suum illum librum contra Barclaium, à Barclai filio memoriæ & doctrinæ Patris strenuo vindice, & à pluribus aliis, videbit breui soricina nænia confossiorem redditum. Porrò pergamus. Cardinalem Cardinalis excipit, Bellarminum Toletus; Societatis quidem eiusdem. at mentis, ut verè affirmare posse videor, nō eiusdem. Multa enim Toletus scripta edidit, multos in sacras literas eximios Commentarios conscripsit: in quib. nullum, quod sciam, doctrinæ Hildebrandicę vestigium, nisi fortè leuiter impressum, apparet. Memini cùm ante annos viginti & quod excurrit, Toleti in Euangelium Iohannis Commentarii ad Theodori Bezæ manus primum peruenissent: qui tum fortè eundem diuinum Euangelistam in publicis lectionibus exponebat: virum illum, ut erat doctissimus pariter & doctorum candidissimus æstimator, impensè Toleti illud opus mihi in priuato colloquio laudasse. & merito. Nam in eius scriptis quæ legi, cū excellente rerum philosophicarum & Theologicarum notitia, par certat modestia: quæ iudicio meo tum in alio quouis scriptore, tum in Theologo potissimum, laus est vel præcipua. Ac licet non negauerim Toletum in ornādo Romano Pontifice admodum liberaliter aliquando agere; noua tamen portenta sententiarum, qualia Bellarminus è fœcundo suo pectore multa prompsit, apud illum non inuenies. Nihil dicam de libro contra Barclaium, qui quantus quantus est, totus est, non περίσσιος, verùm τέρας & portentum noui generis: sed vel vnicus recognitionū pusillus libellus, in quo Bellarminus κρείττων αὐτὸς αὑτοῦ scilicet γενόμενος scripta sua recensuit, quàm fœtus est nouarum & mirabiliū sententiarum? vnam aut alteram exēpli gratia afferam. *Pasce oues meas*, hoc est, ait Bellarminus, *regio more impera*. Et hæ sunt Cardinalis Illustrissimi δεύτεραι φροντίδες, quibus nihil melius ab eo possumus expectare. Tale & illud: *Paulus de iure Cæsari subiectus non fuit, nec ad eum appellauit tanquam ad superiorem suum*. Item istud ex eodem libello. *Pontifex olim de iure*

[margin: Se ipsum superans.]
[margin: Secundæ curæ.]

Impe-

Imperatori subiectus non fuit. Et id genus alia multa ad Romani Pontificis in terris degentis ἀποθέωσιν nouo audaciæ exemplo excogitata: quæ aliquis fortasse credat Iudæus Apella: at nemo credet gnarus veteris fidei, veteris disciplinę & historiæ. Dolebunt potius veri Christiani omnium nouitatum aspernatores, per istiusmodi nouas inuentiunculas ad priscam fidē abolendā, (Deus omen auertat,) viam muniri. Enimuerò Cardinalis Toletus etsi eruditissimus, & Bellarmino, vti dicebamus, longe moderatior, homo tamen erat, & falsas opiniones cum suscipere ipse, tum aliis tradere poterat: quum præsertim in ea ciuitate & inter eos versaretur, qui dissentientes à se in iis maximè capitibus, quæ ad potentiam Pontificis amplificandam faciunt, haut facilè, sicut accepi, essent laturi. Quę igitur ex illo afferri solent, de vi maioris excommunicationis in tollenda Principibus iurisdictionis exercendæ facultate; quæ item de vsu æquiuocationis & retentione mentali, ea quocunque tandem auctore prodantur, explodenda, & cum detestatione Christianis omnibus censeo despuenda: & eò quidem vehementius, quò maiore probitatis opinione fuerit, qui illa docet. Quare Toletum nos quidē hic non defendimus: quod solito candore facere Apologista conatur: miramur magis, virum aliàs probum, adeo abominandis dogmatis & nomen suum & scripta maculasse. Nam & Iesuitas nominare possum, quibus illa perfidiæ magistra æquiuocatio, humanę societati perdendæ inuenta, non probatur, ut quidem in eą disputatione Toleti explicatur. Sed non sine caussa dubitare hîc animaduerti viros graues; fueritne illa verè Toleti sententia, quæ hodiè in illius Instructione, siue Summa Casuum, legitur. Liber enim ille post mortem demum auctoris, nisi fallor, est editus: & quidem sine vlla præfatione, quæ fidem faceret omnia esse Toleti genuina. Tum autem editiones illius circumferuntur ita variæ, & inuicem discrepantes, ut suspicio sit multa γνησίοις adiecta esse, quę auctor fortasse si viueret, obolo transfoderet: atque inter illa hæc duo for-

Deificatio nem.

Genuinis

ſitan loca fuerunt; de quo tamen nihil affirmamus. Sane etiam in Maldonati Ieſuitę ſcriptis, quæ poſtquam ipſe diem clauſit ſupremum, ſunt edita, nonnulla, autoritate quadam cenſoria, fuiſſe mutata & temporis præſentis opinionibus accommodata, audiui qui affirmarent, viros fide dignos. Tranſit deinde ad Marianam Apologiſta; cuius Inſtitutionem Principum occidendorum (ſic jure appello eam Marianæ diſputationem) cùm damnat, tacit quod virum probum decet. Sed an ſerio damnat ἐξ ἄκρου μυελοῦ ψυχῆς, ut ait Euripides, an extremis labiis, & cum aliqua ſubtilitate? non abs re dubito. Video enim non eſſe veſtræ Societatis hunc morem, ut quod alii laudant, alii vituperent. Marianam autem partim apertè laudant, partim hanc ipſam illius diſputationem defendunt, P. Ribadeneira, Scribanius, qui ſe mentitur Bonarſcium, Gretſerus, Martinus Becanus, & plures fortaſſe alii, quos non vidi. Cur hoc vehementer magis magiſque indies ſuſpicer, accipe. Allatus eſt non ita pridem ad Sereniſſimum Regẽ liber Anglicus, hîc deprehenſus, neſcio vnde è regionibus tranſmarinis in hanc Inſulam ad eos miſſus, qui Romano Pontifici adhærent. Suſpicari licet ex Epiſtola auctoris, ſcriptum eſſe librum in Italia; quem etiam ibidem fuiſſe editum nonnulla ſuadent; non minimè autem illa verba, Permissv Svperiorvm, quæ imâ paginâ primâ habentur. Eius libelli duę partes ſunt. Prior epiſtolã continet P. Cotonis declaratoriam ad Reginam, in ſermonem Anglicum verſam: poſterior diſſertationẽ aduerſus eos, qui poſt Henrici Magni cędem accuſare doctrinam veſtram ſunt aggreſſi. In hac parte, vbi primò doctrinam de occidendis Principibus ordini veſtro non probari teſtatus eſt: vbi etiam multa narrauit (ſed ficta omnia & falſa) de præmis à Ludouico xiii. Rege Chriſtianiſſimo, & auguſtiſſima Regina in vos collatis, penſandæ injurię quã ab oſoribus veſtris accepiſtis: mox ad Marianæ ſeriam defenſionem Anonymus ille ſcriptor ſe accingit: præfatus, propterea id à ſe fieri, quia P. Coton in Epiſtola ſua, ſiue

Ex intima medulla animi.

mode-

modestiæ, siue breuitatis caussa, vel potius tempori seruiens, Marianam reliquerit indefensum; velle itaque se quod Epistolę illi deest supplere; & operâ cádem cum Iesuitas, tū Ecclesiam Catholicam à suspicione prauę doctrinæ liberare. Affirmat igitur, Marianam tota illa disputatione non de Regib. loqui, sed de tyrannis: quod diabolicum esse mēdacium affirmamus nos: nam de Henrico III. Rege legitimo, non de aliquo inuasore Mariana loquitur; tum addit, tractari eo loci quæstionem à plurimis agitatam: quos omnes quum moderatione superauerit Mariana, non ausus liquidò affirmare, quod alii certò definiunt: satis ex eo posse intelligi, illos qui Marianæ librū ejusmodi doctrinæ obtentu Lutetiæ condemnarunt, non Marianam sed Iesuitas, immo non Iesuitas, sed ipsum IESV Christi sanctissimum nomen, ô blasphemum os! odisse. Ipsa Auctoris verba hîc subiiciam: ut per eos qui isthic Anglicè norunt intelligas nihil me comminisci: They are enemies of that holy name of IESVS, that condemned Mariana for any such doctrine, Hoc est ad verbum: *Illi sunt inimici sancti nominis Iesu, qui condemnarunt Marianam propter talem doctrinam.* En tibi, mi Fronto, vnius Iesuitæ, aut è magnis Iesuitarum patronis vnius, sed non solius, judicium de prudentissimis Senatus Parisiensis Patribus, qui illam Institutionem Marianæ vltricib. flammis meritissimè addixerunt. Quod si huic scriptori fidem habemus, ne P. quidem Coton aliter sentiebat, quando Epistolam illam ad Reginam matrem scribebat: sed animum dissimulans, Phocylidæ præceptum vsurpabat, Καιρῷ λατρεύειν μηδ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι. Ego malo credere magnum istum terræ filium, P. Cotoni injuriā facere: vides tamen, mi Fronto, quàm longè absint ab eo multi hodie, vt Marianæ illā dirissimā diatribam detestentur. Et quare, obsecro, parricidarum magistrum exsecrarentur, quibus parricidia placent, parricidæ laudantur, & beatitudine martyrum digni censentur? Planè eiusdem hominis est, Marianę probare judicium, & proditores ac parricidas consecratione dignos judicare. *Tempori seruire, neq; ventis resistere.*
Nam

Nam Sixti V. orationem, ut puto, non ignoras circumferri verè an falsò, in Consistorio Romano post Henrici III. cædem habitam. Neque te fugit Romanorum Censorum iudicium, qui alia quædam Mariana scripta nuper notarunt, istud non notarunt, in quam partem à rerum peritis sit acceptum. Nam in hac re, si vnquam in aliâ, iure licet de illis Aristarchis regulam iuris ciuilis vsurpare: *Qui tacet consentire videtur.* Excusat tamen illos Apologista alicubi, & nihil pronunciatum Romæ aduersus parricidialem Marianę Instructionem ait, propterea quod nemo fuerit, qui eo nomine auctorem deferret & accusaret. Mirum verò, quum de Marianæ libris instituta semel esset cognitio, nemini Censorum illorum venissę in mentem huius disputationis, illâ quam notabant millies,
decies millies. imo μυριάκις millies perniciosioris. At latebat eos liber ille Marianæ. Hoc verò quis credat? quis non videat dictu esse ridiculum? nisi quod aliis vtuntur oculis cum res Papæ agitur, aliis cum res Principum: in illis Argo oculatiores sunt: in his talpa cæciores. Marianæ igitur disputationem, quæ lectores ad Principum suorum parricidia instituebat, non viderunt: sanctissimum Senatus Parisiensis decretum contra parricidam Castellum, quia in eo pauca verba erant Papę ingrata, viderunt, & æternùm detestando exemplo, Censuræ suæ illud subiicere non dubitarunt:
Duces cæci, excolãtes culicẽ, camelum autem deglutientes. Mat 23. 24. ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὸν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. Sed neglectis rationibus omnibus, quæ suadere contrarium valerent, agamus cum Apologista benignè, & credamus ipsum verè ἀπὸ εἰλικρινείας sine fuco & fallaciis, simplicitate Gallica, non leuem aliquem hiantis & malè parati calami errorem in Mariana damnare; sed
Sincero animo. totam illam eius dissertationem detestari, sicut locis aliquot profitetur: adhuc tamen hæret in luto; nec quî expediat honestam satis rationem video. Nam quare aliorum caussam tuetur, qui aduersus protestantes Germanos Marianam magno studio defenderunt? Ego non capio quomodo possit Apologistæ constare facti ratio; cùm defendi alis pro-

is probat eum scriptorem, quem ipse non semel grauissimis verbis detestari se ostendit. Iam quod in illo sermone pronuntiat, libros alios reperiri de quibus omnes sileant, millies Marianâ periculosiores, quos libros intelligat, aut quorum accuset silentium, multi, opinor, iuxta mecũ ignorabunt. Quibus autem periculosiores? non sanè Principibus; quorum majestas minuitur, dominatio destruitur, vita petitur, per Marianæ doctrinam. De animarum fortasse periculo dicet se locutum & hęresi; sed de eo nunc quęstio non est, neque verò si id ageretur, difficile esset, quà rationibus, quà Patrum testimoniis probare, pestilentissimam hæresin esse doctrinam Hildebrandicam. Fallor verò, aut non defuturi sunt, qui ex illis Apologistæ verbis coniecturam faciant: necdum satis intelligere eum magnitudinem criminis à Mariana admissi; quando parricidam Henrici I I I. Regis Christianissimi, non secus ac διογενῆ aliquem Heroem, laudibus in cœlum tulit, & alios ut similia susciperent parricidia diligenter instituit. Vide verò ingenium hominis & candorem. Wecheli heredes grauissimè accusat, quorum sumptibus posteriorem Marianę editionem curatam dicit: eos non accusat Iesuitas, qui Wecheli heredibus eius consilii fuerunt auctores, qui Moguntiæ Typographo Baltazari Lippio potestatem imprimendi fecerunt; qui singula folia cùm ederentur videre potuerunt, & silentio saltem suo factum probarunt. At quæ hæc est iniquitas? quæ προσωποληψία? aut quid est nocentem absoluere, innocentem premere, si hoc non est? Wecheli heredes mercatores sunt, neque literarum vllam peritiam profitentur: & Francofurti ad Mœnum degunt. Significatum illis est à Iesuita non vulgaris existimationis, allatum esse ex Hispania Marianę librum, semel iam Toleti editum cum approbatione superiorum Societatis Iesuiticæ, & Regis Catholici priuilegio: eum noua lima perpolitum bono publico in Germania editum iri. Ab illis nihil amplius petitum, nisi ut sumptus facerent: de cætero ne soliciti essent: Moguntiæ enim curâ Patrum S. I. librum iri editum,

Ioue natk. (margin)

Acceptio personarũ. (margin)

Simul factum, simul dictum. editum. Ita dictum, ita factum est. ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. Wecheliani pecunias, ut quidem iste ait, dederunt: cætera omnia Iesuitæ administrarunt, idque Moguntiæ: vbi Wecheli heredes, aut quosvis alios Protestantium gratia multum pollere, audiui hactenus nunquam. At Iesuitæ quid ibi possint, & Patres Archiepiscopalis Collegij, Christianus orbis jam nouit. Et non pudebit Apologistam eius editionis culpam omnem in Wecheli heredes *Insontem accusare.* transferre? non pudebit palam, ut Poeta ait, ἀναίτιον αἰτιᾶσθαι? Parricidam Henrici IV. lectione Marianæ ad scelus concipiendum fuisse stimulatum, alios affirmare scio, alios negare. Literarum nullam eum habuisse cognitionem à pluribus accepi: quare concedamus Apologistæ quod scribit; nihil parricidæ illi cum Mariana fuisse commercij. Sed quod addit idem auctor Apologiæ; non solùm falsum fuisse eum rumorem; verum etiam quodammodo esse optandum, ut ille Alastor Marianam legisset: nos eius voti gratiam illi facimus, & mecum, scio, omnes subditi fideles. Est enim falsissimum eos, qui cædes Principum suorum cogitant lectione Marianæ vllo pacto ad mutandum propositum posse adduci. Nam quid inuenient quod eò ducat? Videbunt Theologum è Societate IESV certo consilio hanc quęstionem tractare, *An liceat Regem legitimum, puta Henricum III. Regem Galliarum Christianissimum, postquam à paucis seditiosis, sed doctis* (nam his arbitrium permittit Mariana, ut de capite Principis sui statuant) *cœperit Tyrannus appellari, occidere*? Videbunt concludi ad extremum, licere; videbunt infandam Satanæ progeniem, faterculum Iacobum Clementem, ob patratũ parricidium magnificis verbis in cœlum tolli. Hęc scilicet prodigiũ hominis, Rauaillacum dico, adduxissent, ut scelus detestaretur. Velim igitur doceat me Apologista, quibus verbis Marianæ vtendum fuerit, quib. argumentis, ut scopum assequeretur suum: & subditis persuaderet, pium esse facinus Regem suum, cùm opus foret, occidere. Admirantur Græcorũ Critici maximũ poetarum, qui Agamẽnonẽ indu-

inducit suis reditum in patriam suadentem oratione quadam miro artificio figurata & verbis, si accipias simpliciter, planè contrarium suadentibus. An existimat Apologista Marianam eodem artificio in illa disputatione vsum? hæc quidem mira philosophia est, paucis nota: cuius si Ordinis amplissimi Patribus venisset in mentem, in Marianæ sacerrimum librum, nunquam, credo, adeo seuerè animaduertissent. At ne sirit Deus immortalis, Deus per quem regnant Reges ne sirit, ut qui malo erga Principes suos animo sunt, (ecquis autem Principum tam felix, aduersus quem nemo subditorum malè sit animatus?) in Marianæ librum incidant, & eum similemue alium scriptorem in consilium adhibeant.

Emanuelem Sa defendit post hæc Apologista, in quo miseret me hominis frustra laborantis; ut qui ὁδὸν παροῦσαν ἀτραπὸν ζητεῖ. Vera defensio erat vnica & sola hæc; ut fateretur Auctor, multa Emanuelem si minus animo malo, certè per imprudentiam scripsisse, & suis illis Aphorismis inseruisse, Principib. nimis periculosa, & proinde bonis omnibus detestanda: verum ista in postremis editionibus Lutetię fuisse sublata. Huiusmodi oratio & speciem aliquam ingenui candoris præ se ferret, & spem nonnullam lectoribus relinqueret, posse olim fortasse, etiam aliorum è vestra disciplina hominum similes sententias emendari à vobis, aut tolli. Nunc fatetur quidem Apologista, esse nonnulla sublata ex illis Aphorismis; sed errasse tamen Auctorem cùm illa scriberet; hoc verò negat & pernegat. Quidni autem? aquam è pumice citius expresseris, & Herculi clauam priùs extorseris, quàm ex ore Apologistę erroris alicuius confessionem elicias, quoties de Iesuitarum aliquo agitur. Nam in fide quidem Iesuitam errare non posse, atque adeo esse hoc vnicum τῶν ἀδυνάτων, cęteris quę solent à Poetis plurima commemorari, posthac adnumerandum, si nescis, mi Fronto, & puto nescire, docebo te, ab Apologista doctus, hoc ipsum disertis verbis affirmante. Sic ille capite 3. eius exemplaris quod ad Serenissimum Regem fuit missum

Quum pateat via, semitam quærat.

eorum quæ fieri nequeunt.

paginâ CXIX. *Iungantur in unum*, ait, *dies cum nocte, tenebra cum luce, calidum cum frigido, sanitas cum morbo, vita cũ morte: & erit tum spes aliqua posse in caput Iesuitæ haresim cadere.* Magnum hoc, Deus bone! & singulare Societatis vestræ priuilegium. Loiola nimirum auctor vester suis omnibus, vt iã disco, præstat beneficium; quod Iesus Christus ὁ Θεάνθρωπος, & ipsa bonitas singulis Christianis absolutè nunquam promisit. Enimuerò Apologistæ parum est visum, si tantum Societati vestræ tribueret, quantum Patribus in Concilio congregatis, &, ut Scholastici loquũtur, repræsentatiuæ Christi Ecclesiæ, tribui vulgò solet, nisi etiam singulis Iesuitis ἀναμαρτησίαν περὶ τὴν πίστιν largiretur; quod peculiare Papæ, & quidem in Petri sella sedentis (nã alioquin & Papas errare in fide, docuerunt satis Marcellinus, Liberius, Felix, Honorius primus, Iohannes duo, XXII. & XXIII. atque alii:) priuilegium esse, hactenus audiebamus. In quo an summum Pontificem Paulum V. σύμψηφον, & consentientem sit habiturus, non est meum quærere; ipse viderit. Gratulor interim Apologistæ, quod tam inusitatæ insolentiæ dictum ei non exciderit, sedente Romæ aliquo Sixto Quinto: qui, si iam viueret, doceret illum (nisi falsa sunt quæ de eius animo erga Ordinis vestri Patres narrantur:) Petri Successor, Petri Apostoli verbis; τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν: doceret ipsum ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ assidue cogitare, *Euenire cuiq; posse quod cuiquam potest.*

Deus & homo.

facultatē ut nō possint errare circa fidē.

Humilitatem induere; quia Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiã. 1. Pet. 5.5.

In timore & tremore. 1. Cor. 2.3.

Τοῖος γὰρ ἀνθρώποισι θυμὸς Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
Θνητοῖς ὁποίην Θεὸς ἐφ' ἡμέρην ἄγῃ.

Mens Glauce talis suppetit mortalibus,
Qualem benignus suggerit in dies Deus.

Sed nihil humilis, nihil mediocris spirat hic Scriptor, qui etiam alio Apologiæ istius loco, vocem docti viri & magni poëtæ laudat huiusmodi, *Imperium literarum est penes Iesuitas.* Scire credo, voluit Apologista, celeberrimæ Acad. Parisiensis eruditissimos professores, & inclytam Sorbonã, omnes-

omnesque adeo qui literas vbique colunt, qua iam conditione viuerent, sub quorum imperio militarent, & quos Imperatores colere, ipsi manipulares aut gregales, deberent. Nimis hoc quidem profecto candide, at quam prudenter, hoc rerum statu, idque Lutetiæ, haut scio, illud scio, in ipsa Lutetia, ne alia loca commemorem, viros extare doctrina & dignitatibus præstantes, qui hanc adeo ambitiosam iactationem, & ridiculum non minus quàm superbum, φρύαγμα μεγαλαυχήματος, sibilo sint excepturi, quique imperare se Iesuitis non Iesuitas sibi æquum esse sint dicturi. Verum è diuerticulo in viam. Quæro ex te, eruditissime Fronto, nihilne Sa peccauerit, cùm hæc scriberet, hæc Confessarios doceret, *Clerici rebellio in Regem nõ est crimen læsæ Maiestatis, quia non est Principi subditus.* Nihil ne etiam cum ista. *Tyrannicè gubernans iuste acquisitum dominium, non potest spoliari sine publico iudicio, lata vero sententia potest quisque fieri executor. Potest autem à populo, etiã qui iurauit ei obedientiam, si monitus non vult corrigi.* Nimis scire velim tuum super hiis judicium. Nam equidem cùm è nuperis Parisiensium typographorum editionibus ista animaduerterem esse sublata, putabam inter vos constare, nequiter ea ac perniciose dici scribiq;. Sed errasse me ex Apologia hac didici: cuius Auctor in Aphorismis Sa nullum observat vitium, nisi quod homines quidam infirmi, ait, male eius verba interpretabantur. Quinam autem, obsecro, isti sunt infirmi & ὀλιγόπιστοι? ij nimirum, qui in doctrina Hildebrandica nondum satis magnos progressus fecerunt, qui tenerioris adhuc frontis sunt quam ut palàm profiteri audeant, Regem suum alii, nescio cui, Regi subditum esse, in temporalibus pariter ac spiritualibus, ius in illum habenti vitæ & necis, qui inducere in animum nõdum possunt, rebellionem in legitimum Principem à Clerico profectam, lesæ Maiestatis crimen dici non debere. Isti proculdubio sunt, quorum imbecillitati & tenellæ adhuc conscientiæ à correctoribus Parisiensibus est consultum; sceleratis quibusdam Aphorismis è conspectu eorũ

ingentis arrogantiæ fremitum perstrepentẽ.

Exiguæ fidei.

ad tempus ſublatis, qui, propter infirmitatem ſcientiæ & conſcientiæ ſuæ, ſine graui ſcandalo legere eos non poterant. Planè ut in Eleuſinii olim ſacris & aliis opertaneis, non ſtatim ad arcanorum omnium notitiam tyrones admittebantur; ſed per gradus & longa temporum interualla, epoptæ ad percipienda τὰ ἄρρητα σύμβολα, & ſanctiora ſacrorum accedebant: ita doctrina Hildebrandica temporibus eſt diuiſa, neque ἀθρόως, & ſemel tota ſolet tradi; tempore ſiquidem opus eſt, ut ingenitam omnium etiam paganorũ animis opinionem de reuerentia & fide Principibus debita, etiam diſcolis, etiam perſecutoribus, homines Chriſtiani paullatim deponant: ut regnum Chriſti nõ eſſe huius mundi regnũ (quod Chriſtus ipſe dixit) dediſcant: & contrà, regnum Vicarij Chriſti, regnũ eſſe huius mundi, atq; adeò mundũ vniuerſum complecti, (quod Papę multi dixerunt, & hodie plurimi acerrimè defendunt) diſcant ſibiq; perſuadeant: ut *Paſce oues meas*, doceantur eſſe, *Regio more impera:* ut Clericos omni Principum jurisdictione, in quorum terris nati ſunt & degunt, eſſe penitus exemptos credant; atque hanc eſſe veram libertatem Eccleſiaſticam, ut omnes, ſiue priuati, ſiue Principes, ſoli Papę, & eius miniſtris humilẽ ſeruitutẽ ſeruiant. Hęc theoremata & ſimilia his quæ tanta cõtentione Romę à Bellarmino, & paſſim vbiq; locorum à Bellarmini conſecianeis Hildebrãdici dogmatis aſſertoribus, pro fidei Catholicæ articulis, proh dolor! obtruduntur: ſunt illa μικρὰ μυστήρια quib. longo tẽpore initiari eũ oportet, qui ſit futurus οἰκεῖος ἀκροατὴς capiendo magno arcano de Romani Pontificis omnipotẽtiâ in Regib. deponendis & regnis auferendis, atq; ad alios ex vtilitate Eccleſiæ, hoc eſt, Papæ volũtate, transferendis. Apologiſta verò cum Sa excuſat, & ait, eum, quando negat Clericos rebellione crimẽ lęſæ Maieſtatis incurrere, non id agere, ut Clericorũ crimen hoc pacto minuat: ſed contra potius, ut multò id reddat atrocius: ſerióne loquitur, an ludit? Ludit certe, & ſimplicitati lectorũ illudit. At tu mone illum

Symbola quæ enunciare nefas.

Simul.

Parua myſteria.

Idoneus auditor.

illũ sodes, quærat Marrucinos, fatuos, stultos, & παχεῖς καὶ φρένας ἐκπεπταμένους, quib. tã lepidũ cõmentũ narret. Serenissimus Rex huius sermonis fraudulentã vanitatẽ & intelligit, & eius auctorẽ detestatur. Ecquis verò puer fraudem non deprehendat, qui modò non ignorauerit, quid in vestrorũ scriptorũ libris hodie Libertas Ecclesiastica nuncupetur, & quam vim habere illã Hildebrandicæ disciplinę doctores cõtendant? Sciat Apologista, non ignorare sapiẽtissimum Regẽ, quid de exemptionib. Clericorum Cardinalis Bellarminus, quid de vi mirifica libertatis Ecclesiasticæ, cùm alii aliàs sæpe, tum nuper in controuersia Ser. Reip. Venetæ cũ Pontifice Maximo, Iohannes Antonius Bouius Carmelita & plurimi alii Romæ in oculis ipsius Papæ scripserint & docuerint. Sciat nõ latere Regẽ, ausum esse Marianam in illius ipsius operis, de quo ante diximus, l. I. c. x. hoc præceptum Regi Catholico dare, *Neminem*, inquit, *ex sacrato ordine supplicio* QVAMVIS MERITO *subiicito.* Est & illud friuolum ac ludicrũ, quod pro magno tamen ab Apologista iactatur: verba quę supra retulimus, ex Aphorismis Sa fuisse detracta. Nã hoc simpliciter ita dictum, nego esse verũ, immo falsissimum esse pertẽdo. Extant n. hodieq; illa oĩa in Editionib. Antuerpiæ & Coloniæ curatis. Quod autẽ in ijs quæ Lutetia à paucis annis prodierunt, nõ cõpareant, quis fraudẽ nõ suspectet? aut quis tam εὐήθης & fatuè simplex fungus, quin intelligat. causã, cur illa Parisiis omitterẽtur, quum alibi retinerentur, fuisse aliã nullã, nisi hanc: quod Henrico Magno regni habenas tractante, exitialis hæc Principib. doctrina nõ tã liberè ab eius assertorib. Lutetiæ docebatur atq; fit alibi? Sunt qui dicant, etiã Roma prodiisse eorundẽ Aphorismorũ quandã editionẽ, locis aliquot emendatam. Verum id quoque iure merito cordatis fit suspectum. Nam quare Romani in Aphorismis Emanuelis quicquam mutarent ejusmodi, qui dies noctesque id agunt, ut ea dogmata probent esse Catholicę fidei vel præcipuum caput? certè tanti momenti articulum, ut

D. livos à quorum capitibus mens auolarit. Theocr.

qui aliter sentiat Christianus esse nequeat. Proferatur vel Papæ vel Aristarchorum Romanorum sententia, adversus hanc illorum Aphorismorum doctrinam, palam & quanta par est seueritate pronunciata. Tunc credere incipiemus, bona fide, non ad fucum faciendum, fuisse illa sublata. Tunc viri pii, qui pro Ecclesię pace & concordia Deo Opt. Max. preces cum gemitu & suspiriis assiduè fundunt, mutare sententiam incipient, & credere desinent, quod ferè iam ipsis est persuasum: frustrà aliquid moderationis ab illa ciuitate exspectari, in qua illustrissimus Cardinalis Bellarminus, & tot alii minorum gentium scriptores, jussu pontificis, ut multi existimant: aut permissu saltem: quod negari non potest: jura Principum & Regum Maiestatem γυμνῇ κεφαλῇ, quod aiunt, nouis quotidiè paradoxis ceu machinis quibusdam & tormentis bellicis oppugnant & funditus nituntur euertere.

Nudo capite.

Venimus ad Andræam Eudæmonoiohannē Cydonium è Creta. Simul ad res Anglicas in quarum mentione fidem illius Apologista sequitur, deuenimus. Ergo de reb. magnæ Britannię, quarum præcipue gratia, occasione è literis tuis nata, ut initio dixi, hæc mihi scriptio est instituta, si lubet mi Ducæe, paucis agamus. Quanquam quid opus iam de istis? aut quid de illis dici potest, quod non dictum sit prius, & sæpe repetitum? Cui autem bono toties eadem? Video enim certum hoc esse fixumque, non dicam huic Apologistæ, aut germano Cretensi Andreæ, sed omnibus omnino partium vestrarum scriptoribus, ut rerum quę hîc contigerunt veritatem ægrè admittere ad aures velint: cognitam verò ut palam agnoscant & fateantur, nullo pacto posse adigi. Placet veras narrationes animis obfirmatis repudiare: placet falsas fictasque consectari: mentiri denique, sine vllo existimationis saltem suę respectu, aut mentientibus assentiri, placet ac lubet. Deum immortalem! quis vestros homines ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι? aut quis illos fascinauit, ut prudentes scientes veritati, vinci ad extremum nesciæ, filiæ Solis, Naturæ sorori, ut est apud

Impediuit veritati ne fidem haberent.

pud Tertullianum, tanta pertinacia cornua obuertant? Est pretium operæ hominum eiusmodi spectare iniquitatem & amentiam. Nam cum de rebus Moschorum Moschis non inuiti omnes credamus, Turcis de rebus Turcorum, Iaponibus de rebus Iaponum: neque vlla tam Barbara gens est aut fera, cui propriam suarum rerum historiã narranti, non plus fidei simus habituri, quàm cuiuis alii extero & alienigenę: de rebus tamen Anglorum isti veris Anglis fidem omnem abrogant: aliis credunt nescio quibus, longè remotis, odio & maleuolentia corruptis, postremò Græcis & quidem Cretensibus. Iam cum sit scriptum, *in ore duorum aut trium stabit omne verbũ*, istis nulla copia testium, nulla dignitas personarum, non priuata scripta, non publica Acta: ac ne ipsa quidem Regis optimi, quo veritatem nemò pluris æstimat, quo nemo illi magis deuotus: tamen ne hic quidem efficere potuit, ut redire ad sese, pudori suo consulere & desinere falsa comminisci aut probare, propterea velint. Quid agas? stat sententia adamante fixa: in eos qui de religione non eadem per oĩa sentiunt, conuitia & maledicta oportet congerere: hoc pietatis officium; hęc laude digna & officiosa sunt mendacia: si tamen dicenda mendacia. Nam Pontifex, qui docente Bellarmino, potest efficere ne peccatum sit peccatũ, ne Cæsar sit Cęsar, cur non id quoque efficiat, ne mendacium sit mendacium? Et hoc scilicet est Dominum Iesum, qui audit ipsa veritas, cui nihil falsum potest placere, imitari: & quidem non cæterorum hominum Christianorum more, sed peculiari instituto, & religione sanctiore: id agere, id totis ingenii viribus contendere, ut veritas, veritas, inquam, certa, explorata, omnibus nota, de qua vel dubitare insania sit, cui se opponere furor est, artificio narrandi, constantiâ in mentiendo, & consensu mentientium obscuretur, ac de memoria hominum, si pote, tandem funditus deleatur. Nam quid aliud illi volunt, qui Elisabethã gloriosissimæ memoriæ Principem, & dum vixit Deo charissimam, Reginam prætensam, (Barbarorum enim ho-

Matt. 18. 16.

minum hę sunt elegantiæ) crudelem, immitem, cruoris auidam, Christiani nominis hostem acerrimam & persecutricem, Lupam denique Anglicanam, passim hodie appellant, & ut talis fuisse ab omnibus credatur, quantum ingenii viribus valent, anituntur? Texuntur multis paginis, sed magna ex parte vacuis, eorum catalogi, qui toto regni eius tempore, quod longissimum fuit, vel ob proditionem, vel ob nefas aliud legibus regni vetitum, supplicio sunt affecti: deinde istud esse Anglicanum martyrologiũ miseris populis, & rei veritatem ignorantibus, persuadetur. Quinetiam, ad conflandam Elisabethæ maiorem inuidiam, simplici narrationi pictura est adiecta; hoc est mendacia mendaciis sunt cumulata, scelera sceleribus, portenta portentis. Videre est in eorum libris de persecutione Anglicana, Catholicorum alios ferarum pellibus insutos à rabidis canibus dilaniari; alios ad equorum præsepia alligatos fæno ibi pascendos. Cernas alibi glires peluibus inclusos Catholicorum viscera exedentes. Omitto alias suppliciorum diras, & horribiles species, in cerebris fingentium pingentiumque impiè & scelestè natas, neque in hoc regno visas vnquam aut videndas. Dicas cùm scripta istorum legas, quamdiu ἡ μακαρίτης Elisabetha regnauit, vicos vrbium Anglicarum sanguine Catholicorum inter dira tormenta affuso semper maduisse. Adeo, ne ad tentandam quidem inter membra Ecclesiæ Dei concordiam, locum relinqui vllum voluerunt; neque spem vllam bonis superesse. Enimuerò non semel aut iterum, sed sæpissimè, idque à viris optimis responsum est; mitissimæ Reginæ & omnibus piis voluptatem nullam, verùm contra dolorem longè grauissimum, mortes Catholicorum Pontificiorum solitas afferre; cæterùm omnia ista supplicia, de quibus tantę tragœdiæ excitantur, partim falsissima esse; partim si quæ vera sunt (& sunt nonnulla; pauciora tamen per totum spatium Regni Elisabethæ, quod fuit annorum quinque supra quadraginta, quàm per quatuor annos Reginæ Marię:

Matiæ:) ea horribili carmine Bullæ Pij V. duobus annis minimum esse posteriora: illum; illum esse fontem proditionum penè quotidianarum, quę in caput maximæ Reginæ; ope diaboli sunt contextæ, ope Dei immortalis sunt detectæ. Porrò ex proditionibus leges natas esse, multò quàm priùs seueriores. Harum legum pœnas qui posteà subierunt, de fulmine Pontificis & dura necessitate, quę ab inuitâ Reginâ, & prudentissimis ipsius Consiliariis eas leges expressit, cur jure meritò quererentur, habuerunt: de ipsa autem Regina, aut ijs qui fuêre tum illi à Consilijs, cur quererentur? Licuit Romano Pontifici Pio V. Reginam diris deuouere, omnes sibi morigeros Reges, Principes, populos, in ipsius perniciem & ruinam vniuersi Regni excitare, in eamque rem omnem lapidem mouere: Reginę & Proceribus ipsius, quò pestem impendentem auerterent, leges ferre, quæ sunt latæ, non licuit? Quondam Romanus Senatus, postquam patresfamilias aliquot seruorum suorum conspiratione periissent, Senatusconsulto, quod *Silanianum* est dictum, seruos omnes sub tecto heri occisi repertos, nullo sontis aut insontis discrimine, capitis damnauit. Non defuerunt in Ordine amplissimo, quibus ea lex durior videretur. Sed erat tanti salus & securitas ciuium Romanorum, cui ut cōsuleretur, ne illa quidem ratio est repudiata, quæ aliquid ex iniquo trahebat: quod existimarent magni illi prudentię ciuilis Antistites, paucorum priuatorum iniuriam publica vtilitate abunde compensari. Legerunt dubio procul in antiquis historijs, & hoc legitimę seueritatis exemplum & plura alia non minùs memorabilia, inimici huius regni; legerunt, inquam, & si quid in illis est æquitatis, aut disciplinæ Politicæ, probarunt. Quare igitur latas pro securitate Elisabethæ leges damnant? cur tātopere quiritantur? Si fateri verū licet, tot clamorū hęc vera caussa est. Vt sicariis Cornelia lex non placet, neq; Remmia quadruplatoribus; ita illis qui Principū alicuius vitā habent inuisam, quiue aliquid de Marianæ doctrinâ degu-

ſtarunt, leges illæ ſupra modum diſplicent, quę ipſum præſtant innoxium & ſecurum. Iam quod dicitur, religionis ſuæ cauſa Catholicos morte affici ſolitos regnante Eliſabetha: grauiſſimum id quidem eſſe crimen, ſi verè obiiceretur, libenter fatemur: ſed qui ſciamus falsò obiici, meram eſſe calumniam, meram ſycophantiam affirmamus. In hoc regno, mi Ducęe, legibus viuitur, legibus in ſontes animaduertitur. Quomodo igitur religionis cauſſa morte affici Catholici in Anglia potuerunt; quum nulla vnquã in hoc regno lex fuerit rogata, quæ Religionis Catholicæ Romanæ modeſtam ſine factione, aut res nouandi cupiditate, profeſſionem morte afficeret? Quin ea fuit Reginæ Eliſabethæ clementia, ut multos ſæpe legibus regni damnatos, ipſa abſolutos dimitteret; ſi modò agnoſcere eius legitimum imperium, & Hildebrandicæ doctrinæ magis pernitioſis capitibus vellent renuntiare. Hac moderationis prudentia, non autem religionis mutatione, Iohannes Hartus Ieſuita poſt longam cum Iohanne Rainaldo viro eruditiſſimo diſputationem, & vitæ ſuæ conſuluit, & libertatem ſibi peperit: magna vel eo nomine dignus laude, quod damnata Edmundi Campiani obſtinatione in aſſerenda Pontificis Romani poteſtate temporali, ſiue potius omnipotentia, aliis bene ſentiendi exemplum quod ſequerentur præbuit. Et vero ſecuti ſunt, cum Ieſuitæ nonnulli, ut Boſgrauius: tum alii plures, ut Rishtonus & Hortonus; omnes eo nomine vitam & libertatem nacti. Qui ſi adhuc vitali aura apud vos fruuntur, & liberè loqui audent, verbis ſine dubio; ſin autem, etiam ſilentes, præſentia ſua mendacij omnes arguunt; qui Catholicos veſtros ſolius religionis cauſſa ſolitos in Anglia tradi carnifici impudentiſſimè dictitant. At enim nemo ignorat rerum huius Inſulæ peritus, non in odium religionis Catholicæ, quæ in Eccleſia Anglicana paucis emendatis & ad priſtinã ſimplicitatem, reuocatis, quoad eius fieri poterat, cùm maximè viget, leges latas fuiſſe quæ ab aliquot annis obtinent; ſed temporum neceſſitatibus eas fuiſſe expreſſas aduerſus

uersus Romanos Pontifices, potestate sua licenter nimis abutentes; & tunc quando illæ ferebantur Reginæ Elisabethæ fulmine à se afflatæ vitam eripere cupientes, atque omnia in eius regno sursum deorsum permiscere satagentes. Si Pij V. Bullam infaustam, quæ ἀρχέκακον πῆμα, iure dici queat, legisti, & quæ deinceps ad sententiam atrocẽ executioni madandam cogitauit, parauit, quatumque in ipso erat effecit, apud Gabutium & Catenam scriptoresq; alios Italos, & ipsius Pij encomiastas, aliquando obseruasti; non potes dubitare verissimum esse quod jam dixi. Vt interim nihil hoc loco referam, quod facillimũ esset, de antiquis Romanæ Curiæ in Reges Angliæ, Ordinem Ecclesiasticum, & cum Proceres tum populum, iniurijs, vexationibus & angarijs, alibi locorum nunquam auditis, & modum fidemque superantibus rapinis; quorum malorũ tot hodieque extant testes locupletissimi, quot rerum Anglicarum ab annis sexcentis superſunt scriptores: tot testimonia ineluctabilia, quot ferè paginis constant Matthæi Paris historię, viri omnium citimæ ætatis historicorum Anglorum (nisi cui placeat Willielmum Malmesburiensem excipere) eruditissimi, & Romanę alioquin Sedis acerrimi defensoris. Equidem postquam hoc genus Auctorum diligentius versaui, satis intellexi, Angliam quãdo rerum potiente HENRICO VIII. Pontifici Romano nuntium remisit, grande illud & æternum memorabile facinus ad extremum peperisse, quod dudum malis victa, per aliquot secula maximis cum ærumnis suis parturiebat. Possem hoc tibi sexcentis argumentis demonstrare, si id nunc agerem. Adferam huc tantum prophetiam cum primis memorabilem, viri pietate & doctrina maximi, Roberti Lincolniensis Episcopi, qui sub Pontificibus Gregorio IX. Celestino IV. Innocentio IV. vixit, ac demum sub Alexandro item IV. moriens, ante annos CCCLVIII. posteaquam illa ipsa, qua obijt nocte & pręcedente, longam querimoniam apud circumstantes presbyteros ac monachos de infelicissimo Ecclesiæ statu effudisset; Papam o-

malum vnde alia scaturierunt.

mnium malorum caussam esse confirmans, eumque propterea hæreticum, & eatenus Antichristum appellans, tandem in his verbis beatam animam Deo reddidit: *Non liberabitur* (inquiens) *Ecclesia ab Ægyptiaca seruitute, nisi in ore gladii cruentandi.* Norat videlicet sanctissimus Præsul, & verè Dei plenus, non solere eos, qui siue jura siue iniurias Pontificum defendunt, quicquam remittere, aut querimoniis cuiusquam, licet æquissimis, vel tantillum moueri. Itaque multo ante futurum in Anglia diuinauit, quod tandem aliquando factum videmus; ut Reges Angliæ cum vniuerso Clero, & cunctis Laicis, dura ac longa captiuitate, atque ut ipse loquebatur, *è seruitute Ægyptiacâ*, vi & armis sese in libertatem assererent. Non ignoro varias esse hominum sententias de occasione quam arripuit HENRICVS VIII. magni incepti perficiendi: sed mihi grauissimè errare videntur, qui in HENRICI facto hærent, neque ad priora tempora animum reuocant. Quemadmodum enim mortis caussam nemo sapiens vltimæ, quæ hominem rapit, horæ tribuit; sed prioribus vitæ temporibus, per quæ moriendi caussæ paulatim sunt contractæ: sic, repudiatę, & tanto cum omnium ordinum applausu reiectæ autoritatis Pontificiæ, altius repeti caussæ debent, in antiquis Anglorum Historiis inueniendæ. Quare, etiamsi HENRICVS VIII. non fuisset; viam tamen fata inuenissent, & quod factum est futurum fuit: quodque in Anglia videmus accidisse, etiã in aliis regnis, ne dubita, eueniet, cùm erit mensura plena, & Deus volet. Nam οὐκ ἀθεεὶ mutationem hanc Anglicanam esse factam, longa pax insecuta, quies publica, inaudita felicitas, primo Reginæ Elisabethæ, deinde Serenissimi Regis Iacobi, videntur probare. Atque has Anglorum veteres historias, si isti adeo animosi Curiæ Romanæ Patroni, quanta par erat diligentia euoluerent; si candidè res memoria Patrum & heic & Romæ gestas ęquis ponderibus examinarent, atque iidem Summo Pontifici eorum quæ legissent veritatem simpliciter expo-

Non sine numine.

exponerent: næ illi rem facerent cum Ecclesiæ vniuersæ vtilem, tum ipsi Pontifici maximo apprimè honestam. Sperarem facilè eo pacto futurum, ut caussas rerum in Anglia nouatarum melius & Pontifex & οἱ ἀπ' αὐτοῦ caperent: prorsusque fore considerem, ut de Elisabetha Anglorum honestius sentirent: & rationes ad defensionem illius à fidelibus eius subditis sæpissimè allatas, quas modò breuiter attigimus, non adeo superciliosè & malignè reiicerent. Verùm age, Elisabetham mittamus, Principem, vel fatente invidia, Illustrissimam, & cuiuis priorum Regum vel nominatissimorum comparandam. Quid? an cum Serenissimo Rege IACOBO, nunc Dei gratia felicissimè regnante, (qui vtinam regnet quam diutissimè, bono suorum subditorum natus, Regi Christianissimo coniunctissimus:) multò aliter hodie agitur? an illi sua virtus admirabilis, & illa diuina in negotio de religione moderatio, quicquam apud vestros profuit? An caussæ Pontificiç patroni, inter lenitatem æquitatemque tanti, tam eruditi Principis, tam paci studentis, & prefracta atque ἀνάγωγα quorundam δοκησισόφων ingenia discrimen vllum statuerunt? Nihil minus: totum enim quod postulant, aut nihil auferant oportet isti homines, si volumus Catholici aut Christiani dici: minoris non impetraueris ab illis earum appellationum vsuram. Omnia sine exceptione probanda sunt, etiam quæ priora secula ignorarunt. Alioquin statim audies; *Qui peccat in vno, reus est omnium.* Nec refert, si illud vnum, neque sacris literis fuerit contentum, neque priorum seculorum Conciliis cautum cuiusmodi illud est, famosum & funestū Ecclesiæ (sic mens ominatur, neq; aliter iudicant prudentes πρόσσω καὶ ὀπίσσω ὁρῶντες) dogma de temporali Pontificis potestate, & iure deponendi Reges ac regna dandi. Serenissimus itaque Rex Iacobus, qui hanc doctrinam, ut priscę Ecclesiæ inauditam, respuit, ut pernitiosam suo aliisque aliorum Principum imperiis, Ecclesiæ vero exitiabilem, detestatur, exsecratur,

Qui ab eo denominantur.

Insolētia.

Opinione scientiæ turgentiū.

ante & retro cernentes.

abominatur, Cardinali Bellarmino Catholicus non est, ne Christianus quidem. Quid igitur est? Iuliano similem appellat Cardinalis cum suo diri ominis Torto; ipse torquendis Scripturis, quo ambitioni seruiat, tam Iuliano apud B. Cyrillum similis, quàm Rex Iacobus est dissimilis. At enimuero testis est vniuersa hęc maior Britannia, & hoc norunt etiam in cętera Europa quamplurimi, Serenissimum Regem, quando voluntate Dei & legibus regni ad hanc, virtuti ipsius non minùs quàm generi & sanguini debitã, Coronam eius Maiestas est accita; inter reliquas animi dotes verè regias infinitum etiam quoddam desiderium secũ attulisse, (non temerè profectò in illo horridiore axe conceptum; sed cœlitus à Deo infusum,) concordię in Ecclesia Dei omni ratione honesta procurandę. Et quum Majestati ipsius persuasissimum esset, nullam se Deo immortali victimam gratiorem, nullum ὁλοκαύτωμα acceptius posse offerre, quàm si subditos suos à varietate opinionũ ad mentium vnionem, à dissensionibus ad consensum in verè antiqua fide primææ Ecclesiæ traduceret: ut huius, alteri Iosiæ conuenientissimi, voti compos fieri posset quid ille statim initio regni sui non fecit? quid comitatis, humanitatis & benignitatis desiderari potuit, quod non abundè eius Maiestas illi parti subditorum suorum obtulerit, præstiterit? Non ad aulica ministeria, amicitiam & familiaritatem cum Ipsius Maiestate; non ad honores aditus, nullum denique beneficentię genus est illis denegatum. Videres breui spatio temporis multos ex Romana formula Catholicos, ad dignitatem Equestrem per Regis munificentiam conscendere. Videres derepente, nescio vnde ex ignotis locis, agmina Catholicorum vestrorum prodire, versari in luce, in aulam, in ipsa interioris admissionis cubicula Palatij, sine difficultate ventitare atque admitti. Et quum multos quotidie Rex pietate admirabilis, de controversiis hujus temporis cum illis sermones haberet; erant qui vltro manus darent; erant qui à proposito non dimouerentur; omnes sua libertate vtentes,

tes, omnes religiosũ animũ Principis sui, & in tã alta fortuna adeo exquisitam omnium hodiernarum controuersiarum peritiam & facundiam attoniti stupentes. Restabat vna nota, quę Catholicos Pontificios & Catholicos Protestãtes (ô quando hæc distinctio cessabit. & fiet vnus grex, vnum ouile!) inuicem separaret; mulcta quædam florenaria per superiorum temporum turbas vestris imposita. Hanc differentiam ὁ θαυμάσιος Rex Iacobus non patiens, statim sustulit; mulctam vetuit exigi; exactam iussit restitui. At scin' quomodo? nõ obiter aut dicis caussa, more Principum, quos non voluntas facit liberales, sed frontis infirmitas chrestologos; verum planè serio; ita ut magna pecuniæ vis (duo & quinquaginta millia florenorum semel sunt relata) ex ea caussa collecta eò rediret vnde fuerat ablata. Quid multa? Sola ferè iam erat virtutis aut vitii nota, qua ciues à ciuibus, qui non parum diuersa conditione prius viuębant, distinguerentur; cætera pari conditione inter se agitabant. O verè tum beatos partium vestrarum Catholicos, sua si bona nossent, & suo se pede metiri didicissent. Nam pręter publicam professionem & παῤῥησίαν τῆς ἰδίας θρησκείας, quam sperare in hoc regno, eo tempore, magna fuisset stultitia, quid restabat, quod possent viri prudentes iure desiderare? At dices, scio mi Ducæe, non fuisse diuturnum hunc vestrorum in istis regionibus statũ. Et verè dices. Neque enim clementissimo Regi suâ clementiâ, quamdiu optabat, vti licuit. Optabat autem semper vti: fecissetque adeo: nisi per illos ipsos stetisset, ad quos hic tantæ bonitatis fructus perueniebat. Fictæ & simulatæ virtutes stabiles non sunt & temporibus metuunt mutari. Serenissimi Maioris Britanniæ Regis excellentissimæ virtutes, atque illa cum primis bonitas, χρηστότης & benignitas, quas in eius Maiestate vel ipsi hostes prædicare coguntur, naturæ ipsius, non minus quàm spirandi & respirandi facultas, sunt coalitę, nunquam nutaturæ cum bono Deo, nunquam mutandę. Non igitur Rex animum priorem erga subditorum suorum illam partem mutauit; sed

admirabilis.

libertatẽ propria religionis.

Propensio ad benefaciendum.

sed illi subditi erga suum Regem, suum εὐεργέτην, fidem perfidia mutantes (de parte loquor, non de omnibus Catholicis vestris : ne hoc sinit Deus :) vim indoli naturæque ipsius attulerunt, & ad repudiata prius consilia inuitum traxerunt : neque prius à furore destiterunt, quàm indulgentissimi Domini sui Maiestatem coëgerunt, si se, si suos, si publicum statum, vellet saluos, legibus, quarum vim hactenus inhibuerat, vim suam permitteret. Cum quidem, & Rex & omnes patriæ suæ amantes, sunt coacti summæ prudentiæ testimonium Reginę Elisabethæ Consiliariis reddere ; qui solam hanc impediendi vestros, ne res nouarent & Rempublicam à fundamentis verterent, rationem expeditam & efficacem, nec minùs necessariam esse iudicarunt, si aliquantò durius haberentur. Nam quis iam consilium hoc damnare audeat, aut mitius aliquid Regi prudentissimo suggerere ? postquam vestrorum adeo multi, simulac mollius à benignissimo Principe sunt habiti, καταπέψαι μέγαν ὄλβον, & *æquâ commoda mente pati*, vitio humani ingenii non valentes, melioris se fortunæ capaces non esse, rebus ipsis comprobarunt. Regi enim, à quo beneficia, ne spe quidem vnquam antea sibi concepta, acceperant, eam gratiam retulerunt, ut ad delendam è memoria hominum ipsius Maiestatem vnà cum affectibus eiusdem omnibus, Regina coniuge, Principe Henrico & cætera sobole tota, nec non Proceribus Regni vniuersis, ingenii vires omnes conferrent. Equidem inuitus facio, quod malorum præteritorum memoriam hoc loco renouem ; qui potius optarem, aut nunquam vestros ea hîc tentasse, quæ scelestissime tentarunt : aut, quia facta infecta fieri nequeunt ; posterioribus saltem consiliis & fidelitatis argumentis à se editis, contractam ignominiam penitus delesse. Verum cogit me instituti ratio, pauca hoc loco de rebus à vestris Catholicis hic gestis differere. Noui enim & te & multos alios viros probos, certorum hominum veteratoria malitia deceptos, de rebus, quæ sunt hic gestæ & quę gerun-

Cōcoquere magnā felicitatē.

geruntur quotidie, falſa credere, falſa opinari: & quum mentiendi animum non habeatis, ſæpe tamen in earum rerum mentione falſa dicere. Video Apologiſtam, quum plus fidei tribueret mendaciſſimo nebuloni, portentiſſimo falſarum rerum hamaxario, certo & germano Cretenſi Andreæ Eudæmonoiohanni, ὧ τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας *Cuius os* γέμει, quàm publicis Actis, quàm Regis veraciſſimi affir- *maledi-* mationi conſtanti, quàm teſtimoniis ſexcentorum fide di- *ctione &* gniſſimorum virorum, de præſenti Catholico Romano- *amaritu-* rum in Anglia ſtatu, deque perſecutione religionis cauſſa *dine plenū* *est.* hic cum maximè vigente; multa pro veris narrare, quæ fi- *Rom. 3.14.* cta ſunt & falſa: pulueraria coniurationis, cui par immanitas ne inter paganas quidem & feras gentes prioribus ſeculis vnquam fuit audita, manifeſtiſſimè conuictos, eoq; nomine δικαιωθέντας, pro inſontibus habere & veris Chri- *Supplicio* ſti martyribus; multas item alias ineptas & caſſas veritate *affectos.* nugas libro ſuo inſerere. Video denique pleroſq; omnes veſtros ſcriptores, quoties Anglicana attingunt, ita palā ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, ut ſpem omnem rei benè geren- *Reſiſtere* dę in ſtrenuè mentiendo videantur locare, ridiculè iſtud *veritati.* quidem & ſtultè;

Οὐ γὰρ ἐπὶ ψευδέσσι πατὴρ Θεὸς ἔσσετ' ἀρωγός. *Homer.*

Qui fidunt falſis, nunquam his Deus auxiliatur. Propterea rem me tibi non ingratam exiſtimaui facturum, Fronto eruditiſſime, ſi veram cauſſam hoc loco tibi exponerem, cur veſtri duriore aliquanto conditione in iſto regno ſint hodie, quàm eſſent primis Iacobi Regis temporibus. Nihil autem tibi ex me dicam, qui ſum in Anglia, ut ſcis, ξένος καὶ παρεπίδημος; ſed ea dicam, quæ ex *Peregri-* ore Sereniſſimi æquiſſimique Regis perſæpe accepi: quæ *nus & ad-* Proceres Illuſtriſſimi, & omni reuerentia digniſſimi Præſu- *uena.* les, aliique ex omnibus Ordinibus viri graues & moderati, non ſemel mihi dixerunt. Poſtremò ea dicam tibi, quę Anglos multos partim hîc, partim in Gallia mihi notos viros, cęteroquin veſtrorum omnium dogmatum tenaciſſimos, animaduerti ſentire. Et ſunt horum nonnulli,

quod

Abrupta. quod fortasse miraberis, qui Romã eo proposito profecti, ut rei veritate exposita, pręcipitia & παρακεκινδυνευμένα certorum hominum consilia patriæ exitiabilia, & Religio-
Probrosa. ni Romano-Catholicæ ἐπονείδιστα megistanibus ibi probarent, & omnes violentas rationes deprecarentur; deinde cognito plus Romæ antagonistas suos quàm rectè monentes valere, reuersi in patriam mœsti & gementes, acquiescere præsenti statui ac conditioni satius duxerunt, & Christianæ professioni conuenientius, quàm turbulentis Tribunis, aut perditissimis Catilinis potius, socios sese adiungere. Quid quod ausus est non nemo Anglus Romę P. Personio Iesuitę, quem superiorum omnium ab annis fermè xxx. susceptarum proditionum & conscium & architectum fuisse credebat, diem dicere, & in ius ad Patrum Inquisitioni Præfectorum concessum vocare, rationem ibi rerum à se, aut consiliis suis gestarum redditurum? hoc, inquam, Anglus est ausus, vir bonus & cum sacris tum aliis omne genus literis apprimè eruditus: sed generosæ mentis incepto defuit successus; sicut ipse mihi sæpe narrauit. Igitur mutationis paullò ante memoratæ, quæ altero demum anno regni Iacobi contigit, caussam esse comperior, non mutatum Regis animum, in clementia & benignitate constantissimi, (apello testes omnes qui nôrunt:) sed præposterum nonnullorum è Romano catholicis zelum & immoderatam cupiditatem, Romanam fidei formulam, siue bonis siue malis artibus; patere, quæso te, dicere me quod res est; promouendi, & liberam eius professionem passim toto hoc regno instaurandi. Quod Zelotæ isti quum sibi persuaderent alia fieri ratione nulla posse, nisi euersa funditus Republica; quò destinata perficerent, omnia sibi fas esse tentare, & nullum non scelus experiri, pium opus & Deo gratum fore, in animum induxerunt. Hic nimirum est ille male sanarum mentium, dirus morbus, quem jam olim nonnullos è Christianis legimus inuasisse, & ad rixas in Ecclesia Dei ciendas transuersos egisse. Gregorius Nazianzenus, quod te non la-

tet,

quodam loco pronunciat, fœdam illam Ecclesiarum erationem, de quâ toties & ipse, & magnus Basilius cõeruntur, ab hoc potissimum fonte manare. Multos en pietatis zelum obtendentes, pietatis arcem, metrolin omnium virtutum Christianarum, charitatem perlisse; & in studia varia, partes & factiones Ecclesię mẽa distraxisse.

------ ζῆλος δὲ Θεοῦ, inquit, λῦσε δεσμὸν ἀθέσμως Zelus Dei
Ἁρμονίην Ἀγάπης, ἧς τοὔνομα μοῦνον ἐλείφθη. soluit impie vinculum & compagẽ charitatis, cuius solum nomen est relictum.

Hæc Theologus de suis hominibus; qui si ad nouissima ęc tempora peruenisset, quas Deus bone! querelas intueret; cernens hodie multos, pręposterio isto zelo pertos, religionis & pietatis obtentu, impiè & irreligiosissmè, non ut olim verbis tenus lites serere, & vmbratilib. elitationibus inuicem decertare; sed rebelliones, prodiones, cædes & lanienas innocentium populorum crudessimas, legitimorum dominatuum euersiones, ac Principum suorum teterrima parricidia ausos esse suscipere. Paulus quidem Apostolus, quem zelo sanctissimo pariter & feruentissimo flagrasse, ac fide in Filium Dei, Dominũ nostrum Iesum Christum, omnes qui nunc viuunt mortales longè superasse, nemo grauatè opinor concedet; monitus, esse qui jactarent probari ipsi vetus dictum, *faciamus mala ut bona eueniant*; clamat blasphemiam istos loqui; esseque eorum τὸ κρίμα ἔνδικον; quasi anathema maranatha aduersus profanos homines pronuntians. At zelotæ hodierni, licet eandem cum Paulo Christi doctrinam profiteantur prædicare; quoties tamen eius aliquò inferendæ voluntas eos cepit, Deum immortalē! quàm B. Paulo sunt contrarii! & seuerissimè ab illo damnatam sententiam ut probant! ut libenter vsurpant! Quid in aliis Europæ partibus nostra & patrum memoria ab eiusmodi zelotis in eum finem sit factum, non est instituti mei commemorare. In hoc verò regno quę facinora designarint, quibusue sceleribus suos huc ritus introducere sint conati, quoniam ad rem facit & tua id scire te interest,

damnationem iustam. Rom. 3. 8.

quod fortaſſe miraberis, qui Româ eo propoſito profecti, *Abrupta.* ut rei veritate expoſita, pręcipitia & τὰ ἀπεῤῥωγότα κινδυνεύματα certorum hominum conſilia patriæ exitiabilia, & Religio- *Probroſa.* ni Romano-Catholicæ ἐπονείδιστα megiſtanibus ibi probarent, & omnes violentas rationes deprecarentur: deinde cognito plus Romæ antagoniſtas ſuos quàm rectè monentes valere, reuerſi in patriam mœſti & gementes, acquieſcere præſenti ſtatui ac conditioni ſatius duxerunt, & Chriſtianæ profeſſioni conuenientius, quàm turbulentis Tribunis, aut perditiſſimis Catilinis potius, ſocios ſeſe adiungere. Quid quod auſus eſt non nemo Anglus Romę P. Perſonio Ieſuitę, quem ſuperiorum omnium ab annis fermè xxx. ſuſceptarum proditionum & conſcium & architectum fuiſſe credebat, diem dicere, & in ius ad Patrum Inquiſitioni Præfectorum conceſſum vocare, rationem ibi rerum à ſe, aut conſiliis ſuis geſtarum redditurum? hoc, inquam, Anglus eſt auſus, vir bonus & cum ſacris tum aliis omne genus literis apprimè eruditus: ſed generoſæ mentis incepto defuit ſucceſſus; ſicut ipſe mihi ſæpe narrauit. Igitur mutationis paullò ante memoratæ, quæ altero demum anno regni Iacobi contigit, cauſſam eſſe comperior, non mutatum Regis animum, in clementia & benignitate conſtantiſſimi, (appello teſtes omnes qui nôrunt:) ſed præpoſterum nonnullorum è Romano catholicis zelum & immoderatam cupiditatem, Romanam fidei formulam, ſiue bonis ſiue malis artibus; patere, quæſo te, dicere me quod res eſt; promouendi, & liberam eius profeſſionem paſſim toto hoc regno inſtaurandi. Quod Zelotæ iſti quum ſibi perſuaderent alia fieri ratione nulla poſſe, niſi euerſa funditus Republica; quò deſtinata perficerent, omnia ſibi fas eſſe tentare, & nullum non ſcelus experiri, pium opus & Deo gratum fore, in animum induxerunt. Hic nimirum eſt ille male ſanarum mentium, dirus morbus, quem jam olim nonnullos è Chriſtianis legimus inuaſiſſe, & ad rixas in Eccleſia Dei ciendas tranſuerſos egiſſe. Gregorius Nazianzenus, quod te non latet,

tet, quodam loco pronunciat, fœdam illam Ecclesiarum lacerationem, de quâ toties & ipse, & magnus Basilius cõqueruntur, ab hoc potissimum fonte manare. Multos enim pietatis zelum obtendentes, pietatis arcem, metropolin omnium virtutum Christianarum, charitatem perdidisse; & in studia varia, partes & factiones Ecclesię mẽbra distraxisse.

------ζῆλος δὲ Θεοῦ, inquit, λύσε δεσμὸν ἀθέσμως
Ἁρμονίων Ἀγάπης, ἧς τοὔνομα μοῦνον ἐλείφθη.

Zelus ... soluit pie vi... lum c... comp. chari... tu, ... solum men e... relict...

Hæc Theologus de suis hominibus; qui si ad nouissima hęc tempora peruenisset, quas Deus bone! querelas institueret; cernens hodie multos, prępostero isto zelo percitos, religionis & pietatis obtentu, impiè & irreligiosissimè, non ut olim verbis tenus lites serere, & vmbratilib. velitationibus inuicem decertare; sed rebelliones, proditiones, cædes & lanienas innocentium populorum crudelissimas, legitimorum dominatuum euersiones, ac Principum suorum teterrima parricidia ausos esse suscipere. Paulus quidem Apostolus, quem zelo sanctissimo pariter & feruentissimo flagrasse, ac fide in Filium Dei, Dominũ nostrum Iesum Christum, omnes qui nunc viuunt mortales longè superasse, nemo grauatè opinor concedet; monitus, esse qui iactarent probari ipsi vetus dictum, *faciamus mala ut bona eueniant*; clamat blasphemiam istos loqui; esseque eorum τὸ κρίμα ἔνδικον; quasi anathema maranatha aduersus profanos homines pronuntians. At zelotæ hodierni, licet eandem cum Paulo Christi doctrinam profiteantur prædicare; quoties tamen eius aliquò inferendæ voluntas eos cepit, Deum immortalẽ! quàm B. Paulo sunt contrarii! & seuerissimè ab illo damnatam sententiam ut probant! ut libenter vsurpant! Quid in aliis Europæ partibus nostra & patrum memoria ab eiusmodi zelotis in eum finem sit factum, non est instituti mei commemorare. In hoc verò regno quę facinora designarint, quibusue sceleribus suos huc ritus introducere sint conati, quoniam ad rem facit & tua id scire te interest,

damn... tion... stam. Rom...

paucis indicabo. Vt igitur omnes illas tam frequentes, adeoque exsecrabiles proditiones missas faciam, quibus Reginę Elisabethæ charum superis caput est appetitum; *serenissi-um.* aduersus hunc optimum & verè *γαληνότατον* Regem Iacobum ut regno ipsum aut initio excluderent, aut admissum *Spiritu feruentes. Rō. 12.11.* deturbarent, homines *τῷ πνεύματι ζέοντες*, sed non secundum Pauli doctrinam, quas fraudes non excogitarunt? quas nocendi artes siuerunt intactas? Id egisse omnibus viribus zelotas Anglos, ut Regem à debita sibi jure majorum & regni legibus successione, multò ante legitimum tempus excluderent, pactiones clarissimè arguunt, cum Hesperiæ Rege ab illis factæ; & potentissimi illius Principis vniuerso mundo notissimus conatus Reginam Elizabetham armis expellendi & regni huius occupandi. Postea verò quàm periculum illud ingens Dei Opt. Max. virtute, & gloriosissimæ Reginæ fœlicitate admiranda, erat depulsum & profligatum; Cleones ijdem in scelere semel suscepto obstinati, Breuia duo à Clemente VIII. impetrarunt, quibus jubebantur omnes Romano-Catholici operam dare, quantùm in ipsis esset, ut post Elizabethæ obitum, *Rex eligeretur, omni sanguinis propinquitate spretâ, ad religionem Catholicam benè affectus.* Henricus Garnettus Iesuita in Anglia Prouincialis, de quo plura nobis paulo post erunt dicenda, duo in eandem sententiam breuia sub extrema tempora vitæ Elizabethæ, ut postea ex ipsiusmet confessione voluntaria, liquidò constitit, Roma accepit: quorum alterum Archipresbytero & reliquo Clero Anglicano erat inscriptum: alterum Principibus & Nobilibus Angliæ Catholicis; ut communi omnium ordinum opera negotium procuraretur, si quâ fortè perduci ad exitum posset. En ergo tibi nouam, & Apostolis atque omnibus priscæ Ecclesiæ Patrib. inauditam religioni consulendi rationē. Qui sedentem in solio auito Reginam deiicere frustra toties tentauerant, ne idem solium tempore suo hęres legitimus occupet, iubentur cauere: & priuatis hominibus, ut regnum

gnum, cuius nascuntur Reges, non fiunt, suametipsorum auctoritate & electione propria, cui velint deferant, modò sit Pontificius, fit potestas. Vestrorum nempè Catholicorum istud hodie est priuilegium admirandum; ut, nō dicam graves ciues & Senatores illustres in unum congregati (quamquam ne hoc quidem licitum) sed retrimenta hominum, sine vllo publico consilio, regna auferendi, & ad quos voluerint cumque transferendi, leges denique omnes & iura specie pietatis abolendi, potestatem sibi vindicent: quod nulla, opinor, religio, quamuis prophana atque impia, præter vestram (vestram dico, quam multi è vestris sibi fingunt) aut iam concedit, aut prioribus seculis vnquam legitur concessisse. Neq; mirum. Nulla enim est, nulla vnquam fuit religio, quæ Pontificem vnde hęc omnis potestas τερατώδης deriuatur, ceu *Portentosa.* διοπετὴς numen coleret, mundi totius Dominum, solum *Cœlo delapsum.* Imperatorem & Regem verum Orbis terrarum; cui fas sit cęterorum omnium Regum ac Principum capitibus ludere; deque eorum imperijs, & vita pro libidine sua statuere, *siue directè, siue indirectè, in ordine ad spiritualia*: agnoscis nouam atque barbaram locutionem nouę prorsusque barbaræ disciplinæ. Sunt tamen qui negent, Breuia illa eo consilio fuisse impetrata, ut Regi Iacobo præiudicium vllum fieret. Verùm hæc maior profectò amentia est, ne dicam impudentia, quàm ut ita scribentium ratio vlla haberi debeat. Nam cuius igitur latus mucro ille petebat? puerile, insipidum & ridiculum mendacium. Porrò hæc lutea Breuia, magnas ad excludendum Iacobum turbas excitatura, si petitiones ἐκτενεῖς Zelotarum *Assiduæ.* Anglorum per Christophorum Wrightum ipsi delatas, (quum statim à Reginæ morte eo fine in Hispaniam fuisset missus) non esset piè & sapienter Rex Hispaniarum aspernatus; mox ad suadendam eiusdem Serenissimi Regis dejectionem quam vim habuerint, paulò post videbimus. Risit enimuero Deus immortalis ex alto impias impiorum molitiones; & pro sua prouidentia

atque iustitia ita res disposuit, ut simul ac Regina Elizabetha fatis concessit, Rex legitimus legitimè à prudentissimis regni Proceribus accitus, imperij huius hæreditatem cerneret, populi totius votis expetitus, incredibiliq; omnium alacritate exceptus. Ostendimus verò iam antè auspicia regni Iacobi qualia fuerint, & quantam Romano-Catholici occasionem tum habuerint, Regis optimi clemētiam incomparabilem prædicandi; & ἐκ τῶν παρόντων τεκμαιρόμενοι τὰ μέλλοντα, meliora indies sperandi. Verùm quid profuit? Docuit enim paullo post experientia, humanitatis officiis velle certare cum hominibus zelotis; hoc verò nihil esse aliud, nisi operam ludere & littus infelix arare. Nam quum beneficiorum hæc natura sit; præsertim autē eorum, quæ inopinata aut expectatione maiora obueniant, ut dantem accipienti concilient, & vel infensissimorum hostium odia atque inimicitias minuant: (sic leones tigresque, & quasuis alias feras animantes, esca porrecta, mansuetudinem aliquam videmus induere, & posita feritate, ita cicurari, ut societatis speciem quandam cum hominibus colant;) vestrorum tamen Catholicorū, vel, ut melius dicam, Zelotarum Anglorum animos insperata Regis indulgentia, antè nobis exposita, adeò non mitigauit, ut non secus ac si beneficiis irritarentur; quę, auctore Polybio, immanitatis vltima linea est; eo ipso tēpore quo melius cum ipsis agi incipiebat, de auctore fœlicitatis suæ perdendo; ô feras indomitas atque intractabiles! cœperint cogitare. Nisi tamen verior est eorum sententia, qui feralia consilia non tunc primùm, sed multò antè fuisse suscepta existimant; idque animis ita obstinatis, ut ne inopinata quidem Regis benignitas reuocare ipsos à diro proposito potuerit. Quicquid huius sit, Watsonus & Clercus, duo Sacerdotes, vti vocant, seculares, Regem vix in Angliam ingressum, nondum certè coronatū, anno CIↃ IↃ CIII. machinatione clandestina tollere de viuis sunt aggressi. Prima hæc conspiratio in Regis pernitiem postquam in Angliam appulit, in apertum

à præsentibus coniecturam facientes de futuris.

tum & hominum cognitionem venit: sed alias quoque tempore eodem fuisse texi ceptas, & monuerunt iidem Watsonus Clercusque, & quæ deinceps sunt secuta comprobarunt. Dixerunt illi, sæpeque ac constanter affirmarunt, se quum sua consilia Iesuitis in Anglia tum degentib. communicassent, petiissentque ab iis, ut tam præclari scilicet incepti participes esse vellent; responsum tulisse, non posse Iesuitas illis sese adiungere: ut qui suam ipsi quoque parilem telam orsi, memorabilem in ęuum technam pararent, tempore opportuno exitum habituram. Et omninò ita erat. Nam etsi anni demum CIↃ IↃ CV. mense Nouembri patefacta est sequens coniuratio, quam è re puluerariam vocant; prima tamen eius initia anno primo regni Iacobi & secundi principio iacta esse, ex illorū Presbyterorum testimonio constat liquidò; tum multò magis ex iis, quæ infandę proditionis huius rei apud Iudices, rebus perditis, sunt confessi. Planè ex indubitatæ fidei Actis, quę de hac tota coniuratione publicè sunt edita, potest intelligi, Catisbeium, huius dramatis primum actorem, statim ut de Rege armis pellendo, & auxiliis Hispanicis spes est amissa (altero autem tertioue mense à Regis aduentu ea spes decollauit;) ipsum nullâ interiectâ morâ, à vi aperta ad dolos, & Sinonias artes sesę contulisse. Neque multò post, cum machinationem per puluerem tormentarium, ipso haut dubiè Satana, qui à principio homicida est, suggerente, idem excogitasset; aliis deinde ut sese dabant opportunitates horribile secretum indicasse, & incepti socios sibi acciuisse. Scitum est, rerum magnarum tardas esse molitiones; ut mirandum non sit, proditionem puluerariam, quâ maius ausum haut temerè sit inuenire, anno CIↃ IↃ CIII. delineatam; sequenti, rebus necessariis adornatam, usque ad anni CIↃ IↃ CV. mensem Nouembrem fuisse tractam. Quin illud potius omni admiratione dignissimum, inter homines natos esse aliquem repertum qui scelus ita inhumanum, ita impium excogitaret; semel excogitatum probaret; adeoque

ad facinus patrandum animo obstinato pergeret, ut ne tam longi quidem temporis interuallo, morsus conscientiæ vllus, aut pœnitentia aliqua mentem subiret. Quid loquor de pœnitentia? Certum est, plerosque complicum ad suscipiendum scelus persuasione meriti esse impulsos: cum nihil dubitarent, rem se aggredi, non dicam leuis apud Deum offensæ; sed contra meriti ingentis. Itaque Iohannes Grant perduellium vnus, quo die supplicium de ipso ad portam Occidentalem Ecclesiæ Cathedralis sancti Pauli erat Londini sumendum, monitus à Sacerdote, viro pio & erudito, rediret nunc saltem ad se, & magnitudinem sceleris reputans, veniam delicti à Deo, seriò pœnitens peteret; alacris & fiduciæ plenus respondit; satis se acceptum habere, in suscepto negotio adeo nihil fuisse delicti, ut è contrario confideret, generosi incepti id esse meritum, quod pro satisfactione omnium suorum in cætera vita peccatorum abundè sufficeret. En religionis præposterus zelus quid possit! En zelotæ homines Principibus & Rebuspublicis quàm sint metuendi! Nam quid satis tutum ab iis esse potest, qui cædes infandas & detestanda parricidia dissidentium à se in Religionis caussa, viam esse in cœlos & sedes beatorum compendiariam autumant? ut propter huiusmodi exempla, adeo præsertim crebra hodie rerum imperiti & sanctissimæ atque innocentissimæ Religionis Christianæ imperiti, non immeritò sint illud vsurpaturi,

Tantum rellegio potuit suadere malorum.

Nam obsecro te, Fronto humanissime, ecquod post homines natos coniuratione pulueraria maius aut horribilius scelus fuit vnquam susceptum? ecquod ferinæ crudelitatis tetrius exemplum legisti vnquam editum? Vt populus Romanus vnam ceruicem haberet, Caligulæ, Principis furiosi & humani sanguinis auidissimi, narrant historiæ votum fuisse; sed votum duntaxat, prætereaque nihil. Zelotæ Angli, non vouerunt illi quidem fortas-

fortaſſe, ut vniuerſa maior Britannia ceruicem vnam haberet, vno ictu præcidendam : ſed quod longè maius eſt, ſubtiliſſimam rationem noui Siſyphi vel Autolyci excogitarunt, quâ id ipſum ferè in Anglia effectum darent, quod Romæ Caligula voluit, nec potuit. Regem enim, Reginam, Principem Henricum, cum fratre Eboracenſi Duce, item cunctos regni Proceres, cunctos Epiſcopos; cum ipſo flore cęteri ordinis Eccleſiaſtici, magiſtratus prætereа maiores omnes, minores pleroſque omnes, necnon aliam populi multitudinem infinitam, vno impetu disflaſſe & in aërem impulſos, ô crudelitatem inauditam ! membratim ac fruſtillatim diſcerpſiſſe; quid futurum erat aliud, niſi magnæ Britannię caput vna veluti ceruice nixum amputaſſe, & reliqui corporis trunco vitam eripuiſſe? Et Caligulæ quidem votum, ut erat temeritate ſubitanea conceptum, ita fortaſſe ſi eius exſequendi poteſtas ex inopinato eſſet ipſi facta, pœnitentia fuiſſet emendatum. Zelotæ Angli, non repentè neque temerè, ſed deſtinato conſilio parricidium, omnia prioris æui exempla ſupergreſſum, ſuſceperunt : ſemel ſuſceptum iugi meditatione concoxerunt, & ad conſummationem illius cupiditate ſumma anhelantes, integrum fermè triennium in tanta immanitate obfirmati, durauerunt. Tum autem quæ comparatio Imperatoris pagani & mente capti, cum Optimi Regis ſubditis, cum hominibus qui ſe Chriſtianos dici haberiq; vellent, denique cum ſalutaris Chriſti doctrinæ præconibus, & iis quidem Ieſuitis? Nam quod negat Apologiſta, teterrimæ huic proditioni fuiſſe quenquam immixtum è ſocietatis veſtrę Patribus: vellem ita eſſet. Non enim tam multi hodie dira illa conſilia amplecterentur, ſi veſtra Societas ἥτις νῦν, ἅτε ἀκριβεστάτη αἵρεσις οὖσα ἐπιπολάζει, illa ſe ex animo deteſtari ſerio oſtẽdiſſet. Sed longè aliter veſtros eſſe animatos, facta, ut de ſcriptis taceam, euincunt. Quare ſiue prudens ſiue imprudens, errat turpiter Apologiſta, & quicunq; idẽ cũ illo ſentiunt. Enimuerò cõiurationis pulueriariæ negotio Ieſuitas

Quæ nunc celebratur maximè, tanquam omnium exactiſſima.

minimum quatuor interueniſſe, certo certius eſt. Quatuor illorum nomina fuerunt hæc: Henricus Garnettus in hoc regno ab annis XIX. prouincialis, Hallus, qui & Oldcornus; Oſwaldus Teſmondus ſiue Grenwellius, & Iohannes Gerrardus. Ac cæteri quidem, pro ſua quiſque virili, ſingula quæ res aut tempus poſtulare viderentur, exſequentes, negotium per partes curarunt; Henricus verò Garnettus, ut qui dignitate ſupra alios emineret, magnęque auctoritatis homo eſſet, propter longum rerũ tractandarum vſum, prudentiæ & ſolertiæ laude inter Anglos pontificios longè clariſſimus, de vniuerſo negotio cũ vnico fere duntaxat Catisbeio ſolitus fuit communicare, cęterorum omnium conſcientiã ſollicitè refugiens: quod non ſemel in Epiſtolis ipſius, propria manu ſcriptis, legere memini, rationem huius conſilii infra exponemus. Ad hunc in rebus dubiis, ceu ad oraculum, Catisbeius doli totius architectus, ventitans, aut Grenwellium ſuam vicem miſſitans, oracula petebat. Et erat is Garnettus, in quo ſi Hildebrandicę diſciplinæ amorem excipias, neque rectum iudicium, neque doctrinam, πρακτικὴν præſertim, deſiderares. In Actis condemnationis ipſius lego hoc illi tributum elogium, *quod à Deo & meliore natura dotibus fuerit ornatus multis, quod fuerit arte eruditus, linguarum vſu peritus*. Poſtremo, *præſtantes eius dotes ſi à proditionis ſcelere ſeparata ſeorſim expenderentur; miſericordiam poſſe commouere*. Meretur hic candor Illuſtriſſimorum Heroũ & æquiſſimorum Iudicum, qui de Garnetti cauſſa cognouerunt, ut etiam in cęteris quę de eodem pronunciarunt & mox ſcriptis prodiderunt, fides eis ab omnibus habeatur. Nam inſulſus plane eſt Andreas Eudæmono-iohannes ὁ Κρὴς, qui prolatis ſuperioribus elogiis, probare nititur, Garnettum nullius ſceleris conuictum, odio duntaxat religionis, aut Ieſuitici nominis, fuiſſe damnatũ. Ea hominis ſiniſteritas eſt, ea væcordia & malitiæ furor. Sed de iſto Cretenſi, patre mendaciorum pariter ac patrono, paullo poſt. Interim ad ſermonem inſtitutũ reuer-

qua verſatur in actione.

Cretenſis.

reuertamur; si prius tamen testificati hoc loco fuerimus, testem Deum ipsum appellantes, nihil quicquam nos studio calumniandi de hoc viro dicturos esse, aut quod non liquidò constet nobis esse verissimum. Nam præter Acta publica, inconcussę fidei monimentum, quicquid mendax Cretensis allatret, illas quoque Garnetti Epistolas diligenter legimus, quas de se & rebus suis in arce Lōdinensi scripsit plurimas. Poteramus quidem hoc labore supersedere, quum ex iis literis τὰ καιριώτατα dudum descripserit & publicauerit, integerrimus reuerendissimusque vir, Dominus Episcopus Eliensis, auctor Torturæ Torti; de cuius alta doctrina in omni genere disciplinarū, quicquid dixero minus erit; sed ut scires non alienis testimoniis, verùm propriis oculis credidisse me, feci non inuitus, ut dictas Epistolas inspicerem, & quæ in illis scribebantur diligenter obseruarem. Apparet verò ex vniuersa narratione, quæ Actis publicis continetur, & ex illis ipsis Epistolis, Henricum Garnettum zeli præposteri feruore sideratum, & cæco studio Romanæ Religionis promouēdæ accensum; ea gessisse, aut geri permisisse, quę nemo vere Christianus & pius ab honesto viro, nedum primę notæ Theologo, exspectauerit; sed ab homine potius omni planè probitatis, humanitatis & sincerę pietatis sensu destituto. Puluerariæ coniurationis fuisse ipsum conscium, ne illi quidem negant qui pro martyre habèri volunt. Nos autem certò scimus, & sine vlla hæsitatione affirmare audemus, P. Garnettum sceleris illius non tantum fuisse conscium; verum etiam approbatorem & genere quodam auctorem. Nam etsi principem illum proditorum Catisbeium, doli totius primarium architectum, initio machinationis ipsum consuluisse, non satis constat: non tamen rationes desunt euidentissimæ, quæ id ipsum penè euincant. Illud certè liquet, mox cum facinoris socios idem quæreret, eas difficultates incidisse, quarum gratia adire ad Garnetti oraculum oportuerit, ut rem esse licitam cunctis persuaderetur. Ipse quidem Catisbeius,

Precipua quæq.

pro ea consuetudine & familiaritate, quæ illi cum Garnetto intercedebat, non ignorans ad excludendum Regem Iacobum Breuia duo ipsum Roma accepisse; nihil hęsitans in hac ratiocinatione acquiescebat: *Quem voluit Papa aditu prohiberi, eum sine dubio vult admissum deturbari.* Sed quum non iam dubitaret Catisbeius, ad Regem deiiciendũ omnes sibi licitas esse fraudes, κακουργήματα ac dolos: quia tamen placitæ machinationis ea ratio erat, ut Rex cum Protestantibus tolli aliter non posset, nisi ut multi Pontificii eodem γαγγαμῶνι ἄτης inuoluti simul perirent: super hoc dubio Catisbeius, ut & se & alios scrupulo molesto liberaret, non multo post anni ∞ IↃ IↃ CIV. initium, ut Acta insinuant, Garnettũ consuluit. Non dico quid Theologus Iesuita responderit: nam id iam non ago: sed hoc volo, tam ex hoc colloquio & pluribus aliis Catisbeii cum ipso, quàm ex Grenwelli sæpe repetitis sermonibus, de quibus & Acta & plurimas Garnetti Epistolas testes habemus; luce clarius probari, Patrem hunc Iesuitam coniurationis nefariæ non minus conscium fuisse, quàm alium quemuis complicum. Neque verò solum arcani conscius Garnettus, sed plerisque coniuratorum ut Winintero, Rookwodo, & ipsi Fauxio incendiario, qua fuit auctoritate, audendi auctor extitit, cunctantibus & horrescentibus priusquam probari rem tanto viro ex verbis Catisbeii cognossent: sicut fusè narratur Actione in proditores priore. Iccirco vbi tempus aduenit, dolum, quem diu Zelotę isti fouerant, excludendi: quum inter coniuratos conuenisset, ut Conghtonam omnes conuenirent de reb. necessariis in commune consultaturi inter cęteros adfuit Garnettus, omniaq; ibi egit, quæ à coniurationis conscio, suasore & cupidissimo incensore agi par erat. Omitto alia eius rei indicia in Actis diligenter exposita: postea vero ab Episcopo Eliensi ita perspicuis argumentis demonstrata, ut ne ipsi quidẽ hostes professi veritatis, possint iam de eo dubitare. Tantum afferam huc, quò res sit testatior, apertissimam

Reti perditionis. Aeschyl.

simam ipsius Garnetti confessionem, ex literis propria manu scriptis Dominica in Ramis palmarum: quarum est inscriptio, *Ad dilectissimos Patres & Fratres*: His grauiter ipsi succensentibus, quod proditionem sibi innotuisse confessus esset, ita respondet. *Nam quid facerem? Primò accusabant me reliqui omnes coniurati: Secundò, Catisbeius vsus semper apud eos fuerat auctoritate mea, quâ adduxit penè omnes, vt benè sentirent de negotio, quo factum, vt ad vnum omnes me haberent pro reo. Tertiò, duo quidem Corycæi inaudierant me cum Oldcorno colloquentem, atq; tota de re apud eum differentem, quid ad obiecta singula responsurus essem? Quartò, literæ etiam à me aurantiarum succo scriptæ ad D. Annam nescio quomodo in illorum manus peruenerant, quibus sententiam meam non obscurè confessus sum.* Plura, si lubet, ex eadē epistola descripta quib. idem confirmatur, legere potes in Tortura Torti. Prætermitto similes cōfessiones, partim pro tribunali, partim alia occasione factas, ut legere est in Actis & in eadem quam modò nominaui Tortura Torti, exactissimæ fidei & diligentiæ scripto. Quamobrē hoc primum esto crimen Garnetto obiectum; q̄ Pauli Apostoli doctrinam, aut oblitus, aut insuper habens, ut bonū q̄ existimabat, eueniret, malo consenserit, atque adeo totis viribus malum procurarit, quo maius aliud non temerè à conditu mundi Sol adhuc vidit. Non vtique hoc facturus, si Iesu Christi à quo appellationē sibi acciuerat, verū sese imitatorē voluisset præstare. Nam vbi benignissimus Dominus noster Garnetto stragē horrendā molienti, vel exemplo prȩiuit, vel præcepto? Aut quis putet Filio Dei, Agno illi ἀμώμῳ, qui ꝑ sua inexhausta misericordia, tollit peccata mundi, diras eiusmodi cædes & parricidia è prȩpostero zelo ortum habentia, placere posse? qui meminerit, Iacobum & Iohannem Apostolos, propter similis nonnihil zeli votum, ut Samaritas, Regem Messiam non recipientes, ignis de cœlo cadens consumeret; grauiter à Christo fuisse reprehensos, zelum legitimum ab illegitimo verbis illis, si attendi-

Immaculato.

tendi-

Nescitis cuius spiritus estis. Luc. 9. 55.

tendimus, distinguente: οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: quo spiritu, inquit, ducamini, nescitis: bono zelo agi vos creditis, cùm Samaritas dedi exitio optatis: ego verò zelũ illum crudelem, sanguinarium, & destruentem, à meis nõ exigo; charitatem exigo, patientem, peccata tegentem, ædificantem. Hanc probo, hanc præstari ab iis volo, quibus pacem meam sum relicturus, τὸ γὰρ ἀγαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν θυσιῶν. Non, inquam, facturus quod fecit, Garnettus fuit, si satis meminisset grauissimæ sententiæ, qua Dominus Principem Apostolorum Petrum seuerè castigauit, postquam zelo percitus, æquissimo illo quidem, sed non secundum scientiam, Malchi auriculam præcidisset, πάντες, ait Seruator mundi, οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται, peribunt quicumque pietatis obtentu, aut zelo præferuido impulsi, perdere alios aggredientur. Garnettum igitur & cæteram coniuratorum manum, qui prępostero istiusmodi corrupti zelo, cædes, tam atroces præsertim, parabant, quis dubitat justissimas pœnas Deo & hominibus pependisse? de supplicio corporis loquor: nã verè pœnitentibus, sicut ad extremum visus est pœnituisse Garnettus, Dei misericordiam speramus non fuisse pręclusam. Hoc verò Garnetti crimen, quàm graue assertoribus doctrinæ Hildebrandicæ videatur, non scio: omnibus pietate non fucata piis & bonis ciuibus, ac Principum subditis fidelibus, inexpiabile scimus videri; planèque ejusmodi, cui neque nomen satis aptum, neque par supplicium vllum queat inueniri. Accipe nunc, Fronto eruditissime, Garnetti eiusdem crimen aliud, aut crimina potius varia, ei de quo diximus connexa. Non enim virtutes solum consertæ sunt inuicem, mutuóque sese consequuntur: sed & vitia quoque nexu adeo arcto inter se colligantur, ut non facilè cuiquam ad insignitum aliquod scelus, nisi per plura alia scelera, pateat via. Scias in Garnetto hoc apparuisse verissimum: qui illud vnum scelus quum intenderet, ut Rege & regia domo exstincta (quod Deus omẽ auer-

Diligere proximũ tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustomatib. & sacrificiis. Mar. 12. 33

Matt. 26. 52.

auertat) ſublatiſque omnibus, qui credebantur ipſius conatibus poſſe obſtare, res in Anglia nouaret; quo ſui huius voti poſſet compos fieri, quot quantiſque ſceleribus aliis ſe obſtrinxit? Nihil hic fingimus, nihil ſtudio partium damus; multo minus mortuo, & ſententiam paſſo inſultamus. Apage hanc plus quàm barbaram inhumanitatem; licet multis hodie falſo creditis Chriſtianis nimis vſitatam. Quin potius, ſicut affectu ſincero ſortem hominis miſeramur; ita & vicem noſtram dolemus, qui ut veritati aduerſus prodigia hominum patrocinemur, inquirere accuratius in defuncti facta; & peccata illius (quæ melius premerentur ſilentio, ſi per hoſtes veritatis liceret:) proferre in lucem vel inuiti cogimur. Ita vero mihi ſit Deus propitius in die illa, ut hoc non odio cuiuſquam, ſed ſolo amore veri impulſus facio. Quare de hoc viro non omnia quę ſunt mihi comperta commemorabo: ſed ea ſolum, quæ ad cauſſam proditionis faciunt. Quod dixi Garnettum vnius ſceleris patrandi ſtudio multis ſeſe contaminaſſe: tam facile probatu id mihi iam eſt, quàm fuit ipſi difficile & ἀδύνατον illam abyſſum euitare, vbi ſemel zelus religionis præpoſterus à recta conſiliorum via abduxit. Quid faceret? Poſteaquam enim ἀναγκαίαν ἑαυτῷ, ut contra Iulianū ait Gregorius Nazianzenus, τὴν ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων ᾔδει πεποιηκώς, exedendum illi erat quod ipſe ſibi intriuerat. Serò enim vbi iam longè à portu prouecti ſumus, in altum ea conſilia reſpicimus, quibus erat in terra locus. Non ſolent verò zelotæ à ſcopo, quem ſibi ſemel propoſuerunt, vllo ſiue diuini, ſiue humani iuris reſpectu reuocari: facileque omnes, ſi opus eſt, ad finem optatum per pietatis & humanitatis leges calcatas pergunt; q̄ vtinam patria noſtra ſuperiore ciuili bello minus eſſet experta. Quid magis inhumanum aut belluinum, quam præ ſtudio vindictæ in amicos & inimicos pariter ſæuire? omnes nullo diſcrimine velle perdere? Atqui Garnettus veſter à Catiſbeio conſultus, eſſétne licitum, ſontes inſonteſque ſimul perdere, ſi alteri ſine alteris exſtingui non poſſent,

Impoſſibile.

Senſit ſe per illa quæ tam fuerat auſus deſperata audacia neceſſitatem ſibi impoſuiſſe.

possent, semel ita respondit in priuatis suis ædibus: *Licere, si tantum ex ea re boni prouenturum esset, quantum aliquot insontium necem compensare potest.* Iterum in Campis suburbanis, quibus à Palude nomen, in hanc sententiam: *Et posse & licere, cum sontibus insontes exsufflari, magnique adeo meriti rem fore, si id magno alicui bono Catholicis cederet.* Constat de veritate huius responsionis primum ex Actione in Proditores posteriore, & breui oratione Illustrissimi viri Domini Comitis Northamptonię; qui inter Primores regni sedens, & Garnettum ipsum compellans, historiam omnem hanc fusè narrauit; quæ si parum certa esset, aut aliquid dubii contineret, cur tacuit Garnettus? cur silentio suo rem approbauit & fassus est? Sed & ratione alia, clara eiusdem rei veritas est comprobata. Seruantur enim duæ ἰδιόχειροι ipsius epistolæ, quibus res omnis ingenuè exponitur. Scripta est earum epistolarum altera pridie Nonas Aprilis, altera III. Eidus mensis eiusdem. Potestne verò aliquis me docere quanam è schola Theologus hic istam doctrinam hauserit? Certè quidem, si aliqua est, quæ ita doceat, & ad hanc rabiem homines incitet, Christiana illa non est; Antichristiana est; Sathanica est. Homicida namque Sathan & nunc & à principio, verus certusque Abaddon & Apollyon. At Domini nostri Iesu Christi doctrina, toto genere ab hac diuersa, apertè cum ea pugnat. Scilicet tam diris cruciatibus deartuari discerpique innoxios cum noxiis vellet Filius Dei, Deus ipse æternus, qui olim impiorum Sodomitarum integræ vrbi veniam se indulsurum promisit, si vel decem in vniuerso populo probi & Dei timentes potuissent reperiri; qui in Euangelio suo zizaniis iubet parci, ne[illegible]um mala semente aliquid fortasse bonæ simul auellatur; qui in eodem illo salutari nuncio, vindictæ cupiditatem seuerissimè suis interdicens, exemplum mansuetudinis per totam vitam prębuit: λοιδορούμενος γὰρ οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι ἀδίκως. Neque aliud remedium aduersus

propria manu scripta.

Cùm malediceretur non [illegible]ledice-

uersus omnes iniurias suos docet, nisi fugam, patientiam & preces: ut spe gaudentes, quod ait Apostolus, in tribulatione patientium prestantes, assiduecque orantes, victoriam de inimicis suis reportent. His solis armis Apostoli sunt vsi, cùm prædicationis Euangelii prima per Orbem terrarum fundamenta iecerunt. Hęc sola norant veteris Eccesiæ Patres, cùm opus ab Apostolis inchoatū felicissimè vrgentes, *vllius se miscere morti* (nosti verba Gregorii Magni) ne tum quidem fas duxerunt, quando ad Christianos summa iam rerum peruenerat. Nemo illorum religionem Christi aliquò inferre cupiens, armis rem gessit temporalibus, aut puluerem tormentarium sibi parauit: nemo bellum cum vllo Principe suscepit, nemo dixit, ut hoc regnum ad rectam fidem conuertam, regem & vniuersum nomen Regium inaudito proditionis exemplo occidam: tum autem quicquid in eo regno eminet ἄϊδι προϊάψω, ac si ita res popoſcerit, in amicos & inimicos pariter sæuiam. Id namque Deo gratum est futurum & facientibus meritorium. Hęc non Christi aut priscæ Ecclesiæ placita sunt; sed huius seculi aut proximorum exitiabilia inuenta. Hi fructus Hildebrandicę doctrinæ; quæ Imperatorum, Regum ac Principum petens capita, multis persæpe Europæ prouinciis ferro flammaque sæuiens, quod ex historiis scimus, horrendam vastitatem intulit. Quod autem Catisbeius rem primò sic proposuit θετικῶς, ut ad hypothesin non descenderet: esset hoc alicuius fortasse momenti ad minuendum Garnetti crimen; nisi & voce in iudicio apud Dominos Delegatos, & scripto in epistolis quæ extant illius, sępissimè fassus esset; Catisbeii hæc verba statim percussisse animum sibi, ut repentè coniiceret, magnum aliquid, hoc est nefariam aliquam proditionem, ipsum cogitare. Deinde iam probauimus totius fraudis conscium fuisse Garnettum, non minùs quàm complicum quemlibet. Quum igitur in sententia semper ipse manserit, neque responsum vnquam

bat, cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste. 1. Pet. 2. 23. Rom. 12. 12.

Orco demittam. Homer.

In thesi.

vnquam reuocauerit, sed contra, consummationem incepti omnibus semper viribus procurauerit: nullum est dubium, quando ita primùm respondit, rei ipsum fuisse intelligentem, neque vllo errore lapsum, mimus autem ille quò pertinuerit, inferius ostendemus. Et de crudelitate quidem immani Garnetti, postquam Zelota est factus, hæc dicta sunto.

De æquiuocatione verò, hoc est mentiendi & peierandi arte, quę eidem tantoperè est probata, quid dicemus? aut quid pro rei magnitudine dici potest? Æquiuocandi scientia ætate nostra inuenta, (quæ & maledicendi artem huic affinem & geminam prima protulit:) quos auctores habuerit non facilè dixerim. Constat, multos vestri ordinis Theologos, fortasse & alios, verum illos ego non vidi, eam artem magna cura & explicuisse & asseruisse. Sed qui prçcipuè Æquiuocationem excoluerunt, eos video fuisse Anglos. Extant Iesuitę Personii Angli, qui Romæ diu vixit & mortuus est, disputationes eius argumenti, acres & prolixæ, à doctissimis huius Regni Theologis, prçsertim à Thoma Mortono Decano Wintoniensi moderatissimi ingenii viro, confutatæ & iugulatæ. Extat etiam libellus ab eruditis Pontificiis in hoc ipso regno scriptus, & hoc titulo publicatus, ac typis expressus; *Æquiuocationis Tractatus*: Blackwelli Archipresbyteri & Henrici Garnetti suffragiis *vt valde doctus* (verba sunt Archipresbyteri) *& verè pius & Catholicus* comprobatus. Nam Apologista, qui negat in secunda Apologia, vllum vnquam eiusmodi tractatum in rerum natura fuisse, & qui eius meminerunt vocat impostores; quantus & quàm insignis ipse est impostor? Si sexcentorum Anglorum testimoniis credere non vult, qui partim viderunt legeruntque eum librum, partim hodieque seruant; si Actis publicis, vbi res fusè exponitur, fidem vult abrogare; at suo saltem consecraneo Andreę Eudæmonoiohanni, scio, credet. Cuius Apologiam si inspexerit capite secundo, leuitatem & imprudentiam suam, ne quid grauius dicam, velit nolit,

lit, cogetur agnoſcere. Quod autem Apologiſta idem *Solos eſſe dicit homines Dei amantes, quibus æquiuocatio placeat:* & aliquanto prius, cæcitatem eorum Catholicorum è veſtris lamentabiliter deflet, (putes cùm legas, de primario aliquo fidei noſtræ articulo agi:) qui perſuaderi ſibi non patiuntur, boni viri eſſe, nedum Chriſtiani, æquiuocare: videndum eſt, quo iure hæc dicantur. Nam ſi appellatione æquiuocationis ſimplicem quandam & modeſtam reticentiam ſignificet, aut diſſimulationem conſiliorum, in hac miſera vita ſæpe neceſſariam: planè cum ipſo ſentio: qui multa alibi de iſta ſimulatione aut diſſimulatione, quã magnus Auctor, πολιτικὴν συνυπόκρισιν nominat, diſputo, eiuſque fines & legitimum vſum oſtendo. Verum hęc προστατικὴ prudentia nihil quicquã prorſus commune habet cum nuper nata mentiendi arte, quam Æquiuocationis auctores docent & mordicus tuentur. Naturam huius æquiuocationis paucis hoc loco iuuat explicare: idque non è tractatu ſolùm de quo diximus, aut Perſonii ſcriptis, ſed ipſius Garnetti verbis, quę fideliter ex illius autographo deſcripta ſunt, & in Latinum ſermonem verſa. Is enim vir, quamdiu in Arce Londinenſi manſit captiuus, hac conſuetudine eſt vſus: ut ſiue Rex iuberet, ſiue Domini Delegati exigerent, aut etiam occaſio alia exiſteret, ſine vllâ difficultate ſententiam ſuam ſcripto cõſignaret: vnde illa copia chartarum manauit manu ipſius exaratarum ac ſubſcriptarum, quæ in Archiuis huius Regni diligenter ſeruantur. Garnettus igitur de toto hoc argumento quid ſentiret explicare iuſſus, die Martii viceſimo anni CIↃ IↃ CVI. hoc reſponſum dedit. *De Æquiuocatione ita cenſeo. In rebus moralibus & communi vſu vitæ, quando veritas inter amicos requiritur, vti æquiuocatione haut licet: id enim ſocietati hominum magno malo cederet. Quare huic remedio in iſtis nullus locus. Quoties vero de neceſſaria defenſione agitur, deque iniuria aliqua euitanda, aut dãno, aut de conſequendo aliquo non parui momenti bono, ſine vllo cuiuſquam periculo, tum licita eſt æquiuocatio.* Attende

Politicam ſimulationem aut diſſimulationem.

Temporũ neceſſitate expreſſa.

ad facinus patrandum animo obstinato pergeret, ut ne tam longi quidem temporis interuallo, morsus conscientiæ vllus, aut pœnitentia aliqua mentem subiret. Quid loquor de pœnitentia? Certum est, plerosque complicum ad suscipiendum scelus persuasione meriti esse impulsos: cum nihil dubitarent, rem se aggredi, non dicam leuis apud Deum offensæ; sed contra meriti ingentis. Itaque Iohannes Grant perduellium vnus, quo die supplicium de ipso ad portam Occidentalem Ecclesiæ Cathedralis sancti Pauli erat Londini sumendum, monitus à Sacerdote, viro pio & erudito, rediret nunc saltem ad se, & magnitudinem sceleris reputans, veniam delicti à Deo, seriò pœnitens peteret; alacris & fiduciæ plenus respondit; satis se acceptum habere, in suscepto negotio adeo nihil fuisse delicti, ut è contrario confideret, generosi incepti id esse meritum, quod pro satisfactione omnium suorum in cætera vita peccatorum abundè sufficeret. En religionis præposterus zelus quid possit! En zelotæ homines Principibus & Rebuspublicis quàm sint metuendi! Nam quid satis tutum ab iis esse potest, qui cædes infandas & detestanda parricidia dissidentium à se in Religionis caussa, viam esse in cœlos & sedes beatorum compendiariam autumant? ut propter huiusmodi exempla, adeo præsertim crebra hodie rerum imperiti & sanctissimæ atque innocentissimæ Religionis Christianæ imperiti, non immeritò sint illud vsurpaturi,

Tantum rellgio potuit suadere malorum.

Nam obsecro te, Fronto humanissime, ecquod post homines natos coniuratione pulueraria maius aut horribilius scelus fuit vnquam susceptum? ecquod ferinæ crudelitatis tetrius exemplum legisti vnquam editum? Vt populus Romanus vnam ceruicem haberet, Caligulæ, Principis furiosi & humani sanguinis auidissimi, narrant historiæ votum fuisse; sed votum duntaxat, prætereaque nihil. Zelotæ Angli, non vouerunt illi quidem

fortas-

fortasse, ut vniuersa maior Britannia ceruicem vnam haberet, vno ictu pręcidendam: sed quod longè maius est, subtilissimam rationem noui Sisyphi vel Autolyci excogitarunt, quâ id ipsum ferè in Anglia effectum darent, quod Romæ Caligula voluit, nec potuit. Regem enim, Reginam, Principem Henricum, cum fratre Eboracensi Duce, item cunctos regni Proceres, cunctos Episcopos; cum ipso flore cęteri ordinis Ecclesiastici, magistratus præterea maiores omnes, minores plerosque omnes, necnon aliam populi multitudinem infinitam, vno impetu disflasse & in aërem impulsos, ô crudelitatem inauditam! membratim ac frustillatim discerpsisse; quid futurum erat aliud, nisi magnæ Britannię caput vna veluti ceruice nixum amputasse, & reliqui corporis trunco vitam eripuisse? Et Caligulæ quidem votum, ut erat temeritate subitanea conceptum, ita fortasse si eius exsequendi potestas ex inopinato esset ipsi facta, pœnitentia fuisset emendatum. Zelotæ Angli, non repentè neque temerè, sed destinato consilio parricidium, omnia prioris æui exempla supergressum, susceperunt: semel susceptum iugi meditatione concoxerunt, & ad consummationem illius cupiditate summa anhelantes, integrum fermè triennium in tanta immanitate obfirmati, durauerunt. Tum autem quæ comparatio Imperatoris pagani & mente capti, cum Optimi Regis subditis, cum hominibus qui se Christianos dici haberiq; vellent, denique cum salutaris Christi doctrinæ præconibus, & iis quidem Iesuitis? Nam quod negat Apologista, teterrimæ huic proditioni fuisse quenquam immixtum è societatis vestrę Patribus: vellem ita esset. Non enim tam multi hodie dira illa consilia amplecterentur, si vestra Societas ἥτις νῦν, ἅτε ἀκριβεστάτη αἵρεσις οὖσα ἐπιπολάζει, illa se ex animo detestari serio ostēdisset. Sed longè aliter vestros esse animatos, facta, ut de scriptis taceam, euincunt. Quare siue prudens siue imprudens, errat turpiter Apologista, & quicunq; idē cū illo sentiunt. Enimuerò cōiurationis puluerariæ negotio Iesuitas

Qua nunc celebratur maximè, tanquam omnium exactissima.

minimum quatuor interuenisse, certo certius est. Quatuor illorum nomina fuerunt hæc: Henricus Garnettus in hoc regno ab annis XIX. prouincialis, Hallus, qui & Oldcornus; Oswaldns Tesmondus siue Grenwellius, & Iohannes Gerrardus. Ac cæteri quidem, pro sua quisque virili, singula quæ res aut tempus postulare viderentur, exsequentes, negotium per partes curarunt; Henricus verò Garnettus, ut qui dignitate supra alios emineret, magnęque auctoritatis homo esset, propter longum rerũ tractandarum vsum, prudentiæ & solertiæ laude inter Anglos pontificios longè clarissimus, de vniuerso negotio cũ vnico fere duntaxat Catisbeio solitus fuit communicare, cęterorum omnium conscientiã sollicitè refugiens; quod non semel in Epistolis ipsius, propria manu scriptis, legere memini; rationem huius consilii infra exponemus. Ad hunc in rebus dubiis, ceu ad oraculum, Catisbeius doli totius architectus, ventitans, aut Grenwellium suam vicem missitans, oracula petebat. Et erat is Garnettus, in quo si Hildebrandicę disciplinæ amorem excipias, neque rectum iudicium, neque doctrinam, πρακτικὴν præsertim, desiderares. In Actis condemnationis ipsius lego hoc illi tributum elogium, *quod à Deo & meliore natura dotibus fuerit ornatus multis; quod fuerit arte eruditus, linguarum vsu peritus*. Postremo, *præstantes eius dotes si à proditionis scelere separatæ seorsim expenderentur; misericordiam posse commouere*. Meretur hic candor Illustrissimorum Heroũ & æquissimorum Iudicum, qui de Garnetti caussa cognouerunt, ut etiam in cęteris quę de eodem pronunciarunt & mox scriptis prodiderunt, fides eis ab omnibus habeatur. Nam insulsus plane est Andreas Eudæmonoiohannes ὁ Κρὴς, qui prolatis superioribus elogiis, probare nititur, Garnettum nullius sceleris conuictum, odio duntaxat religionis, aut Iesuitici nominis, fuisse damnatũ. Ea hominis sinisteritas est, ea væcordia & malitiæ furor. Sed de isto Cretensi, patre mendaciorum pariter ac patrono, paullo post. Interim ad sermonem institutũ reuer-

qua versatur in actione.

Cretensis.

reuertamur; si prius tamen testificati hoc loco fuerimus, testem Deum ipsum appellantes, nihil quicquam nos studio calumniandi de hoc viro dicturos esse, aut quod non liquido constet nobis esse verissimum. Nam præter Acta publica, inconcussę fidei monimentum, quicquid mendax Cretensis allatret, illas quoque Garnetti Epistolas diligenter legimus, quas de se & rebus suis in arce Lōdinensi scripsit plurimas. Poteramus quidem hoc labore supersedere, quum ex iis literis τὰ κεφάλαια dudum descripserit & publicauerit, integerrimus reuerendissimusque vir, Dominus Episcopus Eliensis, auctor Torturæ Torti; de cuius alta doctrina in omni genere disciplinarū, quicquid dixero minus erit; sed ut scires non alienis testimoniis, verùm propriis oculis credidisse me, feci non inuitus, ut dictas Epistolas inspicerem, & quæ in illis scribebantur diligenter obseruarem. Apparet verò ex vniuersa narratione, quæ Actis publicis continetur, & ex illis ipsis Epistolis, Henricum Garnettum zeli præposteri feruore sideratum, & cæco studio Romanæ Religionis promouēdæ accensum; ea gessisse, aut geri permisisse, quę nemo vere Christianus & pius ab honesto viro, nedum primę notæ Theologo, exspectauerit; sed ab homine potius omni planè probitatis, humanitatis & sincerę pietatis sensu destituto. Pulueraria coniurationis fuisse ipsum conscium, ne illi quidem negant qui pro martyre haberi volunt. Nos autem certò scimus, & sine vlla hæsitatione affirmare audemus, P. Garnettum sceleris illius non tantum fuisse conscium; verum etiam approbatorem & genere quodam auctorem. Nam etsi principem illum proditorum Catisbeium, doli totius primarium architectum, initio machinationis ipsum consuluisse, non satis constat: non tamen rationes desunt euidentissimæ, quæ id ipsum penè euincant. Illud certè liquet, mox cum facinoris socios idem quæreret, eas difficultates incidisse, quarum gratia adire ad Garnetti oraculum oportuerit, ut rem esse licitam cunctis persuaderetur. Ipse quidem Catisbeius,

Precipua queq.

pro ea consuetudine & familiaritate, quæ illi cum Garnetto intercedebat, non ignorans ad excludendum Regem Iacobum Breuia duo ipsum Roma accepisse; nihil hęsitans in hac ratiocinatione acquiescebat: *Quem voluit Papa aditu prohiberi, eum sine dubio vult admissum deturbari.* Sed quum non iam dubitaret Catisbeius, ad Regem deiiciendũ omnes sibi licitas esse fraudes, κακουργήματα ac dolos: quia tamen placitæ machinationis ea ratio erat, ut Rex cum Protestantibus tolli aliter non posset, nisi ut multi Pontificii eodem γαγγαμῶν ἄτης inuoluti simul perirent: super hoc dubio Catisbeius, ut & se & alios scrupulo molesto liberaret, non multo post anni CIↃ IↃ CIV. initium, ut Acta insinuant, Garnettũ consuluit. Non dico quid Theologus Iesuita responderit: nam id iam non ago: sed hoc volo, tam ex hoc colloquio & pluribus aliis Catisbeii cum ipso, quàm ex Grenwelli sæpe repetitis sermonibus, de quibus & Acta & plurimas Garnetti Epistolas testes habemus; luce clarius probari, Patrem hunc Iesuitam coniurationis nefariæ non minus conscium fuisse, quàm alium quemuis complicum. Neque verò solum arcani conscius Garnettus, sed plerisque coniuratorum ut Wintero, Rookwodo, & ipsi Fauxio incendiario, qua fuit auctoritate, audendi auctor extitit, cunctantibus & horrescentibus priusquam probari rem tanto viro ex verbis Catisbeii cognossent: sicut fusè narratur Actione in proditores priore. Iccirco vbi tempus aduenit, dolum, quem diu Zelotę isti fouerant, excludendi: quum inter coniuratos conuenisset, ut Conghtonam omnes conuenirent de reb. necessariis in commune consultaturi inter cęteros adfuit Garnettus, omniaq; ibi egit, quæ à coniurationis conscio, suasore & cupidissimo incensore agi par erat. Omitto alia eius rei indicia in Actis diligenter exposita: postea vero ab Episcopo Eliensi ita perspicuis argumentis demonstrata, ut ne ipsi quidẽ hostes professi veritatis, possint iam de eo dubitare. Tantum afferam huc, quò res sit testatior, apertissimam

Reti perditionis. Aeschyl.

simam ipsius Garnetti confessionem, ex literis propria manu scriptis Dominica in Ramis palmarum: quarum est inscriptio, *Ad dilectissimos Patres & Fratres*: His grauiter ipsi succensentibus, quod proditionem sibi innotuisse confessus esset, ita respondet. *Nam quid facerem? Primò accusabant me reliqui omnes coniurati: Secundò, Catisbeius vsus semper apud eos fuerat auctoritate mea, quâ adduxit penè omnes, vt benè sentirent de negotio, quo factum, vt ad vnum omnes me haberent pro reo. Tertiò, duo quidem Corycæi inaudierant me cum Oldcorno colloquentem, atq; tota de re apud eum disserentem, quid ad obiecta singula responsurus essem? Quartò, literæ etiam à me aurantiarum succo scriptæ ad D. Annam nescio quomodo in illorum manus peruenerant, quibus sententiam meam non obscurè confessus sum.* Plura, si lubet, ex eadẽ epistola descripta quib. idem confirmatur, legere potes in Tortura Torti. Prætermitto similes cõfessiones, partim pro tribunali, partim alia occasione factas, ut legere est in Actis & in eadem quam modò nominaui Tortura Torti, exactissimæ fidei & diligentiæ scripto. Quamobrẽ hoc primum esto crimen Garnetto obiectum; q Pauli Apostoli doctrinam, aut oblitus, aut insuper habens, ut bonũ q existimabat, eueniret, malo consenserit, atque adeo totis viribus malum procurarit, quo maius aliud non temerè à conditu mundi Sol adhuc vidit. Non vtique hoc facturus, si Iesu Christi à quo appellationẽ sibi acciuerat, verũ sese imitatorẽ voluisset præstare. Nam vbi benignissimus Dominus noster Garnetto stragẽ horrendã molienti, vel exemplo pręiuit, vel præcepto? Aut quis putet Filio Dei, Agno illi ἀμώμῳ, qui p sua inexhausta misericordia, tollit peccata mundi, diras eiusmodi cædes & parricidia è pręposterо zelo ortum habentia, placere posse? qui meminerit, Iacobum & Iohannem Apostolos, propter similis nonnihil zeli votum, ut Samaritas, Regem Messiam non recipientes, ignis de cœlo cadens consumeret; grauiter à Christo fuisse reprehensos, zelum legitimum ab illegitimo verbis illis, si attendi-

Immaculato.

tendi-

Nescitis cuius spiritus estis. Luc. 9. 55.

tendimus, distinguente: οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: quo spiritu, inquit, ducamini, nescitis: bono zelo agi vos creditis, cùm Samaritas dedi exitio optatis: ego verò zelũ illum crudelem, sanguinarium, & destruentem, à meis nõ exigo; charitatem exigo, patientem, peccata tegentem, ædificantem. Hanc probo, hanc præstari ab iis volo, quibus pacem meam sum relicturus, τὸ γὰρ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν θυσιῶν. Non, inquam, facturus quod fecit, Garnettus fuit, si satis meminisset grauissimæ sententiæ, qua Dominus Principem Apostolorum Petrum seuerè castigauit, postquam zelo percitus, æquissimo illo quidem, sed non secundum scientiam, Malchi auriculam præcidisset, πάντες, ait Seruator mundi, οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται, peribunt quicumque pietatis obtentu, aut zelo præferuido impulsi, perdere alios aggredientur. Garnettum igitur & cæteram coniuratorum manum, qui preposterο istiusmodi corrupti zelo, cædes, tam atroces præsertim, parabant, quis dubitat iustissimas pœnas Deo & hominibus pependisse? de supplicio corporis loquor: nã verè pœnitentibus, sicut ad extremum visus est pœnituisse Garnettus, Dei misericordiam speramus non fuisse preclusam. Hoc verò Garnetti crimen, quàm graue assertoribus doctrinæ Hildebrandicæ videatur, non scio: omnibus pietate non fucata piis & bonis ciuibus, ac Principum subditis fidelibus, inexpiabile scimus videri; planèque ejusmodi, cui neque nomen satis aptum, neque par supplicium vllum queat inueniri. Accipe nunc, Fronto eruditissime, Garnetti eiusdem crimen aliud, aut crimina potius varia, ei de quo diximus connexa. Non enim virtutes solum consertæ sunt inuicem, mutuóque sese consequuntur: sed & vitia quoque nexu adeo arcto inter se colligantur, ut non facilè cuiquam ad insignitum aliquod scelus, nisi per plura alia scelera, pateat via. Scias in Garnetto hoc apparuisse verissimum: qui illud vnum scelus quum intenderet, ut Rege & regia domo exstincta (quod Deus omẽ auer-

Diligere proximũ tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustomatib. & sacrificiis. Mar. 12. 33

Matt. 26. 52.

auertat) ſublatiſque omnibus, qui credebantur ipſius conatibus poſſe obſtare, res in Anglia nouaret; quo ſui huius voti poſſet compos fieri, quot quantiſque ſceleribus aliis ſe obſtrinxit? Nihil hic fingimus, nihil ſtudio partium damus; multo minus mortuo, & ſententiam paſſo inſultamus. Apage hanc plus quàm barbaram inhumanitatem; licet multis hodie falſo creditis Chriſtianis nimis vſitatam. Quin potius, ſicut affectu ſincero ſortem hominis miſeramur; ita & vicem noſtram dolemus, qui ut veritati aduerſus prodigia hominum patrocinemur, inquirere accuratius in defuncti facta; & peccata illius (quæ melius premerentur ſilentio, ſi per hoſtes veritatis liceret:) proferre in lucem vel inuiti cogimur. Ita vero mihi ſit Deus propitius in die illa, ut hoc non odio cuiuſquam, ſed ſolo amore veri impulſus facio. Quare de hoc viro non omnia quę ſunt mihi comperta commemorabo: ſed ea ſolum, quæ ad cauſſam proditionis faciunt. Quod dixi Garnettum vnius ſceleris patrandi ſtudio multis ſeſe contaminaſſe: tam facile probatu id mihi iam eſt, quàm fuit ipſi difficile & ἀδύνατον illam abyſſum euitare, vbi ſemel zelus religionis præpoſterus à recta conſiliorum via abduxit. Quid faceret? Poſteaquam enim ἀναγκαίαν ἑαυτῷ, ut contra Iulianū ait Gregorius Nazianzenus, τὴν ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων ἤδει πεποιηκώς, exedendum illi erat quod ipſe ſibi intriuerat. Serò enim vbi iam longè à portu prouecti ſumus, in altum ea conſilia reſpicimus, quibus erat in terra locus. Non ſolent verò zelotæ à ſcopo, quem ſibi ſemel propoſuerunt, vllo ſiue diuini, ſiue humani iuris reſpectu reuocari: facileque omnes, ſi opus eſt, ad finem optatum per pietatis & humanitatis leges calcatas pergunt; quod vtinam patria noſtra ſuperiore ciuili bello minus eſſet experta. Quid magis inhumanum aut belluinum, quam præ ſtudio vindictæ in amicos & inimicos pariter ſæuire? omnes nullo diſcrimine velle perdere? Atqui Garnettus veſter à Catisbeio conſultus, eſſétne licitum, ſontes inſonteſque ſimul perdere, ſi alteri ſine alteris exſtingui non poſſent,

Impoſſibile.

Senſit ſe per illa quæ tam fuerat auſus deſperata audacia neceſſitatem ſibi impoſuiſſe.

possent, semel ita respondit in priuatis suis ædibus: *Licere, si tantum ex ea re boni prouenturum esset, quantum aliquot insontium necem compensare potest*. Iterum in Campis suburbanis, quibus à Palude nomen, in hanc sententiam: *Et posse & licere, cum sontibus insontes exsufflari, magnique adeo meriti rem fore, si id magno alicui bono Catholicis cederet*. Constat de veritate huius responsionis primum ex Actione in Proditores posteriore, & breui oratione Illustrissimi viri Domini Comitis Northamptoniæ; qui inter Primores regni sedens, & Garnettum ipsum compellans, historiam omnem hanc fusè narrauit; quæ si parum certa esset, aut aliquid dubii contineret, cur tacuit Garnettus? cur silentio suo rem approbauit & fassus est? Sed & ratione alia, clara eiusdem rei veritas est comprobata. Seruantur enim duæ ἰδιόχειροι ipsius epistolæ, quibus res omnis ingenuè exponitur. Scripta est earum epistolarum altera pridie Nonas Aprilis, altera III. Eidus mensis eiusdem. Potestne verò aliquis me docere quanam è schola Theologus hic istam doctrinam hauserit? Certè quidem, si aliqua est, quæ ita doceat, & ad hanc rabiem homines incitet, Christiana illa non est; Antichristiana est; Sathanica est. Homicida namque Sathan & nunc & à principio, verus certusque Abaddon & Apollyon. At Domini nostri Iesu Christi doctrina, toto genere ab hac diuersa, apertè cum ea pugnat. Scilicet tam diris cruciatibus deartuari discerpique innoxios cum noxiis vellet Filius Dei, Deus ipse æternus, qui olim impiorum Sodomitarum integræ vrbi veniam se indulsurum promisit, si vel decem in vniuerso populo probi & Dei timentes potuissent reperiri; qui in Euangelio suo zizaniis jubet parci, ne cum mala semente aliquid fortasse bonæ simul auellatur; qui in eodem illo salutari nuncio, vindictæ cupiditatem seuerissimè suis interdicens, exemplum mansuetudinis per totam vitam præbuit: λοιδορούμενος γὰρ οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι ἀδίκως. Neque aliud remedium aduersus

propria manu scripta.

Cùm maledicerctur non maledice-

uerſus omnes iniurias ſuos docet, niſi fugam, patientiam & preces: ut ſpe gaudentes, quod ait Apoſtolus, in tribulatione patientium pręſtantes, aſſiduęque orantes, victoriam de inimicis ſuis reportent. His ſolis armis Apoſtoli ſunt vſi, cùm prædicationis Euangelii prima per Orbem terrarum fundamenta iecerunt. Hęc ſola norant veteris Eccleſiæ Patres, cùm opus ab Apoſtolis inchoatū feliciſſimè vrgentes, *vllius ſe miſcere morti* (noſtri verba Gregorii Magni) ne tum quidem fas duxerunt, quando ad Chriſtianos ſumma iam rerum peruenerat. Nemo illorum religionem Chriſti aliquò inferre cupiens, armis rem geſſit temporalibus, aut puluerem tormentarium ſibi parauit: nemo bellum cum vllo Principe ſuſcepit, nemo dixit, ut hoc regnum ad rectam fidem conuertam, regem & vniuerſum nomen Regium inaudito proditionis exemplo occidam: tum autem quicquid in eo regno eminet ἀΐδι προϊάψω, ac ſi ita res popoſcerit, in amicos & inimicos pariter ſæuiam. Id namque Deo gratum eſt futurum & facientibus meritorium. Hęc non Chriſti aut priſcæ Eccleſiæ placita ſunt; ſed huius ſeculi aut proximorum exitiabilia inuenta. Hi fructus Hildebrandicę doctrinæ; quæ Imperatorum, Regum ac Principum petens capita, multis perſæpe Europæ prouinciis ferro flammaque ſæuiens, quod ex hiſtoriis ſcimus, horrendam vaſtitatem intulit. Quod autem Catisbeius rem primò ſic propoſuit θετικῶς, ut ad hypotheſin non deſcenderet: eſſet hoc alicuius fortaſſe momenti ad minuendum Garnetti crimen; niſi & voce in iudicio apud Dominos Delegatos, & ſcripto in epiſtolis quæ extant illius, ſępiſſimè faſſus eſſet; Catisbeii hæc verba ſtatim percuſſiſſe animum ſibi, ut repentè coniiceret, magnum aliquid, hoc eſt nefariam aliquam proditionem, ipſum cogitare. Deinde iam probauimus totius fraudis conſcium fuiſſe Garnettum, non minùs quàm complicum quemlibet. Quum igitur in ſententia ſemper ipſe manſerit, neque reſponſum vnquam

bat, cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. 1.Pet.2.23. Rom.12.12.

Orco demittam. Homer.

In theſi.

lit, cogetur agnoscere. Quod autem Apologista idem, *Solos esse dicit homines Dei amantes, quibus æquiuocatio placeat*: & aliquanto prius, cæcitatem eorum Catholicorum è vestris lamentabiliter deflet, (putes cùm legas, de primario aliquo fidei nostræ articulo agi:) qui persuaderi sibi non patiuntur, boni viri esse, nedum Christiani, æquiuocare: videndum est, quo iure hæc dicantur. Nam si appellatione æquiuocationis simplicem quandam & modestam reticentiam significet, aut dissimulationem consiliorum, in hac misera vita sæpe necessariam: planè cum ipso sentio: qui multa alibi de ista simulatione aut dissimulatione, quã magnus Auctor, πολιτικὴν ξυνυπόκρισιν nominat, disputo, eiusque fines & legitimum vsum ostendo. Verum hęc περιστατικὴ prudentia nihil quicquã prorsus commune habet cum nuper nata mentiendi arte, quam Æquiuocationis auctores docent & mordicus tuentur. Naturam huius æquiuocationis paucis hoc loco iuuat explicare: idque non è tractatu solùm de quo diximus, aut Personii scriptis, sed ipsius Garnetti verbis, quę fideliter ex illius autographo descripta sunt, & in Latinum sermonem versa. Is enim vir, quamdiu in Arce Londinensi mansit captiuus, hac consuetudine est vsus: ut siue Rex iuberet, siue Domini Delegati exigerent, aut etiam occasio alia existeret, sine vllâ difficultate sententiam suam scripto cõsignaret: vnde illa copia chartarum manauit manu ipsius exaratarum ac subscriptarum, quæ in Archiuis huius Regni diligenter seruantur. Garnettus igitur de toto hoc argumento quid sentiret explicare iussus, die Martii vicesimo anni CIↃ IↃ CVI. hoc responsum dedit. *De Æquiuocatione ita censeo. In rebus moralibus & communi vsu vitæ, quando veritas inter amicos requiritur, vti æquiuocatione haut licet: id enim societati hominum magno malo cederet. Quare huic remedio in istis nullus locus. Quoties vero de necessaria defensione agitur, deque iniuria aliqua euitanda, aut damno, aut de consequendo aliquo non parui momenti bono, sine vllo cuiusquam periculo, tum licita est æquiuocatio.* Attende

Politicam simulationem aut dissimulationem.

Temporis necessitate expressa.

mirabilem diſtinctionem. Inter priuatos non licet æquiuocare, hoc eſt, mentiri & peierare, apud magiſtratum licet, modo id ſit vtile. Deum immortalem! quæ hæc noua Theologia eſt? Nam illa, *ſine vllo cuiuſquam periculo*, videbimus deinceps, quam vim habeant in hac arte. Reuera enim non niſi ad ſpeciem adiiciuntur. Subiicit deinde Garnettus, æquiuocationis exemplum Couentrienſe, ſermonibus multorum in Anglia iactatum, ex illo Æquiuocationis tractatu, vbi ſic narratur & defenditur. *Graſſante per Angliam, peſtilentia, quidam Londino, vbi vis maxima erat mali, Couentriam venit. Ad portam vrbis occurrit magiſtratus, qui delato iureiurando ipſum interrogat, veniat necne Londino? Ille negat ſtrenuè & dictis iurieurando fidem facit.* An peccauit? Negant magiſtri in illo Tractatu. Cauſſam afferunt hanc. *Principali enim,* aiunt, *& finali propoſitæ quæſtionis ſcopo: ſcilicet, an ſic venit vt ciuitati peſtem afferret, reſponſum dedit: licet immediatus quæſtionis ſenſus fuit, ſcire vtrum Londino ſit profectus necne. De hoc bona conſcientia iurare vt poſſet, perſuaſio præſtabit, aut ſcientia certa, quam iurans habuit, vel peſtem non iam eſſe Londini, vel aerem non eſſe ibi infectum, neque prætereuntes inficere: vel ſe equo vehentem citato curſu abſque noxa tranſiiſſe.* Hæc eſt deciſio illorum magiſtrorum: qui ut illuſtrent nouam doctrinam, admirabilem proferunt theoriam, non planetarum quidem, ſed neſcio cuius abſtruſioris doctrinæ, de differentia *propoſitionis verbalis* & *reſeruationis*, ſiue *retentionis mentalis*: item de *propoſitione ſcripta* vel *mixta*. Nam hęc ſunt artis mirificę vocabula ἔντεχνα nondum apud veteres Philoſophos aut Beatos Patres, quod meminerim, mihi inuenta. Appellatur autem in hac arte, ut hoc quoque addam, Propoſitio mixta, quę partim vocis prolatione, partim ſilentio conſtat: quando animi ſenſum, partim verbis exprimimus, partim ſilentio premimus & in mente reſeruamus. Ridere licet veteres, qui crediderunt boni viri & amantis veritatis orationem cum mente debere conſentire, & ſimplicem

Propria eius artis.

tem esse: quoniam Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Homerus etiam, quem omnium ætatum sapientes sunt demirati, pueriliter cum vulgo errauit, cum sub Achillis persona grauissimè hominem detestatur, qui aliud in mente celat, aliud lingua loquitur. *Simplex est veritatis oratio.*

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

Haut minus ille mihi exosus quam janua Ditis,
Mens aliud cui tecta tegit quàm lingua loquatur.

Sed & Regius vates cum inter notas perditissimorum hominum, hanc etiam ponebat, *quod vnusquisque ad proximum suum corde & corde loquantur*, parum attendebat. Ignorabant videlicet antiqui hanc de propositione mixtâ & reseruatione mentali doctrinam, apud magistratum præcipuè vsurpandam. De qua Philosophum in Περὶ ἑρμηνείας nihil scripsisse, (is erat locus proprius vbi natura propositionum omnium explicatur:) non est mirandum. Adhuc enim tantum arcanum homines latebat: de cuius reuelatione, est quod seculo nostro gratulemur. Redeamus nunc ad Garnettum: qui in illo, de quo diximus scripto, post allatum hoc exemplum, cum superioribus magistris consentiens, rationem decisionis ita explicat. *Possum eo casu* inquit *iurare. Tunc enim rem mihi fore commodissimam, vt in urbem admittar, ex eaque re nullum damnum aut noxam posse ad Couentrienses peruenire. Nam ciuitas quidem Couentria aliud nihil spectat, quàm vt à morbo sit immunis: quæ si exploratum haberet me valere, & à pestilentia esse liberum, sine mora me admitteret.* Hæc P. Garnettus. Vbi vides cautionem superiorem non esse neglectam, ne cum alieno periculo fiat æquiuocatio. Sed quid si fallatur æquiuocans & inscius pestem secum gestet? Nam hoc sæpe euenire, ne pueri quidem ignorant. Quare res nugatoria est ista cautio. Nam exempli gratia: Fur quidam in ius vocatus est, & an sit fur interrogatus, negat se esse furem. Quidni enim? faciet namque periculi vitandi caussa. Quare *Psal. 11. 2.* *De interpretatione.*

ex superiore doctrina licet, cum hac tamen aut simili reseruatione mentali: *Non sum fur, vt in hac vrbe furtum faciam.* Simul enim apud se statuet, vrbe illa excedere: ut sine alieno periculo possit beneficio æquiuocationis frui. Sed hac cautione quam bene cauetur vrbi? Nam fieri potest, ut simulac dimissus à magistratu fuerit, oblata occasione ad ingenium redeat. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος, & ipsa olera olla legit, quod aiunt. Iterum dico, futilis, fallax & nugatoria est illa cautio. Proferamus aliud exemplum ex eodem Tractatu. Quidam post contracta sponsalia per verba de præsenti mox ad alias nuptias conuolans, fidem suam alteri sponsę similiter per verba de præsenti obligat. Vocatur in ius ad Episcopi consistorium, & præstito iureiurando verum dicere iubetur: deinde interrogatus, annon priori sponsæ per verba de tempore præsenti sese obstrinxerit: negat ille & pernegat. Quærunt Magistri, an hoc sit peccatum, & respondent sic: *Iudicis quæstio eo tendebat, vt iustum nec ne esset prius matrimonium cognosceret: quum igitur reus id matrimonium pro irrito & illegitimo haberet, nullo conscientiæ periculo, iurare potest non fecisse quod fecerat, cũ hac vtiq; retentione mẽtali, Eo animo vt id esset legitimũ matrimonium.* Quis negabit mihi quantiuis pretii esse hanc æquiuocationis doctrinam, quæ ut his quidem subtilissimis doctoribus placet, tam facile omnia secus admissa aut scelera potest excusare. Sed illud quoque fateantur omnes oportet, per hanc nouam disciplinam, ad omnia quamuis execranda μιάσματα latam patefieri non fenestram, sed ianuam: ut meritò facturi sint homines facinorosi, & ad omnem impietatem proiecti, si assertores æquiuocationis pro bene meritis patronis habuerint, & omni obseruantia coluerint. Hoc melius sequentia demonstrabunt. Est & scitum eiusdem disciplinæ, ab auctore libelli defensum, & à Garnetto ipso, cum verbis tum scriptis, quæ ipsi vidimus: Licere criminis alicuius reo peierare, & omnimodis factum negare; si ab eo interrogetur, qui auctoritatem legitimam non habet: etiam apud legitimum iudicem licere: non ta-

ipsum ferrum trahit virũ. Homer.

piacula.

non tamen ἀδιορίστως, sed cum hac exceptione, *tantisper* *indefinitè.* *dum probationes deficiunt*. Atque istud axioma egregie in rem suam vertit P. Garnettus toto iudicii sui tempore. Nam ex eius ore nulla vnquam fuit prius expressa veritas, quàm teneri se ἀφύκτως indubitatę fidei testibus aut testi- *ineuitabiliter.* moniis cognosceret. Quoniam autem Rex clementissimus quæstionem de eo per tormenta haberi vetuerat: ut aliquid fieret, nec semper lateret veritas, excogitatum est à viris prudentibus, ut Garnetto & Oldcorno Iesuitis, qui in eadem Arcis parte vicinis cubiculis seruabantur, sermones vna serendi potestas fieret, quos exciperent viri honesti ad id ministerium electi, in proximo latentes. Post hęc iussus Garnettus pro tribunali sese sistere, & an vllum sibi cum Hallo siue Oldcorno fuisset colloquium interrogatus, petitione etiam adiecta, ut sine æquiuocatione verum diceret; *pertinacissimè per animi sui salutem iurans, negauit, idq́; toties cum tantis tamq́; horrendis execrationib. repetiit, vt audientium animis graue vulnus infligeret*. Non mea sunt hęc verba, sed viri Illustrissimi Domini Comitis Salisburiensis, ipsum Garnettum compellantis, cùm inter quinque Illustrissimę dignitatis Comites vnà cum aliis primariis totius regni viris iudex in ea caussa sederet. Mox ut Halli cōfessione & testimoniis eorum qui sermones exceperant, irretitum vndique se teneri Garnettus animaduertit; pudore suffusus miser senex, ueniam delicti sic petiit, ut beneficio æquiuocationis id sibi licere contenderet. Nam dixit: *cùm aliquis de crimine à magistratu interrogatur, is magistratui respondere, antequam testes fuerint producti, non tenetur: quia nemo tenetur prodere seipsum*. Atque hæc constans fuit illius sententia, in qua semper mansit, omnia pernegans, & facti rationem hanc postea afferens. Quadam etiam die magistratum vltro accusare ausus est, quod legitimis probationibus instructus, non esset veritus ipsum interrogare. Rem exponam pluribus, ex scriniis publicis. Die vicesimo septimo Aprilis interrogatus per presbyteratum suū, rectène fecisset quando coram magistratu negauit, mani-

bus etiam appositis (nempe sacro Euangelii codici) se neque nuncium misisse, neque scripsisse ad Tesmundum siue Greenwellum Iesuitam : ex quo vnà fuerant Coughtonę : quum sciret id esse falsum, Respondit: *Nihil se fecisse non legitimum : sed magistratus rem illegitimam fecisse & malam : qui de eiusmodi rebus se interrogarint per presbyteratum suum, quando ipsi literas à se scriptas haberent. Neq. enim fuisse animũ sibi eas denegare : siquidem sciuisset eas in potestatem magistratus deuenisse. Nunc quia crederet illas literas non esse interceptas, rem negasse, idque fieri à se legitimè potuisse.* Ecce rem nouam, noua iura. Reus Maiestatis magistratibus præscribit, quo pacto de sceleribus suis debeat interrogari : & si non pareatur à magistratu, grauissime cum eo expostulat. Satis istud quidem pro imperio : nisi quod per hanc præstigiarum plenam doctrinam *nouus seclorum nascitur ordo*, ac propterea Ἄνω ποταμῶν χωροῦσι πηγαί. Legi etiam scriptum aliud, Garnetti responsiones quasdam continens ad varias ipsi propositas quæstiones die decima Aprilis, vbi leguntur hæc ipsius verba. *Si quis suscepit aut suscepturus est consilium Regis occidendi, is non tenetur verum fateri, licet adducatur ad legitimum magistratum, donec probationes extiterint ad conuincendum ipsum idoneæ.* Credo te, mi Fronto, pro tua humanitate, inhorruisse : doctrinâ enim istâ ne excogitari quidem alia efficacior videtur posse, ad tollendos Principes & vniuersæ hominum societatis iura conturbanda. Existimo etiam, satis te iam ex iis quæ diximus cognoscere, quale genus monstri sit illa Æquiuocatio, quã Theologi Pontificii, ac præsertim Iesuitæ, in hoc regno tam acriter defenderunt. Vnum tamẽ adhuc cũ primis memorabile exemplum afferã ; ut eò melius intelligas defensores

fluuiorum fontes tēdunt in superiora.

& ap-

& approbatores æquiuocantis doctrinę, quale sit hominum genus, quàm veritatis & fidei inimicum, & Dei, qui est ipsa veritas, in ipso etiam mortis articulo contemnens. Accipe igitur veram historiam, & ex vno disce omnes. Franciscus quidam Treshamus fuit, inter proditores non obscurus; qui post coniurationem Catisbeianam captus & à magistratu iussus dicere, siquid de coniurationibus aduersus regnum sciret: respondit; sibi hoc compertum esse, conspirationis sub mortem Elisabethæ initæ, quâ Regis Hispaniarum copiæ aduocabantur contra Serenissimum Regem Iacobum, Garnettum fuisse cum primis auctorem: neque hoc magistratus nesciebat: nam Garnettus ipse, diplomate fretus, quo priorum delictorum omnium veniam mense Ianuario anni CIↃ IↃ CIV. à Regia Maiestate impetrauerat, non grauatè & Dominis Delegatis, & aliis etiam, id ipsum erat confessus non semel. Sed id Treshamus ignorabat: qui paullò post naturali morte publicum supplicium lucrifaciens, tribus duntaxat antequam ageret animam horis, suasu, ut creditur, vxoris, famulo scriptum dictauit, atque ipse manu moribundâ subscripsit: quo priorem confessionem verissimam, & ex certa scientia profectam, antiquabat; perque salutem animæ suę iurans confirmabat, se Garnettum ipsis sedecim minimum annis proximis non vidisse. Mandauit etiam, ut hæc charta se mortuo ad Dominum Comitem Salisburiensem deferretur: uti iusserat factum est, & delata charta; eaque per eundem Illustrissimum prudentissimumque Comitem Garnetto pro tribunali ostensa. Qui sæpius iam, ut modo dicebamus, coram illo maximorum virorum consessu fassus, negotii illius Hispaniensis participem se fuisse: nouo casu deprehensus hæsit, iudicium suum silentio tegens. Sed nō est passus solertissimę industrię Comes ipsum tacēdo Dominis Delegatis illudere. Itaq; Garnettum interrogauit de Threshami facto quid iudicaret. Qui respondens,

Verisimile est, ait, *æquiuocationis beneficio ipsum vti voluisse.* Et hæc quidem de ista re in Actis. Sed nolo prętermittere vberiorem eiusdem super hoc Treshami facto responsionem, quam inter chartas, quę mihi iubente Rege sunt communicatæ, inueni. Ait ibi: videri quidem sibi exemplum Treshami non temerè esse imitandum: putare se tamen ignorantiam hominis excusare ipsum posse. Nihil enim fecisse, nisi quod ritè se facere posse existimaret. Nō probare se, quod nulla necessitate exigente, vltro ad æquiuocationem tam abruptam prosilierit: quum pręsertim de proditione, re grauissima, ageretur. *Verùm si quis quærat*, inquit, *an liceat in ipso mortis articulo Treshami æquiuocantis exemplum imitari, vrgente aliqua necessitate, vt periculo amici, sanè licet. Idque probare possumus argumento à Confessionibus ducto. Nam Theologi consentiunt, posse quædam in Confessione omitti, quoties notabile aliquod periculum immineat, si confitens omnia sigillatim exposuerit, quorum est sibi conscius. Atque hoc ius, ait, quum durante vita vnicuique fas sit vsurpare, cur non etiam à moriente vsurpetur?* Vides quam non ægrè potuerit hic Pater adduci, ut in ipso momento quo ad iudicium Dei se sisteret, ęquiuocatione homines falleret: atque ut ego interpretor veritati simul & Præsidi veritatis Deo, renuntiaret. Nam quia commune nihil habent veritas & mendacium: qui ludicris fretus argutiis ad eius castra palàm transit, de quo scriptum est, ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, annon manifestè à Domino nostro Iesu Christo desciscit, qui est αὐτοαλήθεια, & qui ut suos amori veri assuefaceret præceptum dedit, *Sit vester sermo, Est aut Non.* Porrò ęquiuocandi disciplina nō hoc solum permittit hominibus, ut simplici affirmatione mentiantur: sed etiam ut fidei faciendę gratia nihil eorum prætermittant, quæ inter mortales eò valere censentur. Iurabunt igitur, sacra Euangelia tangent, & quiduis aliquid facient; atque adeo si opus sit, sumptione corporis Christi, horresco referens, mendacium firmabunt. Quo auctore hoc probabis? inquies. Illo ipso de quo nobis ser-

Mendax est & pater eius. Ioh. 8. 44.
Ipsa veritas.
Matth. 6. 37.

mo: vestro, inquam, Garnetto; qui die quadam conuictus, multa apud Cognitores suæ caussæ esse mentitus, reductus in Arcem, & postea ibidem interrogatus, ecquid pœniteret artis infamis, & an id seriò licitum crederet? an pro tempore, necessitate premente, illa diceret? ipse manu sua responsi loco in charta quadam hæc scripsit, ut erat illi mos, & interrogantibus tradidit. This I acknowledge to be according to mine opinion and the opinion of all the Schoolemen: and our reason is, for that in cases of lawfull equiuocation, the speech by equiuocation being saued from a lie, the same speech may be without periury confirmed by oath, or by any other way, though it were by receiuing the Sacrament, if iust necessity so require. Henry Garnet. Hæc sunt ipsissima Garnetti verba, quæ ex autographo ipsius descripsi & fidei meæ caussa hic apposui. Sonant autem hæc si Latinè reddantur, sic. *Hoc ego agnosco esse consentiens opinioni meæ & omnium Scholasticorum:* (vidi aliud autographon Garnetti in eandem sententiam, vbi erat, of all Diuines of our side, *Omnium Theologorum partium nostrarum*, quod nomen multo est augustius, quàm Scholasticorum) *Et ratio eorum est, quod vbi de legitima æquiuocatione agitur, sermo qui per æquiuocationem liberatur à mendacio, idem etiam per iusiurandum sine periurio potest confirmari, & per quemuis alium in eam rem vsitatum modum: quamuis id fuerit per sumptionem Sacramenti, si iusta necessitas ita requirat. Henricus Garnettus.* Habes q̃ æquiuocationẽ Garnettus defenderit, & quàm præfractè illã defenderit. Apologista verò & mendax Cretensis, qui Æquiuocationẽ prolixè defendunt, & eius exempla etiã in Sacris literis conãtur inuenire & in Patribus: si de ea q̃ hactenus exposuimus mẽtiendi apud magistratũ & peierandi noua arte intelligunt, eos ego nõ dubito, nisi maturè pœniteant, impietatis suæ & manifestæ blasphemiæ pœnas Deo Opt. Maximo & veritatis acerrimo vindici esse olim daturos. Optarem posse hic desinere, & ingrato mihi sermoni finem imponere. Sed non possum. Restat enim crimen aliud Gar-

netti omnium longè grauissimum. Nisi quis fortasse pro leui ducendum putet, rerum sacrarum profanationem adeo horrendam, ut Sacramenta, quę diuinitus ad salutem hominum sunt instituta, ut essent gratiæ instrumenta, canales & σφραγῖδες, ad scelus inexpiabile confirmandum, & regni huius euersionem sanciendam adhiberentur. Quid sanctius religio Christiana habet sacrosanctâ Eucharistiâ? de qua pii Patres Ecclesiæ veteris, Græci pariter & Latini, ne mentionem quidem facere paullo apertius vnquam sunt ausi, nisi omnes prius exclusissent profanos homines, aut non Christianos, vel etiam Semichristianos, id est, Catechumenos. Hæc tamen res tam sancta & mysterium οὕτω φρικτὸν, οὕτως ἄχραντον, ad coniurationem puluerariam promouendam & fidem complicum adstringendam, passim à Iesuitis totius negotii administris est adhibitum. Certissimum est, & principio statim, ut quisque ad societatem infandi criminis est admissus, eum sumptâ Eucharistiâ ad seruandum silentium fidem suam obstrinxisse: & postea non semel in eundem finem hoc Sacramentum esse repetitum. Extant probationes in Actis, quas prætermitto. Garnettum autem hoc non ignorasse, sed potius, ut rem piam imperasse, vel proxima verba quæ ex illius manu descripsimus, clarissimè euincunt. Nam qui ad mendacia & periuria apud Iudicem stabilenda, corpus Christi sine periculo sumi posse δογματικῶς definit; cur ad silentii fidem faciendam idem nolit fieri, ratio nulla dici potest. Hæc verò plus quàm barbara immanitas quàm è diametro pugnet cum doctrina Euangelica, quid attinet dicere? Dominus quidem noster Iesus Christus, ut extaret in Ecclesia sua semper recens & viua eorum memoria, quæ pro sua inenarrabili bonitate in gratiam humani generis passus est εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, quando peccata nostra sustulit in crucem, & τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἐξήλειψεν αὐτοῖς δόγμασι, reatum, inquam, nostrum vnà cum legis sanctionibus quæ

Adeo pauendum, adeo non temerandum.

in remissionem peccatorũ. Col. 2. 14.

quæ nos peragebant reos, peremit; ſacramentum hoc auguſtum & ζωοποιὸν inſtituit: iſti verò zelotæ, quaſi eſ- *Viuificũ.* ſet cœna Domini ſymbolum furoris & ſceleris, & incentiuum ad cædes & parricidia, à participatione diuini myſterii diabolicam coniurationem ſunt auſpicati. Atque ut Regem, Regiam domum, & non pauca millia hominum innocentiſſimorum, in commune congregatorum, animoſius delerent, ad altare conuenerunt, ſacra peregerunt, Communionem ſumpſerunt. Iam quũ tanta cura doceat nos Apoſtolus, ut ſeuero peccatorum noſtrorum examine & non ficta pœnitentia pręparati, ad *1. Cor. 11.* ſacram menſam accedamus, niſi volumus, pro pane be- *27.* nedictionis, pignus æternæ damnationis noſtrę comedere: Zelotæ iſti, quaſi vellent Dominum noſtrum in partem ſceleris vocare, (abſit verbo blaſphemia) per ipſum myſtici huius panis interuentum nouæ & inauditæ feritatis nouo reatu ſeſe obligarunt. Hoc videlicet eſt, quod Paulus pręcipiebat, συνέρχεσθαι εἰς τὸ κρεῖττον, non autem εἰς τὸ *Conueni-* ἧττον. Tu, Fronto eruditiſſime, qui Theologus es, & in *re in me-* *lius, non* Patrum, præſertim Græcorum, lectione verſatiſſimus, im- *in peius.* pietatis huius magnitudinem, quam nulla vis humani in- *1. Cor. 11.* genii, nulla verborum facundia ſatis expreſſerit, optime *17.* omnium intelligis. Quod ſi poſſet aliquid ex vniuerſa hiſtoria Eccleſiaſtica, aut Patrum monumentis, proferri ad nefariæ huius profanationis defenſionem, tu profectò, ſi quis alius, poſſes zelotarum cauſſam hac in parte adiuuare. Sed non vereor, ne id vel tu ſis facturus, vel quiſquam mortalium. Nouum hoc quoque inuentum eſt: Hildebrandicę doctrinæ hic quoque eſt ſurculus. Quid nunc commemorem preces & ſupplica Catholicis à Garnetto ſub tempus perficiendæ proditionis indicta, ut magnum inceptum, promouendæ religioni Catholicæ ſuſceptum, ad felicem exitum produceretur? Scilicet verè Catholica religio, hoc eſt vera, ſcelere tanto vt promoueatur opus habet. Pudeat Chriſtianos impietatis tam manifeſtę, tam proiectæ. Turcas non Catholicos decet

hęc ſententia. Sane ipſe Garnettus cum poſtea à Magiſtratu interrogaretur, qua fronte auſus eſſet ad precationẽ adeo deteſtandam ouibus ſui gregis præire, facti pudendi infamiam à ſe amoliri quoquo modo eſt conatus. Dixit enim; ſe orationes illas fieri iuſſiſſe, nõ eo animo, ut ex ſententia proditorum, ſed potius, ut contra proditorum mẽtem res eueniret, vtque eo pacto ſaluti Regis ac regni conſuleretur. Puerile iſtud quidem commentum fuit: ſed quo tunc maluit tamen vti, quàm fateri vſque adeo abominandæ rei auctorem ſe fuiſſe. Apologiſta verò qui factum negat, ſolemnia delirat, & de re ſibi incomperta temerè affirmans, ridiculè ſibi credi poſtulat. Legat Torturam Torti, à viro maximo conſcriptum opus, & ſibi reſponſum putet. Venio nunc ad genus aliud profanationis rei ſanctæ. Certè ad finem ſanctum ab Antiſtitibus religionis Catholicæ ante plura ſecula inſtitutæ. Confeſſionẽ dico: cuius rigidam neceſſitatem, quæ apud vos obtinet, Eccleſia Anglicana molliendam ſibi certo conſilio putauit: rem quidẽ ipſam neq; ſuſtulit vlla vnquam lege, neq; damnauit. At vos qui Sacramenti loco eam habetis, non minùs quàm Baptiſmum, aut Euchariſtiam, magna omnino reuerentia eam tractare, & finis ſemper meminiſſe oportuit, cuius gratia fuit inuenta: neque quicquam committere, cur homines ſibi perſuadeant, alio fine eam hodie à vobis exerceri, quàm fuerit olim inſtituta. Nam ſi hodierna Confeſſio modo & fine diuerſa eſt ab antiqua: quî poteſt, ſaluo pudore, ut antiqua defendi? Hac tamen in parte, quàm grauiter, quàm odioſè peccari hodie à veſtris ſoleat, nemo iam ignorat, quippe eò dudum eſt ventum, ut Confeſſio multis telum ſit ad mala peragenda efficaciſſimum. Quamobrem hocce animarum pharmaco malè vtendo (bonos & pios ſemper excipio) id aſſequuti eſtis, ut non dicam αὐθάδεις quidam & δύσκολοι, quibus vinum vetus prę nouo haut ſapit: ſed pręcipui admiratores antiquorum inſtitutorum dubitent: ſitne Eccleſiæ conducibilius futurum, nec ne, confeſſionem illam arcanam penitus

Sui iudicii homines & moroſi.

tus

tus esse sublatam, quàm ita exerceri, ut à non paucis sit hodie factiosis & malè curiosis. Caussas huius dubitationis grauissimas possem commemorare hoc loco, & illustribus exemplis confirmare, si à proposito vellem digredi. Nunc,aliis omissis, ea duntaxat commemorabo, quæ ad institutum sermonem faciunt. Spero autem, si me non fallit iudicium de tuo candore meum, non magis tibi, quàm Serenissimo Regi probatum iri, quod ex simplici & vera narratione mea hic gestum esse intelliges. Apologistam etiam, scio, & alios tenebriones damnabis, quos non pudet scribere, Garnettum non aliam ob caussam supplicio fuisse affectum, nisi quia sigillum Confessionis violare noluerit. Nam ille quidem, nulla vi corpori eius adhibita, violauit; si violare sigillum est, rem,quam in confessione te dicas accepisse, efferre; quod fecisse ipsum sæpius,atque omnia esse confessum,antea probauimus. Sed non in hoc peccatum illius consistit. Peccauit enim Garnettus etiam circa Confessionem, primò profanatione nominis, quod in magna veneratione, utpote Sacramenti (sic enim doceris) esse illi debuerat: deinde falsæ doctrinæ & periculosissimæ assertione. De vtroq; paucis dicam. Quemadmodum igitur si quis communes epulas, aut conuiuium à facinorosis hominibus ad statuendum de patrando scelere conditum, Eucharistiam appellet, ac κυριακὸν δεῖπνον; *Dominicā cœnam.* caussa dici non possit, quin profanatione nominis sacro sancti reatum magni criminis & ingentis impietatis sit cōtracturus: ita Garnettum, qui sermones inter se & Greenwellum de coniuratione habitos, & consuetudines crebras Confessionis nomine velabat, nemo pius profanationis crimine absoluerit. Nam quid Confessioni commune cum deliberatione plures dies continuata, & sępius repetita super modo & rationibus pulueraria coniurationis ad finem optatum perducendæ? Confessio, q̄ equidem sciam, enumeratione seria constat prætcritarum offensarum, & confitentis pœnitentia non ficta, nec non consolatione & absolutione confessarii. Horum vbi nihil

omni humanitatis sensu est alienus, qui vel sola recordatione harum rerum non afficiatur? Impius vero sit oportet, cui non doleat pietatem Christianam, & Domini nostri Iesu Christi pręcepta fuisse illis ludibrio, qui de nomine eius adorando, propriam sibi appellationem vindicabant. Nec multo minus noua aut minus detestanda doctrina est, de confessione non detegenda, ne in caussa quidem Maiestatis, & præsenti Regis ac regni periculo; quam Garnettus idem animosissimè defendebat: immo vero cuius gratia, fabula illa ficta est de Greenwelli confessione. Nam eo totus hic mimus spectabat, ut colorem saltem dicere aliquem Garnettus posset, si quando esset ab ipso quæsitum, cur in tanto Regis & Patrię periculo siluisset. Quia enim norat Garnettus, simplices Catholicos & minimè factiosos consilium proditionis non probaturos, non dubitabat futurum, ut multis daretur occasio secius de religione Catholica vestra existimandi, & Societatem, cum primis Iesuiticam, detestandi, si esset euulgatum, ipsum sceleri cõsensisse, & participem omnium fuisse: cum liber erat, summa semper diligentia cauit, (sicut ipse in multis suarum scriptionum locis narrat,) ne quisquam è populo resciret, suis consiliis proditores vti. Ideo Catisbeius coram aliis rem in abstracto, ut loquuntur, proponit, ideo etiam simulatur confessio, multaque alia per simulationem geruntur. Postea vero quàm doli omnes patuerunt; obseruatum est, Garnettum non adeo de vita sua seruanda fuisse sollicitum, ac de damno, quod vestram & religionem & Societatem non dubitabat accepturas, si semel quæ ipse in hoc negotio & alii Iesuitę gesserant, palàm essent facta. Vt igitur aliquid haberet quod apud simpliciores prætexeret, tuebatur totis ingenii viribus, Sigillum Confessionis ne in tam enormi quidem proditione esse violandum: neque vllam posse existere satis iustam caussam, cur accepta in confessione vllo pacto indicarentur. Acta narrant, Illustrissimum Comitem Nottinghamiæ, die quodam Garnettum pro tribunali ita interrogasse. *Si quis mane apud*

ipsum

ipſum confiteretur, ſe die ſequenti Regem pugione transfixurum, an putaret rem ſibi occultandam? Garnettum affirmaſſe, neque aliud quicquam addidiſſe. Sed in ſcriptis ſchedis inuenio eundem ſuper hoc ipſo interrogatum, pleniùs reſponſum dediſſe, hoc pacto. *Quod quæritur ſi in Confeſſione proditio fuerit detecta, cum præſenti periculo Regis & Regni coniuncta, niſi confeſtim prouideatur, quia Confitens neque pœnitentia vlla tangitur, neq; propoſitum velit mutare, an poſſit Presbyter eam reuelare? Reſpondeo, Non poterit quidem abſolui qui confitetur: verùm ſi clauibus Eccleſiæ idem ſe ſubijciat, tunc obligat Sigillum Confeſſionis. Tenetur tamen Presbyter omnes rationes mali impediendi tentare.* Quid hic appellat *Clauibus Eccleſiæ ſe ſubiiçere*? quum ponatur cõfitentem non pœnitere & omnino velle ſcelus perficere? Nam ſi Eccleſiæ obſequi paratum ſe oſtendat, pœnitebit vtique, & ab incepto deſiſtet, neque enim cędem, opinor, Eccleſia ſuadebit: tunc autem nullum periculum. Quare, aut ego non capio hoc tam ſubtile, aut hic Doctor reſpondere ad propoſitam quæſtionem aſtu declinauit. Et eſſet quidem aliquid, quod hic dicitur de cura diligentiſſimè adhibenda à presbytero, quo ne malum eueniat: neque enim confitentem indicari προηγουμένως, & ſimpliciter petimus, ſed ut deſtinato ſceleri obuiam eatur: niſi conſtaret certa experientia, Zelotas hodiernos non ſolũ confitentem non indicare, ſed etiam ſcelus ipſum adiuuare potius, quàm impedire. Appello teſtem Garnettum ipſum. Nam hic non è plebe homo, ſed Theologus & Pater Ieſuita, quid fecit, quid vel ſolum tentauit, quo minus execrabilis coniuratio exitum haberet? Enimuero hoc quoque paradoxum, de confeſſionis ſigillo, ne in cauſſa quidem Maieſtatis, & præſentiſſimo periculo Regis & Reipublicę non reſignando, nouum eſt & Hildebrandicę doctrinæ appendix non pœnitenda. Dogma eſſe nouum liquet ex eo, quod neque in ſcriptis Prophetarum aut Apoſtolorum, neque in Patribus antiquis aut priſcis Conciliis, vllum eius vel tenuiſſimum veſtigium

fine præcipuo.

bus etiam appositis (nempe sacro Euangelii codici) se neque nuncium misisse, neque scripsisse ad Tesmundum siue Greenwellum Iesuitam : ex quo vnâ fuerant Coughtonę : quum sciret id esse falsum, Respondit: *Nihil se fecisse non legitimum : sed magistratus rem illegitimam fecisse & malam : qui de eiusmodi rebus se interrogarint per presbyteratum suum, quando ipsi literas à se scriptas haberent. Neq. enim fuisse animũ sibi eas denegare : siquidem sciuisset eas in potestatem magistratus deuenisse. Nunc quia crederet illas literas non esse interceptas, rem negasse, idque fieri à se legitimè potuisse.* Ecce rem nouam, noua iura. Reus Maiestatis magistratibus præscribit, quo pacto de sceleribus suis debeat interrogari : & si non pareatur à magistratu, grauissime cum eo expostulat. Satis istud quidem pro imperio : nisi quod per hanc præstigiarum plenam doctrinam *nouus seclorum nascitur ordo*, ac propterea Ἄνω ποταμῶν χωροῦσι πηγαί. Legi etiam scriptum aliud, Garnetti responsiones quasdam continens ad varias ipsi propositas quæstiones die decima Aprilis, vbi leguntur hæc ipsius verba. *Si quis suscepit aut suscepturus est consilium Regis accidendi, is non tenetur verum fateri, licet adducatur ad legitimum magistratum, donec probationes extiterint ad conuincendum ipsum idoneæ.* Credo te, mi Fronto, pro tua humanitate, inhorruisse : doctrinâ enim istâ ne excogitari quidem alia efficacior videtur posse, ad tollendos Principes & vniuersæ hominum societatis iura conturbanda. Existimo etiam, satis te iam ex iis quæ diximus cognoscere, quale genus monstri sit illa Æquiuocatio, quã Theologi Pontificii, ac præsertim Iesuitæ, in hoc regno tam acriter defenderunt. Vnum tamẽ adhuc cũ primis memorabile exemplum afferã; ut eò melius intelligas defensores

fluuiorum fontes tēdunt in superiora.

& ap-

& approbatores æquiuocantis doctrinę, quale sit hominum genus, quàm veritatis & fidei inimicum, & Dei, qui est ipsa veritas, in ipso etiam mortis articulo contemnens. Accipę igitur veram historiam, & ex vno disce omnes. Franciscus quidam Treshamus fuit, inter proditores non obscurus; qui post coniurationem Catisbeianam captus & à magistratu iussus dicere, siquid de coniurationibus aduersus regnum sciret: respondit; sibi hoc compertum esse, conspirationis sub mortem Elisabethæ initæ, quà Regis Hispaniarum copiæ aduocabantur contra Serenissimum Regem Iacobum, Garnettum fuisse cum primis auctorem: neque hoc magistratus nesciebat: nam Garnettus ipse, diplomate fretus, quo priorum delictorum omnium veniam mense Ianuario anni cIɔ Iɔ cIV. à Regia Maiestate impetrauerat, non grauatè & Dominis Delegatis, & aliis etiam, id ipsum erat confessus non semel. Sed id Treshamus ignorabat: qui paullò post naturali morte publicum supplicium lucrifaciens, tribus duntaxat antequam ageret animam horis, suasu, ut creditur, vxoris, famulo scriptum dictauit, atque ipse manu moribundâ subscripsit: quo priorem confessionem verissimam, & ex certa scientia profectam, antiquabat; perque salutem animæ suę iurans confirmabat, se Garnettum ipsis sedecim minimum annis proximis non vidisse. Mandauit etiam, ut hæc charta se mortuo ad Dominum Comitem Salisburiensem deferretur: uti iusserat factum est, & delata charta; eaque per eundem Illustrissimum prudentissimumque Comitem Garnetto pro tribunali ostensa. Qui sæpius iam, ut modo dicebamus, coram illo maximorum virorum consessu fassus, negotii illius Hispaniensis participem se fuisse: nouo casu deprehensus hæsit, iudicium suum silentio tegens. Sed nō est passus solertissimę industrię Comes ipsum tacēdo Dominis Delegatis illudere. Itaq; Garnettum interrogauit de Threshami facto quid iudicaret. Qui respondens,

Verisimile est, ait, *æquiuocationis beneficio ipsum uti voluisse.* Et hæc quidem de ista re in Actis. Sed nolo prętermittere vberiorem eiusdem super hoc Treshami facto responsionem, quam inter chartas, quę mihi iubente Rege sunt communicatæ, inueni. Ait ibi: videri quidem sibi exemplum Treshami non temerè esse imitandum: putare se tamen ignorantiam hominis excusare ipsum posse. Nihil enim fecisse, nisi quod ritè se facere posse existimaret. Nō probare se, quod nulla necessitate exigente, vltro ad æquiuocationem tam abruptam prosilierit: quum pręsertim de proditione, re grauissima, ageretur. *Verùm si quis quærat*, inquit, *an liceat in ipso mortis articulo Treshami æquiuocantis exemplum imitari, vrgente aliqua necessitate, ut periculo amici, sanè licet. Idque probare possumus argumento à Confessionibus ducto. Nam Theologi consentiunt, posse quædam in Confessione omitti, quoties notabile aliquod periculum immineat, si confitens omnia sigillatim exposuerit, quorum est sibi conscius. Atque hoc ius, ait, quum durante vita vnicuique fas sit vsurpare, cur non etiam à moriente vsurpetur?* Vides quam non ægrè potuerit hic Pater adduci, ut in ipso momento quo ad iudicium Dei se sisteret, ęquiuocatione homines falleret: atque ut ego interpretor veritati simul & Præsidi veritatis Deo, renuntiaret. Nam quia commune nihil habent veritas & mendacium: qui ludicris fretus argutiis ad eius castra palàm transit, de quo scriptum est, ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, annon manifestè à Domino nostro Iesu Christo desciscit, qui est αὐτοαλήθεια, & qui ut suos amori veri assuefaceret præceptum dedit, *Sit vester sermo, Est aut Non.* Porrò ęquiuocandi disciplina nō hoc solum permittit hominibus, ut simplici affirmatione mentiantur: sed etiam ut fidei faciendę gratia nihil eorum prætermittant, quæ inter mortales eò valere censentur. Iurabunt igitur, sacra Euangelia tangent, & quiduis aliquid facient; atque adeo si opus sit, sumptione corporis Christi, horresco referens, mendacium firmabunt. Quo auctore hoc probabis? inquies. Illo ipso de quo nobis sermo:

Mendax est & pater eius. Ioh. 8. 44.
Ipsa veritas.
Matth. 6. 37.

mo: vestro, inquam, Garnetto; qui die quadam conuictus, multa apud Cognitores suæ caussæ esse mentitus, reductus in Arcem, & postea ibidem interrogatus, ecquid pœniteret artis infamis, & an id seriò licitum crederet? an pro tempore, necessitate premente, illa diceret? ipse manu sua responsi loco in charta quadam hæc scripsit, ut erat illi mos, & interrogantibus tradidit. This Iacknowledge to be according to mine opinion and the opinion of all the Schoolemen: and our reason is, for that in cases of lawfull equiuocation, the speech by equiuocation being saued from a lie, the same speech may be without periury confirmed by oath, or by any other way, though it were by receiuing the Sacrament, if iust necessity so require. Henry Garnet. Hæc sunt ipsissima Garnetti verba, quæ ex autographo ipsius descripsi & fidei meæ caussa hic apposui. Sonant autem hæc si Latinè reddantur, sic. *Hoc ego agnosco esse consentiens opinioni meæ & omnium Scholasticorum:* (vidi aliud autographon Garnetti in eandem sententiam, vbi erat, of all Diuines of our side, *Omnium Theologorum partium nostrarum*, quod nomen multo est augustius, quàm Scholasticorum) *Et ratio eorum est, quod vbi de legitima æquiuocatione agitur, sermo qui per æquiuocationem liberatur à mendacio, idem etiam per iusiurandum sine periurio potest confirmari, & per quemuis alium in eam rem vsitatum modum: quamuis id fuerit per sumptionem Sacrameni, si iusta necessitas ita requirat. Henricus Garnettus.* Habes q̃ ęquiuocationē Garnettus defenderit, & quàm præfractè illā defenderit. Apologista verò & mendax Cretensis, qui Æquiuocationē prolixè defendunt, & eius exempla etiā in Sacris literis conātur inuenire & in Patribus: si de ea q̃ hactenus exposuimus mētiendi apud magistratū & peierandi nova arte intelligunt, eos ego nō dubito, nisi maturè pœniteant, impietatis suæ & manifestę blasphemiæ pœnas Deo Opt. Maximo & veritatis acerrimo vindici esse olim daturos. Optarem posse hic desinere, & ingrato mihi sermoni finem imponere. Sed non possum. Restat enim crimen aliud Gar-

netti omnium longè grauissimum. Nisi quis fortasse pro leui ducendum putet, rerum sacrarum profanationem adeo horrendam, ut Sacramenta, quę diuinitus ad salutem hominum sunt instituta, ut essent gratiæ instrumenta, canales & σφραγῖδες, ad scelus inexpiabile confirmandum, & regni huius euersionem sanciendam adhiberentur. Quid sanctius religio Christiana habet sacrosanctâ Eucharistiâ? de qua pii Patres Ecclesiæ veteris, Græci pariter & Latini, ne mentionem quidem facere paullo apertius vnquam sunt ausi, nisi omnes prius exclusissent profanos homines, aut non Christianos, vel etiam Semichristianos, id est, Catechumenos. Hæc tamen res tam sancta & mysterium ὅτω φρικτὸν, ὅτως ἄχραντον, ad coniurationem puluerariam promouendam & fidem complicum adstringendam, passim à Iesuitis totius negotii administris est adhibitum. Certissimum est, & principio statim, ut quisque ad societatem infandi criminis est admissus, eum sumptâ Eucharistiâ ad seruandum silentium fidem suam obstrinxisse: & postea non semel in eundem finem hoc Sacramentum esse repetitum. Extant probationes in Actis, quas prætermitto. Garnettum autem hoc non ignorasse, sed potius, ut rem piam imperasse, vel proxima verba quæ ex illius manu descripsimus, clarissimè euincunt. Nam qui ad mendacia & periuria apud Iudicem stabilenda, corpus Christi sine periculo sumi posse δογματικῶς definit; cur ad silentii fidem faciendam idem nolit fieri, ratio nulla dici potest. Hæc verò plus quàm barbara immanitas quàm è diametro pugnet cum doctrina Euangelica, quid attinet dicere? Dominus quidem noster Iesus Christus, ut extaret in Ecclesia sua semper recens & viua eorum memoria, quæ pro sua inenarrabili bonitate in gratiam humani generis passus est εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, quando peccata nostra sustulit in crucem, & τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἐξήλειψεν αὐτοῖς δόγμασι, reatum, inquam, nostrum vnà cum legis sanctionibus,

Adeo pauendum, adeo non temerandum.

in remissionem peccatorũ. Col. 2. 14.

quæ

quæ nos peragebant reos, peremit; ſacramentum hoc auguſtum & ζωοποιὸν inſtituit: iſti verò zelotæ, quaſi eſſet cœna Domini ſymbolum furoris & ſceleris, & incentiuum ad cædes & parricidia, à participatione diuini myſterii diabolicam coniurationem ſunt auſpicati. Atque ut Regem, Regiam domum, & non pauca millia hominum innocentiſſimorum, in commune congregatorum, animoſius delerent, ad altare conuenerunt, ſacra peregerunt, Communionem ſumpſerunt. Iam quũ tanta cura doceat nos Apoſtolus, ut ſeuero peccatorum noſtrorum examine & non ficta pœnitentia pręparati, ad ſacram menſam accedamus, niſi volumus, pro pane benedictionis, pignus æternæ damnationis noſtrę comedere: Zelotæ iſti, quaſi vellent Dominum noſtrum in partem ſceleris vocare, (abſit verbo blaſphemia) per ipſum myſtici huius panis interuentum nouæ & inauditæ feritatis nouo reatu ſeſe obligarunt. Hoc videlicet eſt, quod Paulus pręcipiebat, συνέρχεσθαι εἰς τὸ κρεῖττον, non autem εἰς τὸ ἧττον. Tu, Fronto eruditiſſime, qui Theologus es, & in Patrum, præſertim Græcorum, lectione verſatiſſimus, impietatis huius magnitudinem, quam nulla vis humani ingenii, nulla verborum facundia ſatis expreſſerit, optime omnium intelligis. Quod ſi poſſet aliquid ex vniuerſa hiſtoria Eccleſiaſtica, aut Patrum monumentis, proferri ad nefariæ huius profanationis defenſionem, tu profectò, ſi quis alius, poſſes zelotarum cauſſam hac in parte adiuuare. Sed non vereor, ne id vel tu ſis facturus, vel quiſquam mortalium. Nouum hoc quoque inuentum eſt: Hildebrandicę doctrinæ hic quoque eſt ſurculus. Quid nunc commemorem preces & ſupplica Catholicis à Garnetto ſub tempus perficiendæ proditionis indicta, ut magnum inceptum, promouendæ religioni Catholicæ ſuſceptum, ad felicem exitum produceretur? Scilicet verè Catholica religio, hoc eſt vera, ſcelere tanto vt promoueatur opus habet. Pudeat Chriſtianos impietatis tam manifeſtę, tam proiectæ. Turcas non Catholicos decet

hæc

Viuificũ.

1. Cor. 11. 27.

Conuenire in melius, non in peius. 1. Cor. 11. 17.

hęc ſententia. Sane ipſe Garnettus cum poſtea à Magiſtratu interrogaretur, qua fronte auſus eſſet ad precationē adeo deteſtandam ouibus ſui gregis præire, facti pudendi infamiam à ſe amoliri quoquo modo eſt conatus. Dixit enim; ſe orationes illas fieri iuſſiſſe, nō eo animo, ut ex ſententia proditorum, ſed pótius, ut contra proditorum mētem res eueniret, vtque eo pacto ſaluti Regis ac regni conſuleretur. Puerile iſtud quidem commentum fuit: ſed quo tunc maluit tamen vti, quàm fateri vſque adeo abominandæ rei auctorem ſe fuiſſe. Apologiſta verò qui factum negat, ſolemnia delirat, & de re ſibi incomperta temerè affirmans, ridiculè ſibi credi poſtulat. Legat Torturam Torti, à viro maximo conſcriptum opus, & ſibi reſponſum putet. Venio nunc ad genus aliud profanationis rei ſanctæ. Certè ad finem ſanctum ab Antiſtitibus religionis Catholicæ ante plura ſecula inſtitutæ. Confeſſionē dico: cuius rigidam neceſſitatem, quæ apud vos obtinet, Eccleſia Anglicana molliendam ſibi certo conſilio putauit: rem quidē ipſam neq; ſuſtulit vlla vnquam lege, neq; damnauit. At vos qui Sacramenti loco eam habetis, non minùs quàm Baptiſmum, aut Euchariſtiam, magna omnino reuerentia eam tractare, & finis ſemper meminiſſe oportuit, cuius gratia fuit inuenta: neque quicquam committere, cur homines ſibi perſuadeant, alio fine eam hodie à vobis exerceri, quàm fuerit olim inſtituta. Nam ſi hodierna Confeſſio modo & fine diuerſa eſt ab antiqua: quî poteſt, ſaluo pudore, ut antiqua defendi? Hac tamen in parte, quàm grauiter, quàm odioſè peccari hodie à veſtris ſoleat, nemo iam ignorat, quippe eò dudum eſt ventum, ut Confeſſio multis telum ſit ad mala peragenda efficaciſſimum. Quamobrem hocce animarum pharmaco malè vtendo (bonos & pios ſemper excipio) id aſſequuti eſtis, ut non dicam αὐθάδεις quidam & δύσκολοι, quibus vinum vetus prę nouo haut ſapit: ſed pręcipui admiratores antiquorum inſtitutorum dubitent: ſitne Eccleſiæ conducibilius futurum, nec ne, confeſſionem illam arcanam penitus

Sui iudicii homines & moroſi.

tus

tus esse sublatam, quàm ita exerceri, ut à non paucis fit hodie factiosis & malè curiosis. Caussas huius dubitationis grauissimas possem commemorare hoc loco, & illustribus exemplis confirmare, si à proposito vellem digredi. Nunc, aliis omissis, ea duntaxat commemorabo, quæ ad institutum sermonem faciunt. Spero autem, si me non fallit iudicium de tuo candore meum, non magis tibi, quàm Serenissimo Regi probatum iri, quod ex simplici & vera narratione mea hic gestum esse intelliges. Apologistam etiam, scio, & alios tenebriones damnabis, quos non pudet scribere, Garnettum non aliam ob caussam supplicio fuisse affectum, nisi quia sigillum Confessionis violare noluerit. Nam ille quidem, nulla vi corpori eius adhibita, violauit; si violare sigillum est, rem, quam in confessione te dicas accepisse, efferre; quod fecisse ipsum sæpius, atque omnia esse confessum, antea probauimus. Sed non in hoc peccatum illius consistit. Peccauit enim Garnettus etiam circa Confessionem, primò profanatione nominis, quod in magna veneratione, utpote Sacramenti (sic enim docetis) esse illi debuerat: deinde falsæ doctrinæ & periculosissimæ assertione. De vtroq; paucis dicam. Quemadmodum igitur si quis communes epulas, aut conuiuium à facinorosis hominibus ad statuendum de patrando scelere condictum, Eucharistiam appellet, ac κυριακὸν δεῖπνον; *Dominicã cœnam.* caussa dici non possit, quin profanatione nominis sacro sancti reatum magni criminis & ingentis impietatis sit cõtracturus: ita Garnettum, qui sermones inter se & Greenwellum de coniuratione habitos, & consuetudines crebras Confessionis nomine velabat, nemo pius profanationis crimine absoluerit. Nam quid Confessioni commune cum deliberatione plures dies continuata, & sępius repetita super modo & rationibus pulueratiæ coniurationis ad finem optatum perducendæ? Confessio, quod equidem sciam, enumeratione seria constat præteritarum offensarum, & confitentis pœnitentia non ficta, hæc non consolatione & absolutione confessarii. Horum vbi nihil

hil interueniat, quis eam dicere ausit esse Confessionem? Quam vocabat illo nomine Garnettus, eam consultationem potius fuisse, de patrando scelere, quàm religiosam Confessionem noxę præteritæ, ordo gestorum luculentissimè ostendit, ut alia probatione nihil sit opus. Is à Dominis Delegatis interrogatus, vnde & quo pacto modum puluerariæ coniurationis, & τὰ καθ' ἕκαστα de illa, cognosset; respondit primò, à Greenwello se illa in Confessione accepisse; deinde verò, seu quod puderet ipsum mendacii, seu potius, quod conuinci metueret, sępius super eadem re interrogatus; ita variè, ita perplexè, ita trepidè semper respondit, ut nemo audientium dubitaret, quod initio responsum fuerat, fuisse falsissimum. Extat autographum illius, mensis Martii die vltimo scriptum: cuius initium est. *Rogatus veritatem exponere & dicere, vtrū Dominus Greenvvellus proditionem mihi in Confessione declarauerit, an extra Confessionem, Respondeo: Nos tum obambulasse: verum esse consuetum, si longam deliberationem negotiū aliquod desideret, vel si libris inspectis sit opus, vt vel ambulãdo vel sedẽdo Cōfessio peragatur. Quod autẽ quæritur, Esset necne Greenvvellus pœnitens? Respondeo: illū non quasi culpam suam hoc mihi dixisse, verùm vt rem sibi probè cognitam, atq; hoc per viam Consultationis.* Extat aliud quarto Aprilis die scriptum autographum; cuius initium est: *Interrogatus per fidem meam erga Regiam Maiestatem, an quod à Greenvvello de puluer aria proditione primū cognoui, in Confessione dictum mihi fuerit, an extra Confessionem; Respondeo: Inambulasse nos & Greenvvellum enuntiasse mihi rem totam sub sigillo maximo: quod ego de sigillo Confessionis accepi, quanquam ille fortasse de minore aliquo intelligebat.* Præter ista habeo in potestate adhuc mea schedam aliam sexto die Aprilis manu propria Garnetti exaratam, quæ ita incipit. *Vt satisfaciam Regiæ Maiestati quantum per memoriam meam licebit, declaro hic.* Et post pauca. *Quod ad colloquii illius modum attinet, quo puluerariam coniurationem Greenvvellus mihi aperuit, equidem pro certo affirmare non possum,*

an-

animum illi fuisse ea narrandi tanquam sub Confessione. Ipse tamen credidi, debere me sic illa accipere. Nam Greenvvellus offerebat se ad Confessionem: sed ego nihil opus esse dixi; me enim sic accepturum tanquam si confitens rem indicasset. Dicere etiam solebat: *Non Confessionem quidem eam fuisse, verum habuisse relationem ad Confessionem postea futuram.* Quid? quod habentur aliæ eiusdem literæ ad D. Annam tertio die Aprilis scriptæ, in quibus Confessionem quidem eam fuisse narrat: sed quam non alia lege à Greenwello acceperit, nisi ut sibi integrum esset eam reuelare, si quæstio vnquam de eo haberetur? En latebras, en hæsitationem & in defendendo mendacio miseram fluctuationem. En nouam doctrinam. Vbi enim aut in Sacris literis, aut in scriptis Patrum, vbi denique in vllo doctorum qui ante hoc seculum vixerunt, mysterium illud inuenians? *Non est Confessio, sed habet relationem ad Confessionem*: item istud: *Non vt culpam suam dixit mihi, sed per viam consultationis inter ambulandum, & tamen est Confessio.* Quàm verò absurdum, ridiculum, & eius auctoritatis viro indignum, sermonem inter duos habitum, vnâ modò ambulantes, modò sedentes, sępeque repetitum, vni collocutorum Confessionem esse, qui tamen exploratum non habeat, alterum congerronem de Confessione cogitâsse? Dicerem ridendam hanc amentiam, nisi tremendum potius ducerem, de rebus religionis ita ludere. Adde quod magnitudini rei qua de agebatur, lacrimæ potius conueniunt & iusta indignatio, quàm risus. Agebatur Regis & Reginæ mors crudelis, totius Regiæ domus miseranda pernities, Procerum, Præsulum, Equitum & floris omnium Ordinum internecio, & vniuersi regni euersio; cum interim Garnettus & Greenwellus coniuratione probè cognitâ, ut hominibus persuadeant religione se impediri, quo minùs viri boni, & ciues probi sint, puerilia sophismata nectunt, & ut leonem excipiant subula se instruunt. Hoc placet? Hoc religio vestra hodie suadet? At quis adeo ab

omni

omni humanitatis sensu est alienus, qui vel sola recordatione harum rerum non afficiatur? Impius vero sit oportet, cui non doleat pietatem Christianam, & Domini nostri Iesu Christi pręcepta fuisse illis ludibrio, qui de nomine eius adorando, propriam sibi appellationem vindicabant. Nec multo minus noua aut minus detestanda doctrina est, de confessione non detegenda, ne in caussa quidem Maiestatis, & præsenti Regis ac regni periculo; quam Garnettus idem animosissimè defendebat: immo vero cuius gratia, fabula illa ficta est de Greenwelli confessione. Nam eo totus hic mimus spectabat, ut colorem saltem dicere aliquem Garnettus posset, si quando esset ab ipso quæsitum, cur in tanto Regis & Patrię periculo siluisset. Quia enim norat Garnettus, simplices Catholicos & minimè factiosos consilium proditionis non probaturos, non dubitabat futurum, ut multis daretur occasio secius de religione Catholica vestra existimandi, & Societatem, cum primis Iesuiticam, detestandi, si esset euulgatum, ipsum sceleri cõsensisse, & participem omnium fuisse: cum liber erat, summa semper diligentia cauit, (sicut ipse in multis suarum scriptionum locis narrat,) ne quisquam è populo resciret, suis consiliis proditores vti. Ideo Catisbeius coram aliis rem in abstracto, ut loquuntur, proponit, ideo etiam simulatur confessio, multaque alia per simulationem geruntur. Postea vero quàm doli omnes patuerunt; obseruatum est, Garnettum non adeo de vita sua seruanda fuisse sollicitum, ac de damno, quod vestram & religionem & Societatem non dubitabat accepturas, si semel quæ ipse in hoc negotio & alii Iesuitę gesserant, palàm essent facta. Vt igitur aliquid haberet quod apud simpliciores prætexeret, tuebatur totis ingenii viribus, Sigillum Confessionis ne in tam enormi quidem proditione esse violandum: neque vllam posse existere satis iustam caussam, cur accepta in confessione vllo pacto indicarentur. Acta narrant, Illustrissimum Comitem Nottinghamiæ, die quodam Garnettum pro tribunali ita interrogasse. *Si quis mane apud*

ipsum

ipsum confiteretur, se die sequenti Regem pugione transfixurum, an putaret rem sibi occultandam? Garnettum *affirmasse, neque aliud quicquam addidisse.* Sed in scriptis schedis inuenio eundem super hoc ipso interrogatum, pleniùs responsum dedisse, hoc pacto. *Quod quæritur si in Confessione proditio fuerit detecta, cum præsenti periculo Regis & Regni coniuncta, nisi confestim prouideatur, quia Confitens neque pœnitentia vlla tangitur, neq; propositum velit mutare, an possit Presbyter eam reuelare? Respondeo, Non poterit quidem absolui qui confitetur: verùm si clauibus Ecclesiæ idem se subijciat, tunc obligat Sigillum Confessionis. Tenetur tamen Presbyter omnes rationes mali impediendi tentare.* Quid hic appellat *Clauibus Ecclesiæ se subiiçere?* quum ponatur cõfitentem non pœnitere & omnino velle scelus perficere? Nam si Ecclesiæ obsequi paratum se ostendat, pœnitebit vtique, & ab incepto desistet, neque enim cędem, opinor, Ecclesia suadebit: tunc autem nullum periculum. Quare, aut ego non capio hoc tam subtile, aut hic Doctor respondere ad propositam quæstionem astu declinauit. Et esset quidem aliquid, quod hic dicitur de cura diligentissimè adhibenda à presbytero, quo ne malum eueniat: neque enim confitentem indicari προηγουμένως, & simplici- *sine præci-*
ter petimus, sed ut destinato sceleri obuiam eatur: nisi *puo.*
constaret certa experientia, Zelotas hodiernos non solũ confitentem non indicare, sed etiam scelus ipsum adiuuare potius, quàm impedire. Appello testem Garnettum ipsum. Nam hic non è plebe homo, sed Theologus & Pater Iesuita, quid fecit, quid vel solum tentauit, quo minus execrabilis coniuratio exitum haberet? Enimuero hoc quoque paradoxum, de confessionis sigillo, ne in caussa quidem Maiestatis, & præsentissimo periculo Regis & Reipublicę non resignando, nouum est & Hildebrandicę doctrinæ appendix non pœnitenda. Dogma esse nouum liquet ex eo, quod neque in scriptis Prophetarum aut Apostolorum, neque in Patribus antiquis aut priscis Conciliis, vllum eius vel tenuissimum vestigium

reperitur. Posterius autem esse doctrina Hildebrandica claret: quando eius assertores nullum possunt laudare auctorem suæ sententiæ, Gregorio VII. non posteriorem. Sane vetus Ecclesia, quę summorum Pontificum Manliana in Principes imperia penitus ignorabat, dogmate isto opus non habebat. Hodierna vestra, quæ Imperatores, Reges & Principes cogit in ordinem, & excommunicatos à Papa vult occidi, aut dominationib. suis spoliari, hoc quoque adminiculo persæpe opus habet. Fatemur alioquin scitum esse Ecclesię vetustum, pietatis & prudentię plenū; ne auditam confessionem liceret Confessariis enunciare. Sed nemo piorum illorum Patrum, hoc Ecclesiasticæ disciplinæ pręceptum tanta necessitate sanciuit, ut eius gratia τὴν ἐντολὴν τῦ Θεῦ ἀκυροῦν, & legem Dei viuentis æternam vellet negligi, ridiculis sophismatis vafrorum hominum illudi, denique violari. Sciebant, quoties aliquis euenit casus, ut locus sit contentioni officiorum, hinc lege Ecclesiastica silentium suadente, inde lege diuina rumpi exigente, Deo potius parendum esse, quàm hominibus. Sciebant Dauidem laudatum esse à filio Dei, cuius est legem interpretari, quod tempore necessitatis panes propositionis comederit, quos non erat illi fas comedere, ait Chistus, potius quàm inedia sese enecaret. Sciebant dominum nostrum in Euangelio hypocrisin Pharisæorum damnare, cùm mandata hominum legi Dei anteponentes, & miserum populum specie pietatis decipientes, sinebant esse impium, atque ut Christus ait, labiis Deum honorare; nihil interim curantes, quod cor haberent ab ipso remotissimum. Nunquam igitur pii Patres occidi Reges & Reginas, exsufflari Regiam progeniem, Regnum integrum euerti, satius esse pronunciassent, quàm aliquid detegi in Confessione auditum. Nunquam dixissent pij Patres, quod mihi Lutetiæ dixit Binetus, ordinis vestri Theologus, in Bibliotheca Regis Christianissimi, altero tertioue mense post Henrici Magni cædem cùm de Garnetti supplicio (ipse martyri-

Mandatū Dei irritū facere. *Matth. 15. 6.* *Marc. 2. 25.* *Mat. 15. 8.*

tyrium vocabat) loqueremur. *Præstaret Reges omnes perire, quàm si vel semel Confessionis Sigillum violaretur.* Et caussam simul addens, *Regum enim*, ait, *imperium, iuris humani est, Confessio iuris diuini.* Obstupui, fateor, ad hanc vocem, *steteruntq; coma, vox faucibus hæsit.* Qui postquam vestrorum hominum doctrinam lectione accurata librorum ab ipsis editorum didici, desii admirationis & meam imperitiam damnaui. Nihil enim mihi ille dixit, quod non alii multi, etsi verbis fortasse non iisdem, docuerint, & quotidie voce scriptisque doceant. Et erat tum Binetus, ut mihi quidem videbatur, recens à lectione Apologiæ pro Garnetto: cuius Auctor Andreas Eudæmonoiohannes Capite XIII. disertè pronunciat, *Nullum tantum posse esse malum, cuius vitandi caussa Confessionem prodere liceat.* Et affert ibi Andreas auctorum recentiorum tantam cateruam, ut nudis eorum nominibus & librorū ab ipsis editorum paginas impleat. *Si prorsus nullum malū potest esse tantum*, ut ait Andreas, ergo ne omnium quidē Regum interitus erit tanti, quæ est affirmatio Bineti. Regum vero imperium esse iuris humani, at Confessionem diuini, plerorumque è vestra Schola & aliorum etiam opinionem esse hodie, quis ignorat, aut ambigit? Docet hoc Sanderus, docet Bellarminus, docent alii plurimi. Quare sine caussa miratur, & non credere se fingit Apologista, Binetum illa mihi dixisse. Cur miratur dixisse illum, quod ipse dubio procul credit, & tot noui Doctores credi ab omnibus volunt? Dixit vero, dixit illa mihi Binetus, quæ modo retuli, totidem verbis Latine versa. Testem aduoco Deum immortalem, nihil fingere me. Et aderas tu quidem, mi Fronto, sed alia parte Bibliothecæ, in libris Græcorum Patrum euoluendis occupatior & remotior, quàm ut nostros sermones audire posses, nedum ut ipse mihi ea verba diceres, quod temere quidam, nescio vnde acceptum, affirmarunt. Si epistolam super ea re meam ad te, aut alteram eiusdem argumenti ad P. Cotonem,

quibus vestris respondebam, totam descripsisset Apologista, nec partem alteram, quæ erat de Bineto reticuisset; candorem illius laudarem, qui nunc fidem cogor desiderare. Sed ut scias quàm sint hoc tempore multi scriptores Regibus iniqui, audi nouam Theologiam & seculi peruersi infelicitatem mecum agnosce. Nam vbi semel inter disputantes de Summorum Pontificum potestate super Reges amplificanda, æmulatio est accensa, quo furoris nonnulli in contumeliam Regum sint progressi, dictu mirabile est. Exemplo sit M. Antonius Capellus Franciscanus conuentualis, qui nuper admodum in Italia aduersus Serenissimum Regem & reuerendissimum Episcopum Eliensem scribens, capite sexto probat, indignos esse Reges, qui Ecclesiis suarum ditionum vllo modo præsint, *quos Deus*, inquit, *in Moyse sibi displicere aperte commonstrauit.* Et statim, *Ecclesia cum ædificatur, de Regibus & Principibus seculi nulla ratio habetur.* Huic enim Franciscano, neque Magi Reges fuerunt, neque Agbarus Edessenus, vt de Candace Regina nihil dicam. Tanti facit iste πατροπαράδοτες traditiones. Bene speremus,

A patrib. acceptas.

Lux fulsit mundo, concedit Roma Gehennæ:

Iocari enim tecum, mi Fronto, lubet, καὶ παίζειν εἰ καὶ ἐν τοῖς παικτοῖς, quod tuus ille Pater aureus dicere solet. Postea subiicit idem, *Et hi qui negliguntur, qui respuuntur, erunt Ecclesiæ Principes?* Vide mihi acumen hominis: Quia Christus, pro sua ἀνεξιχνιάστῳ prudentia ad primam Euangelii prędicationem & potentiam verbi diuini rebus ipsis demonstrandam, infirma mundi elegit, non autem Romanum Imperatorem, aut nescio quem alium Regem, ergo contemnuntur, negliguntur, respuuntur à Deo Reges. ô Logicum eximium! ô disputatorem subtilem! Nam pari ratione aliquis dicat: Dominus noster Iesus Christus in stabilienda initio doctrina salutaris nuncii, nullo Pontifice Maximo vsus est, nullo Episcopo Romano, qui tēporali potestate prępditum se diceret, siue directe siue indirecte, qui Reges infra pedes suos poneret, qui Imperatori-

Et ludere, licet nos res ipsa ludere vetet.

Imperuestigabili.

tori-

toribus coronas suas pedibus imponeret, pedibus decuteret, ut in Henrico VI. Papam Cœlestinum fecisse, probatissimi auctores scribunt: qui solus Imperator, solus Rex, solus Princeps à suis dici se compellentibus pateretur, quod supra dicebamus non ita pridem esse factum: ergo Iesus Christus contemnit, negligit, respuit Pontifices terrenū imperium sibi vindicantes. Fallor, aut hæc consequentia illa priore Franciscani nihilo deterior est. Quid? putatne hic Magister, Deum quando inter alias factas Abrahamo promissiones hanc ponebat, *fore vt ex semine eius multi Reges orirentur*, maledictionis loco hoc ei esse pollicitum, qui si Pontifices ibi Regum loco nominasset, gloriam Pontificum procuIdubio videretur iuisse auctum. Certè non contempsit Deus Opt. Max. Regem Iacobū, seruum suum, quando nefariæ coniurationis, obscura suspicione iniecta, nemine tam arcanum mysterium coniectura assequi valente; solus ipse extitit qui rem totam planissimè diuinaret, quod sine numine factum non esse, & credit Rex Serenissimus, quæ est eius pietas, & omnes qui viderunt persuasissimum habent, illi præcipue, qui futuri alioquin eiusdem exitii, Deus meliora, cum Maiestate ipsius participes, Regi soli secundum Deum salutem suam ferunt acceptam. Porrò quod diximus de sigillo confessionis, vbi Regum aut Regni agitur salus, resignando, non Protestantium duntaxat eam esse sententiam, sed multorum etiam è vestris, aut iuris Canonici Interpretum aut aliorum, atque in primis inclytę Sorbonæ, aut etiam nunc esse, aut olim certe fuisse, quia multi graues Theologi probarunt, & in his nuper D. Episcopus Eliensis in Tortura Torti vbertim hoc demonstrauit: verbum de eo non addam hic amplius. Habes, Fronto eruditissime, de rebus Anglicis, & nominatim de Henrico Garnetto, quæ tua & tuorum interesse ne nescireris iudicaui. Atque ea verissima & hic omnibus compertissima quum sint, tuum erit iam, pro tua prudentia, æquitate & φιλαληθείᾳ statuere, vtrum malis veræ narrationi, *amore veritatis.*

quam ex ore ipsius Regis, Procerum, qui iudicii Garnettiani pars magna fuerunt, Actis publicis, è Garnetti denique ipsius scriptis autographis hausi, & fideliter exposui, fidem habere: an illi anonymo scripto Apologiæ vestræ, cuius auctorem, quicquid fere de iisdem rebus scripsit, vel ex fictis rumoribus, vel ex fallacibus scriptoribus, aut proditorum qui euaserunt sermonibus accepisse, Sacramento, si opus sit, non dubitauerim contendere. Nam Garnettum religionis, non autem immanis conspirationis caussa pœnas dedisse, Zelotæ primùm Angli rumoribus incertis distulerunt: deinde eos rumusculos, alii prę simplicitate, alii præ magnitudine zeli inconsulti ita ἀβασανίστως & cupide amplexi sunt & propalarunt, ut quod initio fatuis duntaxat aut osoribus regni & religionis Anglicanę, vix ac ne vix quidem persuaderi poterat: iam vbi fama vires acquisiuit eundo, etiam libris ex professo ea super re editis, verissimum esse, impudentissimè quidem & sacerrimè, sed tamen disputetur: & Garnettus è manipulo proditorum per hos expunctus, in martyrum Christi numerũ sit transcriptus. Prima, qua vsi sunt zelotæ isti techna, ut veritatem mendacio obruerent: & de Garnetti supplicio quæ volebant hominibus persuaderent, stramentitium nescio quod fuit spicæ miraculum; quod ab impostoribus lepidè excogitatum, etsi parùm venustè à malo pictore cõcinnatum, mox cum testimonio Iohannis cuiusdam Wilkinsoni Angli iuuenis, rerum imperiti, superstitiosi, fanatici, & deliri publicatum, fidem nihilo secius apud non paucos inuenit. Adeo absurda, ridicula, fallax pariter & falli facilis, atq; ut vno verbo omnia complectar, veritati inimica res est zelus iste prępostерus. Propter hanc maximè spicam miraculosam puto factum, ut Garnettum recens extinctum plurimi scriptores, quà ordinis vestri, quà alii, certatim dilaudarent, & martyrium illius obiter in suis libellis celebrarent. Itaque Martinum Delrio vestrum, scis qualem virum, non piguit Dionysium Areopagitam cęlestis Hierarchiæ mirificum ἐκφάντορα, & Henricum Garnettum, ceu par nobile virorum maximorum & in-

Nullo adhibito examine.

Interpretē

ulcem ἀντάξιον inter se comparare. Sed neq; rumoribus *æqualium.* incertis, neq; spicæ miraculo, neq; etiam scribentium laudationibus, (nam isti quidē tanquam cęci de coloribus, de re sibi penitus ignota, pronunciabant) satis erat factū eorum desideriis, quib. omninò placebat nouo martyre numerū augere cælitum. Neq; enim ipsos latebat, esse hîc Acta, publica auctoritate edita, ex quib. liquidò & sine vllo dubio cōstaret; Garnettū, non ut scelesti quidā deploratę caussæ patroni dixerunt, proditionis aliquo rumore fuisse aspersum: sed è cōtrario, sicut verè atq; eleganter aduersus Tortū à viro summo scribitur, veritatis voce & vi tabularū, testiū, probationū luce, soliditate, pondere conuictum, ore proprio, manu propria fuisse confessū. Vnica igitur restabat consecrandi Garnettū spes & ratio, si Acta illa, per quæ stare consecratio nō poterat, infamarentur, & fides eorum convelleretur. Erat hoc quidem ridiculum & desperatę væcordiæ inceptum, q̄ hominē desideraret nō vsitato more veritati inimicum, natura & arte factum ad mentiendū. Sed nihil volentib. difficile. Ne te longis ambagib. morer, post diuturnā inquisitionē ægrè tandē repertus est Andreas nescio quis Eudæmonoiohannes Iesuita, qui veritatē oppugnare, mendaciū stabilire & veteri Sophistarum instituto τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν palàm atque alacris susciperet. Bene habet: inuenit tādē patella operculum: ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει Θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Pseudomartyri destinatur patronus, homo Græcus origine, domo Cretēsis, professione Rhetorculus. Græcis veteres multa vitia, (ignoscat mihi natio aliâs ut scis amica; sed nulla suis peculiaribus vitiis gens caret:) dixerunt esse propria: ingenium leue, vafrū & versipelle; fidē etiā in testimoniis fluxam, aut potius nullā. Cretēsib. mendacitatis palmā tribuerunt. Sed mēdacitati addit feritatē & malitiā vetus versus, etiā apud Paulū Apostolū, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία. Iste verò Andreas & Gręcus & Cretensis est; & hoc amplius sophista siue disertulus orator. Quid spectarint q̄ hiisce potissimū dotibus instructum, inter aliquot millia præstantiorum

deteriorē causam reddere meliorem.

Adeo ad similem semper similem Deus ducit.

Cretenses semper mendaces malæ bestiæ. Tit [illegible]

ingeniorum, elegerunt, cui hanc prouinciam mandarent, neque debet ambigi, neque potest. Rectè enim iudicarunt homines solertes & similium negotiorum τρίβωνες ad labefactandā fidem verissimorum Actorum, & Garnetti, rei proditionis peracti, martyrium asserendum, quas diximus dotes esse aptissimas, atque adeo omninò necessarias. Grçcorum quidem vitia à natura sibi inolita tanto facilius Andreas iste retinuit, quia doctrinam Græcorum, peculiarem olim nobilissimæ illius gentis laudem parum, ut videtur, curauit. Nulla certè in scriptis solidior eruditio apparet: nulla veterum auctorum, nisi M. Tullij lectio accuratior: ne historiæ quidem Ecclesiasticæ, aut Patrum; vel institutorum decretorumue priscæ Ecclesię vllam deprehendas, saltem tolerabilem in eo viro cognitionem. Grçcę quinetiam linguæ ipsum esse imperitissimum, quæ legi illius mihi dudum persuaserunt. Neque aliter te quoque iudicare confido; si tamen fecisti illa tanti, ut vel obiter aliquando inspiceres. Cretensium verò mentiendi artem, quàm probè calleat, quantus sit in illa artifex, & cęteri quidem libri ipsius de rebus Anglicis non obscurè declarant: sed omnium maximè & insignissimè, quæ est ab illo scripta atque inscripta, *Apologia pro Garnetto*. Hîc mendacitatis & impudentiæ vela panduntur: hîc obtrectationi, maledicentię, virulentiæ, & harum virtutum matri, calumniæ egregiè litatur. Volo eius libri gustum aliquē tibi exhibere; sed paucis, ne tua morer tempora. Capite primo negat mirari quēquam debere, quod de rebus Anglicis scribere non vereatur: multa enim etiam arcana regni huius longo vsu didicisse ab Anglis, quibuscum vixit. Qui autem fuerint illi Angli, ne verbo quidem significat. Sed dubium non est, Societatis vestræ aut aliarum Sodales fuisse, vel Monachos, qui Romæ aut alibi in Italia sunt non pauci: nec non perduelles, qui res hîc frustrà nouare conati, ne pœnas proditionum suarum luerent, Romā ad asylum commune (sic multi existimant) confugerūt; vt Tesmundus fecit, siue Greenwelius, & Gerardus: quos

Magnum vsum habentes.

quos nonnulli è Cardinalibus, ſicut audiuimus, parum amico vultu initio exceperunt. Quis vero non videt Andream noſtrum de propoſito ipſi ad ſcribendum argumẽto, ab illis quidem prioribus, ſcholaſticis hominibus, & qui ferè multo ante ſolum verterant, nihil admodum potuiſſe diſcere; à poſterioribus vero nihil niſi falſi? Quare ſiquid illi reſtat ingenui pudoris, fateatur liberè, quod res ipſa arguit; de coniuratione pulueraria, & Garnetti cauſsâ, pleraque ipſum neceſſariò ignoraſſe; plura quæ falſa erant, pro veris credidiſſe. Capite ſecundo, ut nouam de æquiuocatione doctrinam defendat, quantum illi temporis in captioſa diſputatione periit? Nam qui tam multa dicit, quod ad rem faciat nihil quicquam dicit. Vt præſtigiatores, quos pſephopæctas olim vocabant, acetabulorum & calculorum ſubtili tranſpoſitione ſpectantium oculis illudunt: ita ingenioſus hic Cretenſis, dum æquiuocationẽ tuetur, vocis ambiguitate fucum facere lectoribus conatur. Profert loca nonnulla Scripturæ, cum interpretationibus Patrum: quæ vbi legeris, intelliges nihil ex ijs poſſe euinci, niſi hoc duntaxat; non omnia ſacræ paginæ verba ſimpliciter accipi debere; ut ſonant. Quis neſcit? aut quis ignorat multa occurrere in vtroque fœdere & dicta figurata, & facta παράδοξα, myſteriorum plena, quæ non ſint ſecundum literam pingui Minerua accipienda? Scimus etiam multa ſępe de toto Chriſto dici, in quo eſt ἀσυγχύτως ἄλλο καὶ ἄλλο, ut in ſacroſancta Trinitate ἄλλος, ἄλλος, ἄλλος; quę alteri tantum naturæ propriè conueniant, propter illam quam appellant Theologi ἰδιωμάτων κοινωνίαν. Sed illas ſententiarum Theologicas figuras & obſcuriores enunciationes, quis veterum Patrum dixit eſſe æquiuocationes? quis in illorũ locorũ explicatione hoc corollarium inde elicuit; ut per illa artem mentiendi pejerandique apud Magiſtratum, qualem antè deſcripſimus, diceret ſtabiliri? Perperam igitur putat Andreas, eſſe hæc æquiuocationis in verbo Dei exempla. Apologiſta verò multò magis ridiculè. Chriſtum ipſum quinquies

ſine confuſione aliud & aliud.

Alius, alius, alius.

Proprietatum communionem.

æquiuocatione vſum: (ſi Perſonium diligenter legiſſet, poterat numerum ponere multis partibus maiorem; hoc eſt impietatẽ ſuam augere:) & adfert huiuſmodi exempla; ut cum Lucæ capite altero, Doctorib. quæſtiones proponit ſoluendas, quaſi ignorans. Et cùm alio loco velut neſcius ficũ explorat, an ficus habeat. Non exagitabimus hanc inſaniam, quæ ſumma cũ impietate eſt coniuncta; rogabimus tantũ ut nos doceant, quid loca hæc & ſimilia habeant cõmune cum ea q̃ deſcripſimus ęquiuocatione. Hoc doceat nos Apologiſta; & per nos Rex eſto. Etiam illud fraudem habet apertam; quod & Andreas iſte & ferè omnes, qui de æquiuocatione hac ſcribunt, multa prius de Romano-Catholica Eccleſia præfantur; quæ ut ait Eudęmonoiohannes, *Mendacium omne quamuis leue, quamuis iocoſum, quamuis officii humanitatiſque plenum abominatur.* Aurea hæc quidem verba ſunt, nec minus Eccleſiæ verè Catholicę, quę audit columna veritatis, conuenientia, quàm praxi quotidianæ multorum Catholicorum è veſtris manifeſto contraria. Quare aut Garnettianam æquiuocationem iſti pro mendaci non habent; quam probauimus exquiſitiſſimam & ὀλωσωτάτην eſſe mentiendi rationem; aut apertiſſimè cùm iſta dicunt mentiuntur; niſi præſto ſit illis quo ſuam nuditatem tegant, beneficiũ æquiuocationis, verè συκίνη ἐπικουρία. Eodem capite narratã ſuperius de Treshamo hiſtoriam non veretur in dubium vocare; ſed quem iam reperiet, qui fatuas ipſius coniecturas non irrideat, poſtquam illa quæ ante ſcripſimus legerit? Capitis tertii diſputatio ita palam falſa eſt, & toties à magnis viris confutata, ut ipſum Andream ſine riſu illa nõ arbitrer ſcripſiſſe. Itáne verò de Papę in Principes omni potentia nihil docent Ieſuitæ, quod non pariter defendant omnes Catholici? diceret aliquos Catholicos veſtros, & verum diceret. Nunc falſum eſt, Catholicos omnes ſiue antiquæ, ſiue præſentis Eccleſiæ, in illo dogmate conſentire: falſum eſt omnes veſtros. Si neſcit Andreas, legat Torturã Torti, nec pudeat à tã exquiſitæ doctrinæ viro diſcere quæ igno-

Perniciosiſſimam.

ficulneum auxilium.

ignorat. Ibi etiam inueniet solidè confutatũ, ꝙ eodē capite malis auib. conatur demõstrare: nihil esse in religione Catholica cur metuere Principes debeant. Hoc de hodierna vestrâ tã falsũ est, q̃ de antiqua fuit verissimũ. Fraudē & illud continet; in excõmunicato Rege expressam sententiã necessariam esse, ut nocere illi quisquã iure queat: nempe hoc eò pertinet, ut horribilis doctrinæ inuidiã minuat: & Serenissimi Regis fidos Cõsiliarios reddat omissiores. Sed operam miser abutitur suã. Norunt enim zelotas hodiernos sine vlla dubitatione Thomæ assentiri, qui diserte pronunciat, *ipso facto excõmunicati subditos esse absolutos à dominio eius & iuramento fidelitatis:* quod & alii multi sentiunt. Norunt cuiusmodi doctrina eo libro doceatur, cui titulus est, Directoriũ Inquisitionis, & quid iuris in Reges qui vobis sunt hæretici, inquisitores Romani sibi vindicent. Norunt praxin zelotarũ Ecclesię vestræ; & hęret memoriæ vox Catisbeii; *Quem Papa voluit excludi, eum procul dubio admissũ vult detrudi.* Sic etiã de expressa excõmunicatione an sit necessaria, varias esse vestrorũ sentẽtias non ignoramus: sed quid Zelotę probent, doceant, sequantur, ne id quidem ignoramus. Prophetarũ imperiũ in Reges Iudæorũ, & ius eos deponẽdi, de quo capite eodē, profanorũ hominũ stultũ & ridiculũ est cõmentũ. Deinde ut ita esset, quid hoc ad Pontificē? Nã Prophetæ quicquid gerebant, expressâ Dei iussione gerebant, tãquã illius ministri extraordinarii. Vtinam placeret Papis Prophetarũ exẽplũ; & quoties fulmine suo tẽporali sæuire in aliquē Principē cogitant, vocē Dei, & iussionę expressã sibi ducerent expectandã. Piget pergere vlterius: nã ad hoc instar totus liber est cõpositus; & vel nouæ doctrinæ immanitas caute dissimulatur, vel cõfessiones Garnetti, & cæterorũ ꝓditorũ, impudentissimè negantur. Inuehitur etiã singulis ferè paginis in virũ regni huius primariũ, D. Edoardũ Coquũ, nunc supremũ cõmuniũ Placitorũ Iudicē; tẽpore verò iudicii de coniuratis celebrati, Generalē fisci Regii Aduocatũ. Cumq; ipse sit mortalium mendacissimus; audet tamen viro in maximis Reipublicæ

negotiis spectatissimo; qui in illo iudicio nihil propria auctoritate gessit, nihil quod non ab ipso ratio officii exigeret; qui nihil dixit, nihil fecit, quod non quiuis alius ex illo virorum illustrissimorum, & amplissimorum consessu fuit dicturus, si partes Regii Aduocati sustinuisset: audet inquam Cretensis fraterculus, quantus quantus est totus ex mendaciis conflatus, viro tanto mendacium obiicere: idque tanta proteruitate & inuerecundia, ut videatur existimasse, cum aliquo Cretensi sui simili rem sibi esse. Sic lupæ castissimas matronas vocitare lupas amant: merobibæ & multibibæ abstinentissimas quasque ebriosas & temulentas. Sic etiam Proceres regni huius, & Ecclesiæ Anglicanę moderatissimos Pręsules, non dubitat idem hic Andreas, eius libri capite secundo appellare *homines Catholici sanguinis avidissimos*. Sæpeque alibi crudelitatem eis exprobrat: ipse eo elogio dignissimus, ipse crudelissimus, ipse cædium & parricidiorum defensor & auctor teterrimus. Nam qui lanienam dilaudat in plerisque omnibus Galliæ vrbibus anno CIↃ IↃ LXXII. furore inaudito patratam; hunc quis ambigat cædibus delectari, cædes spirare, cædes optare, & sanguinem Christianum sitire? Laudat autem Cretensis noster Bartholomæianum facinus in Anticotonis confutatione capite tertio. Nec enim puduit Theologum, & quidem Iesu imitatorem peculiarem, tantę immanitatis facinus commendare. Non puduit animum suum patefacere, cruoris Christiani auidissimum. Ipsi, qui exoticis consiliis corrupti, lanienam illam probarunt, qui imperarunt, mox à patrato facinore, atrocitatē illius & sceleris magnitudinem tum demum intelligentes, eius consilii auctores sunt detestati; ac pœnitentiæ suę certis testimoniis editis, à cędibus perpetuò deinceps abhorrentes, Christianorum sanguini parcere studuerunt. Huic Theologo, huic Iesuitæ semel facta laniena non est satis. Idem in alio libro, quem Parallelum appellauit, filium Henrici IV. Imperatoris laudans, quod in patris mortui cadauer sæuierit; annon clarissimè docet, dirissimū quod-

que

que ſcelus ſe facile probaturum & laudaturum, quod ſpecie pietatis fuerit admiſſum? Apage Theologum ſanguinarium, & cruoris humani auidum. Non hoc Domini Ieſu doctrina ſuadet; non doctrina Pauli vetantis malum fieri, ut bonum eueniat; non exempla piorum Patrum. Romæ quid hodie ſuadeatur neſcimus: ad nuncium infamis laniенæ quid factum ſit, quid dictum, ſcimus; & illorum furorum memoriam ut longa dies aboleat optamus. Et miraris, mi Fronto, veſtram ſocietatem Regi Sereniſſimo & omnibus prudentibus Politicis eſſe exoſam cane & angue peius, quæ talia monſtra pariat? Auertat verò Deus Opt. Max. talem peſtem terris: neque permittat eius bonitas, ut Principibus Europę adſint conſiliarii huic homini ſimiles, vel potius feręs belluę, & ut agnoſcas germanum Cretenſem ex ſuperiore verſiculo, κακὰ θηρία. Hæc ſi doctrina eſt veſtræ hodie Eccleſiæ Catholicæ, protinus --*exeat illa qui volet eſſe pius.* Sin pauci mali totum corpus infamant, & ſcimus ita eſſe, cur feruntur, cur laudantur iſti Alaſtores, hoſtes humani generis? Redeo ad Andream, cuius ut hoc etiam addam; totus ille liber Parallelus, quid aliud eſt niſi fœtidiſſima conuitiorum & impudentiſſimorum mendaciorum cloaca? Nam, qui rationibus viri ſine controuerſia maximi, integerrimi & vndequaque doctiſſimi, reſpondere non magis poſſet, quàm Pygmęus aliquis, aut Thiodamas Lydius Herculi clauam extorquere, ne ad libri conſpectum factus eſſe repentè mutus ſuis ἐργοδιώκταις videretur; rationibus calumnias oppoſuit, argumentis conuitia, doctrinę ſtupendæ deteſtandam maledicentiam. Accuſat grauiſſimum Præſulem, quod Terentiũ & Plautum legerit iuuenis in Academiis: nam ex eo tempore, hoc eſt ab annis xxx. Plautum vix in manus aliquando meminit ſumſiſſe; Terentium ne ſemel quidem attigit. Si qua igitur veteris lectionis veſtigia in ſcriptis ſenis venerandi apparent, accuſet felicẽm illius memoriam & cum Deo, eius beneficii auctore, expoſtulet. Sed quid ſibi noui critici volunt & Andræas iſte & Capellus Franciſcanus, qui ſtylum

Mala beſtia.

lum

lum Plautinum vel Terentianũ auctori illi obiiciunt? Nos qui Plautum non semel legimus, qui Terentiũ plurimum amare profitemur, nihil eiusmodi animaduertimus. Nimirum ita est: Capellus, ut fatetur ipse, literarum imperitus, ad sententiã de stylo ferendã, planè alba linea est. Andreas verò, in colligendis è Cicerone flosculis hactenus occupatus, quicquid in Tullio nõ obseruauit, putat Plautinũ esse vel Terentianum. Accusat Pręsulẽ, quod non alienus sit à doctrina Catholicæ Ecclesię in nõ paucis, & homo amens persuasurum se Regi Serenissimo putat, melius se, qui Romæ est, quàm Maiestatẽ ipsius Episcopũ nosse, cuius intimi sensus ex quotidiano vsu Regi omnes patent. Nos vero hoc scimus & affirmamus; si cętera Ecclesię vestrę oĩa illi probarentur; quid autem probet, quid improbet, scripta faciũt fidẽ; vel vnicum tamen de Papæ omnipotentia & tyrannide in Reges dogma, ita ipsum abominari, ut Ecclesiam in qua ea doctrina vigeat, pro vera & incorrupta nunquam sit habiturus. Desinat verò Andreas Regi sapientissimo palpum obtrudere, quamdiu Episcopo obtrectabit; cuius innocentiam, integritatẽ & παντοίαν ἀρετὴν, nemo nouit melius, nemo prædicat libentius, quã Serenissimus Rex Iacobus; qui iudicii maximi Princeps quum sit, quò hæc Cretica techna spectaret, statim animaduertit, & eius auctorem multis adstantibus, & me quoq; pręsente atq; audiente, pia oratione est detestatus. Quare si sapit ἄλλην δρῦν βαλανιζέτω. Rex Iacobus ὑψιπέτης & sublime volans Aquila est; cui nõ benè hæc retia tenduntur. Si pateretur instituti mei ratio, disertuli huius vanitatem & mendacia impudentissima spectanda tibi, & quasi manib. palpanda exhiberem. Sed neq; mihi id propositum est, & hoc melius pręstabunt Angli, viri doctissimi, quos scimus in eo suam nunc occupare industriã, ut & Apologiã pro Garnetto, & Parallelum, veris argumentis confutent; & vestrã Societatem doceant, quàm sæpe Cretensis Andreas causã Ecclesiæ vestræ male agendo prodat, & vobis omnib. odium bonorũ cõciliet. Mihi satis erit, indicasse tibi paucis, qualẽ Garnettus martyrii sui assertorẽ

Omnis generis virtutem.

Aliam quercum excutiat.

sit

ſit nactus; & quàm erret Apologiſta cum Κρητὶ κρητίζοντι fidem habet, cum laudat, & ſequitur. Nos in cauſſa Garnetti, & quæſtione hac decidenda: Sitne ipſe martyr an non cenſendus, magnum & omni exceptione majorem habemus arbitrum, quem omnibus Cretenſibus, omnibus Apologiſtis, omnibus zelotis fortiter opponamus: quo nemo liti huic terminandæ magis idoneus inveniri poſſit, ac ne cogitari quidem. Nam quis de Garnetto melius judicet, quàm ipſe Garnettus? Audiamus igitur hominis mortem meditantis veram vocem, & de ipſo ſecundum ipſum pronunciemus. Paucis diebus priuſquam ultima lux Garnetto illuceſceret, venêre in Arcem, & cubiculum ipſius, ut omnia humanitatis officia ei præſtarent, aliquot è præcipuis Regni totius Theologis, unà cum viro nobili Arcis Præfecto; quos inter hij quoque erant, Doctor Iacobus Montacutus, Decanus tum Regij Sacelli, nunc Epiſcopus Bathonienſis & Wellenſis; Doctor Neilus Sacellanus tum regius, regijque Oratorij Clericus & Weſtmonaſterienſis Decanus, nunc Epiſcopus Lichfeldēſis, & Doctor Iohannes Overalus, Decanus ædis Paulinæ Lōdini; doctrina, humanitate, & pietate viri omnes præſtantiſſimi. Hi unâ cum Garnetto multa quum eſſent locuti, fortè evenit, ut unus ipſorum quæſtionem hanc illi proponeret; Si poſt ſupplicium Eccleſia Romana Martyrem ipſum declararet, ecquid factum laudaret, & verum Martyrem futurum ſe crederet? tum ille ex alto ſuſpirium trahens, humeroſque adducens, *Martyrem me?* inquit; *ô qualem Martyrem! Sed neque Eccleſia hoc faciet, & ego Deum oro, ne hujus unquam illi in mentem veniat. Equidem ſi pro religione Catholica mortem obirem, neque aliud, infelix, ſcivíſſem, præter illa quæ per viam Confeſſionis ſcivi; poteram fortaſſis honore martyrij non indignus videri, & judicium Eccleſiæ promereri. Nunc ego peccatū agnoſco meū, & ſententiā, quæ adverſus me eſt pronūtiata, fateor eſſe juſtiſſimā.* Deinde iterū atq; iterū ſuſpiria ingeminans, & pœnitētiæ nō ſimulatæ ſigna exhibens; *utinā* inqt *quæ facta ſunt poſſē infecta reddere. Vtinā quis alius mihi potius accidiſſet caſus, q vt nomen*

Cretenſi Cretiſſidei.

meum proditionis infamia deturparetur; quod tamen peccatũ, etsi grauissimum, per veram pœnitentiam spero delendum, & Christum mei miserturum. Ego certè si vel vniuersum Orbem terrarum in potestate mea haberem, vniuersum lubens darem, vt à proditionis crimine, quod conscientiæ meæ impressum est, quodq́, in elogio meæ cõdemnationis extabit, purus mori possem. Hanc ego historiam scitu dignissimam, quum à Decano Paulino antiquæ pietatis viro, Angliȩ suæ singulari ornamentò, in familiari colloquio didicissem: eademque mihi postea ambo Reuerendissimi Episcopi, quos interfuisse colloquio ostendimus, narrassent; putaui faciendum, ut illam tecum communicarem. Vtinam verò & Andreas Eudęmonoiohannes, & Apologista, & quicunque alii è vestris de rebus Anglicis hactenus scripserunt, Garnetti exemplo admoniti, errorem suum agnoscere, veritati manus dare, & candidè posthac velint agere. Vtinam seriò tandem aliquando vellent cogitare, quam fœdam Ecclesię Catholicæ notam inurant, qui viam in cœlos per proditiones, nefaria facinora, cædes & parricidia docent patêre. Egerat Garnettum pręcipitem zelus præposterus, ut hanc etiam ipse insaniam insaniret. Pœnituit, mutauit factum, damnauit, & seriò est detestatus, Laudent vestri pœnitentem, & sequantur potius, quam ut insanientem cum proditoribus per mendacia defendant, & supplicium ex ea caussâ passo martyrii coronam induant. Martyrem nõ pœna facit, sed caussa. Quum igitur meritas dare se pœnas toties ille sit confessus; quæ insania, immo quæ impietas est, pronunciari à vobis eum martyrem, qui iustissima se damnatum sententia agnouit? Et de hiis quidem hactenus. Superest ut de persecutione vestrorum in hoc regno, cuius in Epistola tua facis mentionem, pauca respondeam. Est verò facilis responsio, & eą quidem vera & certa. Nullam fuisse vnquam in Anglia, nedum nunc esse, sub Principe tam miti & benigno, vestrorum Catholicorum ex caussa religionis persecutionem. Nam quum, ut supra verè dicebamus, nulla hîc vnquam lex lata fuerit, quæ pœ-

nam

nam capitalem vestris, ob id solum irrogaret, quod ex formula Romana Catholici essent, qui potuit aduersus illos persecutio institui? quo iure actor niteretur? qua iudex lege in eos animaduerti iuberet? Nulla igitur est, nulla prius fuit, Catholicorum Pontificiorum, ᾗ τοιοῦτοι persecutio in his regionibus. Quare ego qui tot iam menses in Anglia hæreo, cum sedulò inquirerem, nunquam vidi, nunquam audiui quenquam eo nomine fuisse in ius vocatum, nedum capitis periculum subiisse, quod de religione idem vobiscum palam sentiret, amplius dicam & verè dicam Θεὸς ᾗ ἐπιμάρτυρος ἔστω: noti mihi sunt in vrbe Londino nonnulli quos nemo ignorat è vestris esse, neque ipsi dissimulant: neq; propterea minus aut conspiciuntur in publico, aut ad domos aliorum ciuium liberè minus ventitant. Quænam igitur hæc, rogo te, persecutio est? aut cui dicemus similem ex illis decem, quas B. Augustinus & Orosius obseruant accidisse post Christi mortem ad tempora Constantini? Hæc ita esse, quum ne ipsi quidem ignorare possitis, restat, ut persecutionem appelleris minus liberam vestrorum rituum celebrationem, & necessitatem præstandi iusiurandum fidelitatis. De libertate hoc tantum dicam. Norunt omnes Angli quibus hodie legibus in Anglia viuatur: quas si parum probant, liberum illis sibi consulere & suas fortunas, si ita malint, aliò transferre. Vtantur libertate hac sua, & sibi consulant; at de libertate religionis ne querantur moneo: periculum enim est, ne querimoniis suis leges excitent, quas Regis clementissimi bonitas penè iam dormire sinit. Metuant igitur, ne irritata patientia in seueritatem mutetur, & voluntatem imitandi exempla, quæ in Italia, Hispania, atque alibi inter vos quotidie eduntur. De fidelitatis iuramento, cui occasionem præbuit pulueraria coniuratio, & quod ne cui sit fraudi in potestate est Summi Pontificis, miror cur querantur An-

Quatenus tales sunt.

gli Pontificii, quererentur potius de Cardinale Bellarmino, & nonnullis aliis, qui Paulum V. initio renuentem (non temerè dico; sed quia magnos auctores habeo:) obdurare animum coegerunt, ut quantum hîc est vestrorum perire potius sineret, quàm ut rem æquissimam & iustissimam illis permitteret. Quid iustius quàm ut Regi suo subditi fideles se futuros polliceantur? post coniurationem præsertim adeo Barbaram, adeo immani crudelitate insignem. Oro, quæsoque te, mi Fronto, positis affectibus, rem velis paulo accuratius expendere. Respublica, ut scis, domus magna est. Rex in Republica quod paterfamilias in domo priuata. Putásne igitur fore consultum patrifamilias alicui, si in familia sua famulos habeat, de quorum fide erga se non ipsi constet? immo quorum fidem meritò suspectet? nemo, opinor, non insanus, hoc dixerit; nedum tu hac probitate vir & doctrina. Quamobrem aut Regi Iacobo in regno suo non licet, quod priuato cuiuis in sua domo; aut hæ de Iuramento fidelitatis subditorum ipsius querelæ inanes sunt & iniustæ. Equidem multos partim in Gallia, partim in Anglia Pontificios conueni, multorum scripta legi; qui hoc iusiurandum non solū æquissimum, verum etiam sanctissimum esse iudicant. Quare etiam multi è vestris Catholici, quidam etiam Presbyteri, ipséque adeo Archipresbyter Blackuellus, sine vllo conscientiæ scrupulo præstiterunt iam illud non inuiti, & aliis vt simile facerent, auctores fuerunt. Sunt tamen nonnulli apud quos plus Bullę Pontificis & Bellarmini Epistolæ valent, quàm lex Dei, ius naturæ & omnium gentium, aut etiam exempla sapientiorum. In hos si lex vim suam exerat, quis locus est querelæ? Et vos qui persecutionem Catholicorum hoc vocatis, quo iure, quo vetustatis exemplo hoc faciatis, ne ipsi quidem dicere possitis. Nunquam enim factum, nunquam auditum, ut populus aliquis Christianus persecutionem

pati

pati se diceret, si legitimo Principi suo, fidelitatis iusiurandum præstare iuberetur. At contra legimus in Conciliis, Anathema pronuntiari in eos qui Sacramentum fidei suæ temerassent, quod pro patriȩ statu vel conseruatione Regiæ salutis essent polliciti; eosque ab Ecclesia Catholica effici extraneos deçlarat Concilium, ut scis, Toletanum quartum. Adde quod legis huius executio ita lentè à Regiis ministris exercetur, ita molliter & per interualla, ut vel illud ipsum fidem facere vobis debuerit, inuito Rege optimo, dolente ac gemente fundi sanguinem, si quis fortè aliquando ex ea caussa fundatur. Quam multis in recusando Iuramento obstinatis semel, iterum, sæpius pro grauiore pœna indictum exilium? Testis sit ille presbyter Robertius, qui sȩpius vitam cum accepisset donante Rege; & quidem semel petente nomine Regis Christianissimi HENRICI IV. ipsius Legato, viro præstantissimo D. Fabricio Boderiano; accepisset autem ea lege atque omine, ut vel in Angliam rediret nunquam; aut si reuerteretur, sciret sine vlla spe veniæ legis pœnam sibi fore subeundam: mox contra fidem datam vtriusq; Regis ministris, viris amplissimis, reuersus, & in peruicacia sua etiam confirmatior repertus; tandem cum altero eiusdem sententiæ & meriti presbytero, legi quam toties violauerat, satisfecit. Hic est ille Robertius, qui nuper à Dominicano quodam isthic, ut audio, sine suffragiis consecratus, & edito libello verus ac sanctus Martyr est declaratus. Equidem non crederem hominibus è superstitione insanientibus tantum isthic licere, ut eiusmodi figmenta impunè publicarent: nisi ipse mihi Rex Serenissimus eum libellum se vidisse ac legisse confirmasset. Quid? an id ergo agitis, ut omnes qui vbique gentium sunt intelligant, viam vos nouam in cœlum & χῶρον μακάρων aperuisse per rebellionem erga Principes, perfidiam, cædes, parricidia? At quanto maior laus vos maneret; si id potius ageretis, ne illis perire esset necesse, *Sedem beatorũ.*

quos vbi perierunt magni honoris specie, magna cum omnium indignatione, afficitis. Hoc potius curaretis: & infelicium Anglorum conscientias liberaretis adstrictas vinculis ἀραχνώδεσι, quæ ipsis Cardinalis Bellarminus magis quàm Pontifex Maximus, nexuit. Agite, probate hoc argumento non esse vobis Christianorum, fratrũ saltem vestrorum sanguinem vilem, probate pertinere ad vos alienas miserias, probate veram charitatẽ & σπλάγχνα οἰκτιρμῶ vobis nõ deesse: postremò nolite pati, ut Rex Serenissimus, quẽ ipsi Hæreticum dicitis & Iuliano comparatis, frustra vobis ad humanitatẽ viam præiuisse queat videri: cum in Monitoria dudum sua non alienum se ab eo fuisse ostendit, ut quò saluti suorum paterno affectu consuleret, quæ in Iuramenti formula duriusculè sonare viderentur, ea aut deleret planè aut benigna interpretatione molliora redderet. ô bonitatis admirandę Principem: cuius sinceram charitatem & συγκατάβασιν si vos quoque imitaremini, fructum vestræ pietatis longè maximum, sine controuersia, Ecclesia Dei ferret. En erit vnquam ille dies, cum vestrorum Prę sulum coryphæos, penes quos est summa rerum, hæc pia cogitatio occupabit? Enimverò satis, ah! plus satis studio partium vtrinque hactenus est datum. Satis turbarum in Europa excitatum. Non hoc nobis Dominus noster cœlum repetiturus dedit mandatum. Pacem ille nobis reliquit, pacem suam. Cur reiicimus? cur iurgia è iurgiis serimus, & de concordia Ecclesiæ ne cogitari quidem patimur? Quin potius ad Filium Dei omnis boni auctorem totis animi virib. seriò conuersi, supplices illum veneremur, ut quàm nobis peccata nostra ademerunt Ecclesiæ pacem, ipsius ineffabilis misericordia nobis restituat, restitutam seruet, atque in æternum firmam præstet. Γένοιτο, γένοιτο. Vale Fronto Ducęe, vir eruditissime; & meum hoc de Apologia vestra iudicium, ut à sincero affectu est profectum, æquo animo accipe & in bonam partem interpretare. Tum autem responsi huius tarditatem occupationibus, valetudini & cupiditati meæ

telis aranearum similibus.

viscera misericordia.

Fiat, fiat.

fer

fer acceptam, omnia quæ hic scripsi accuratè cognoscendi. πάλιν αὖ καὶ αὖ πάλιν ἔῤῥωσο.

Data ad Londinum metropolin Anglorum, Anno D. VII. Nonas Iulij. CIↃIↃ CXI.

Θεῷ χάρις.

Errata Typographica.

			Pag.	Lin.
cõfirmaret quis	lege	cõfirmaret, qui	9.	12.
enimse		enim se	10.	14.
Politci		Politici	15.	7.
allijs		alijs	19.	11.
affuso		effuso	38.	24.
Mariæ		Mariæ	39.	1.
quatumque		quantumque	41.	7.
damnaũt		damnatum	56.	34.
aliquit		aliud	102.	34.
Agbarus		Abgarus	114.	18.
Gehennæ		Gebennæ	14.	21.
In mar-		*gine.*		
Serenissium		Serenissimum	50.	2.